AMA/UU13/12

ప్రాచీనభారతవర్ష

మహర్షులచరిత్రలు

(శ్రీమహర్షి జీవితకథామృతము)

★

ఆ అవభాగము

DR. B.R AMBEDKAR OPEN UNIVERSITY
UNIVERSITY - LIBRARY
N11814

V.R.NARLA MEMORIAL LIBRARY
D.P.R.I.
Acc. No. 11814

బులుసు వేంకటేశ్వరులు, ఎం. వీ.,

★

1959

920.034
VEN

అంకితము

శ్రీతజనరక్షణంబునఁ బ్ర

సిద్ధివహించిన సిద్ధవర్యుఁ డం

చిత సుగుణాకరుండు వ్రత

సిద్ధి తపస్సారచిత్తశాంతి సం

తత పరమాత్మ చింతనము

ద్వైతవిహీనత గన్న జ్ఞాని వై

వత మగునాకుఁ దద్గురుక్ష

పానిధి కీకృతి యంకితం బగున్.

విషయసూచిక

విషయము	పుట
1. ఆరణ్యకమహర్షి	
1 ఆశ్రమము	1
2 శత్రుఘ్నునిరాక	2
3 ఆనందపారవశ్యము	,,
4 ఆరణ్యకుని ఆత్మకథ	3
5 లోమశమహర్షి ప్రబోధము	4
6 రామకథా సంగ్రహము	5
7 తపఃఫలాగమము	9
8 రామదర్శనము : సాయుజ్య ప్రాప్తి	,,
2. ఉదంకమహర్షి	
1 ఉదంకుఁడు; గౌతమ శిష్యత్వము	12
2 ఉదంకుని వివాహము	14
3 అహల్య గురుదక్షిణగా పౌష్యమహాదేవి కుండల ములఁ గొని తెమ్మనుట	15
4 ఉదంకుఁడు కుండలములు గొనివచ్చుచుండఁగా గలి గిన ప్రమాదము	20
5 ఉదంకుఁడు పాతాళమున కేగుట	21
6 ఉదంకుఁడు కుండలములు తెచ్చి గురుపత్ని కర్పిం చుట	24
7 ఉదంకునకు మహాశివుఁడు ప్రత్యక్షమగుట	26
8 ఉదంకుఁడు కువలాశ్వు ననుగ్రహించుట	27
9 శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకాశ్రమ మునకు వచ్చుట	29
10 ఉదంకుఁడు శ్రీకృష్ణుని శపింపఁ బూనుట	30
3. జైగీషవ్యమహర్షి	
1 కపిల జైగీషవ్యుల యోగ శక్తి	34
2 దేవలుఁడు జైగీషవ్యుని శిష్యుఁ డగుట	36
3 జైగీషవ్యుని పార్వతీపరమే శ్వరులు పరీక్షించుట	42
4. ధౌమ్యమహర్షి	
1 జననము : బాల్యము	45
2 పాండవులు ధౌమ్యుని పురో హితునిగా వరించుట	50
3 పాంచాలీ పరిణయము	52
4 ధౌమ్యుఁడు పాండవుల నోదార్చుట	55

5 ధౌమ్యుఁడు పాండవులకు సేవాధర్మము లెఱిఁగించుట 56

6 పాండవులు ధౌమ్యుని వీడ్కొనుట 58

7 ధౌమ్యుఁడు ధర్మరాజు పట్టాభిషేకంబు గావించుట 59

5. బృహస్పతిమహర్షి

1 జననము 61

2 బృహస్పతి శాస్త్రవేదియైన విధము ,,

3 దేవగురుత్వము 62

4 బృహస్పతి ఉపరిచరవసువునకు గురు వగుట 65

5 బృహస్పతి యింద్రునికి బోధించిన ధర్మములు 66

6 బృహస్పతి వసుమనునకుఁ దెల్పిన రాజధర్మములు 68

7 బృహస్పతి మాంధాతకుఁ దెలిపిన గోప్రదాన ప్రభావము 69

8 బృహస్పతి మనువునకు జేసిన జ్ఞానబోధ 70

9 బృహస్పతి అగస్త్యుని ప్రార్థించుట 73

10 బృహస్పతి శుక్రాచార్యుఁడగుట ,,

11 బృహస్పతి మమతం గూడుట 75

12 బృహస్పతికి ఉతథ్యుని శాపము 76

13 బృహస్పతికిఁ దారవలన సుతుఁడు కలుగుట 77

14 బృహస్పతి ఇచ్చినమాట దాటుట 78

15 బృహస్పతి శనిపీడ నందిన కథ 80

16 బృహస్పతి స్మృతి : బృహస్పతిస్తుతి 82

6. మంకణమహర్షి

1 జననము 84

2 ఆశ్రమము ,,

3 సప్తసాధస్వతము 85

4 మంకణుని మహిమ 86

5 మంకణుని నృత్యము 87

6 మంకణుని కుమారునికథ 88

7. మృగశృంగమహర్షి

1 పత్నుని జననము 91

2 తపశ్చర్య ,,

3 పత్నునకు మృగశృంగుఁ డనుపేరు కలిగిన విధము 92

4 విష్ణువు ప్రత్యక్షమగుట ,,

5 మృగశృంగుని వివాహ వృత్తాంతము 95

6 మృగశృంగుని సంతానము 96

7 మృగశృంగుఁడు మోక్ష మందుట 97

8. వ్యాఘ్రపాదమహర్షి

1 వివాహము 100

2 సంతానము ,,

3 వ్యాఘ్రపాదుఁడు కాశీవిశ్వేశ్వరుని కరుణవడయుట 101

4 వ్యాఘ్రపాదస్మృతి 103

9. శుక్రమహర్షి

1 జననము 105

2 శుక్రుఁడనుపేరు వచ్చిన విధము ,,

3 రాక్షసగురుత్వము 107

4 శుక్రుఁడు అసురులను శపించుట ,,

5 శుక్రుని కూఁతురు దేవయాని వృత్తాంతము 114

6 శుక్రాచార్యుఁడు యయాతిని శపించుట 119

7 శుక్రుఁడు బలికి నీతి బోధించుట 123

8 ఔశినస సంహిత 125

9 ఔశనస స్మృతి ,,

10 శుక్రధ్యానము : స్తుతి 127

10. శ్వేతకేతుమహర్షి

1 జననము 130

2 మాతులభాగినేయులు ,,

3 శ్వేతకేతుని విజ్ఞానము 132

4 శ్వేతకేతుని వివాహము 133

5 ఆశ్రమ నిర్వర్తనము 137

6 జ్ఞానబోధ 138

7 శ్వేతకేతు తీర్థము 142

丕

మహర్షుల చరిత్రలు

ఆరణ్యకమహర్షి

శ్రీరామనామోపాసకులయి పరమేశ్వరసాయుజ్యము నందినమహనీయులలో ఆరణ్యకమహర్షి యొకఁడు. అరణ్యమునఁ బుట్టి యరణ్యమునఁ బెరిఁగి యరణ్యమున మహాతప మొనరించి యరణ్యముతక్కఁ నొండెఱుఁగని యీమహనీయునికి ఆరణ్యకుఁడను పేరు వచ్చెను. ఈతని జననీజనకులయు మాతామహ పితామహులయు చరిత్ర మేమియుఁ దెలియరాదు.

ఆశ్రమము

ఆరణ్యకమహర్షి రేవానదీతీరమున నొకయాశ్రమమును నిర్మించుకొని యందుఁ దప మొనరించుచుండెను. ఆతని యాశ్రమము పరమపవిత్రమై యొప్పారుచుండెను. ఆశ్రమమునకు దశదిశలను ఆమడమేర మహాప్రశాంత వాతావరణము వెల్లివిరియుచుండెను. ఆమహర్షి తపఃప్రభావమున మహాక్రూరజంతువులుసైత మాయామడ మేర పరమశాంతితోఁ బ్రవర్తించును. రామనామోపాసకుఁడగు నామహర్షి ధ్యానానంతరము చేయు రామస్మరణముతోఁ బ్రకృతి యంతయు శ్రుతిగలుపును. పండుటాకులు రాలినను, ఎండుకొమ్మలు విఱిగినను, చీమ చిటుక్కుమన్నను రామశబ్దముగనే యాయరణ్యమున ధ్వనించును; ప్రతిధ్వనించును. రామమంత్రము,

రామధ్యానము, రామస్మరణము, రామపూజనము, రామచింతనము, రామమననము, వీనితోఁ గూడిన యారణ్యకమహర్షి యాశ్రమము శ్రీరామ మయముగఁ జెలఁగుచుండెను.

శత్రుఘ్ను నిరాక

ఇట్లుండ శ్రీరాముఁ దశ్వమేధయాగ మొనరించి యశ్వమును విడిచినపిదప దానివెంట శత్రుఘ్నుఁడు పరివారసహితుఁడై యుత్తరప్రాంతారణ్యములకు విచ్చేసెను. ఆతనిదిగ్విజయయాత్రలో యజ్ఞాశ్వము ఆరణ్యకమహర్షి యాశ్రమ ప్రాంతమునకు వచ్చెను. దానివెన్నంటి వచ్చు శత్రుఘ్నుఁడును ఆరణ్యకమహర్షి యాశ్రమోపాంతమునకు వచ్చి యది యారణ్యకమహర్షి యాశ్రమ మనియెఱింగి పాదచారియై తగువారుమాత్రమే కూడ రాఁగా, ఆరణ్యకుని దర్శించి స్వనామగోత్రములు చెప్పుకొని మహర్షికి సాష్టాంగ నమస్కార మొనరించెను.

ఆనందపారవశ్యము

ఆరణ్యకమహర్షి యపరిమితానందమున నాతని కర్ఘ్యపాద్యాదు లొసఁగి యాదరించి క్షేమ మడిగి వచ్చినపని యడిగెను. శత్రుఘ్నుఁ డన్న శ్రీరాముఁడు చేయు నశ్వమేధయాగము సంగతిఁదెలిపి యశ్వ మాప్రాంతమునకు వచ్చుటచేఁ దానును వచ్చుటయు ఋషిసందర్శనాశీర్వచన కుతూహలమునఁ బాదచారియై వచ్చి ప్రణమిల్లుటయుఁ జెప్పెను. శత్రుఘ్నుఁడు పలికిన రామనామమును విన్నంతనే యానందబాష్పములు ప్రవాహములై కన్నుల వెంటఁ బ్రవహింప దేహమును మఱిచి, కన్నులు మూసి మ్రోడువలెఁ గదలిక లేక ఆరణ్యకమహర్షి శత్రుఘ్నాదుల కాశ్చర్యభయ

సంభ్రమములు గల్గించెను. కొంతకాల మట్లు సమాధినిమీలితాక్షుఁ డైన మహర్షి పిదపఁ దెలివంది కన్నులు తెఱచి గద్గదస్వరమున రామనామశ్రవణము, రామసోదరదర్శనము, రామస్మరణసమాధి కలిగినందుల కానందించి

"అల్పపుణ్యప్రదంబు లైనట్టియాగ
ములును యోగంబులును వ్రతంబులును సరియె ?
తెగనిసంసారబంధంబు త్రెంచివై చి
క్షేమ మొనగూర్చు శ్రీరామనామమునకు."

అని పల్కెను.

ఆ ర ణ్య కు ని ఆ త్మ క థ

అంత శత్రుఘ్నుఁడు "మహాత్మా ! నేను రామసోదరుఁడనై యున్నను నీ వందిన యానందములో వందవవంతైన నందలేనైతిని. ఇంత మహాభక్తుఁడవు నీ కెట్లు రామనామము లభించెనో తెలుపు" మని వేఁడుకొనెను.

"శత్రుఘ్నకుమారా ! చెప్పెదను. వినుము. నేను బాల్యమునుండియుఁ దత్త్వజ్ఞానమును సంపాదింపఁ గోరి లెక్కలేనన్ని తీర్థములకుఁ దిరిగితిని. ఎక్కడను ఒక్కఁడును నాకు జ్ఞాన ముపదేశింపలేఁడయ్యెను. ఇట్లుండ నాపూర్వపుణ్యమున లోమశమహర్షి దేవలోకమునుండి వచ్చుచు నాకంటఁ బడెను. నే నాతని నెదిఁరిగి పాదముల కెఱఁగి "మహాత్మా ! సంసారసాగరమును దరించు నుపాయమును జెప్పి యనుగ్రహింపు" మని ప్రార్థించితిని. దాని కాతఁడు "వత్సా ! మార్గము లనేకము లున్నవి. కాని, రామమంత్ర ముకంటె సంసారమునుండి దాటించు మంత్ర మింకొకటి లేదు.

ఇది వేదశాస్త్ర పరమరహస్యము. ఇంతకంటె వేఱు వ్రతములు, క్రతువులు, యోగము, యాగము, దానము, మౌనము లేవు. రామ స్మరణమున చండాలుడైనను ముక్తిపొందు నన్న వేదశాస్త్రవిదే కము గల బ్రాహ్మణునిగూర్చి చెప్పనేల? నీవు నన్నతివిధేయత నడిగితివి గాన జెప్పితిని. నీ వీపరమరహస్యమును నాస్తికులకు, శ్రద్ధాహీనులకు, భక్తిహీనులకు, కామక్రోధాదిదూషితులకు, భక్త నిందకులకు, శాంతిరహితులకు, దురంహకారులకు నెన్నఁడును జెప్పకుము." అని పలికెను.

నే నపరిమితానంద మంది యాతనిపాదపద్మములను విడువక "తండ్రీ! నాకు రామధ్యానపద్ధతి దెలిపి కరుణింపు" మని వేడితిని. అంత గరుణారసము వెల్లివిరియ నామహామహుఁ డిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

లోమశమహర్షి ప్రబోధము

అయోధ్యలో జిత్రమండపముతో నొప్పు కల్పవృక్షము మూలమున నవరత్నస్థగిత మగు బంగారుసింహాసనమున గూర్చుండి పూర్ణచంద్రుని బోలుముఖపద్మముతోడను, దూర్వాదళ శ్యామ మగు దేహముతోడను, మణికిరీటముతోడను, నీలకుంతల ములు, మకర కుండలములు, వైడూర్యమణులవంటి పలువరుసలు, పూవువంటి నాలుక, శంఖమువంటి కంఠము, సింహోన్నతములు నగుబుజములు, శుభలక్షణములు గల నాసిక, వివిధభూషణములతో నొప్పు ఆజానుబాహువులు, లక్ష్మీ యుతము, శ్రీవత్సాంకితము నగు విపుల వక్షఃస్థలము, గంభీరనాభి, గొప్ప ఉదరము, రత్నకాంచి వంటినడుము, మనోహరము లగుతొడలు, జంఘలు, వజ్రయవాం

కుశరేఖలు గల కోమలచరణములు గలిగి దేదీప్యమానఁ డగు శ్రీరామచంద్రుని మనసార ధ్యానించి, చేతులారఁ బూజించి, నోరార భజించి, పరమసులభముగ మోక్షము నందవచ్చును. ఇంతకంటెను సులభోపాయ మిం కెక్కడను లేదు."

"దేవా ! వీనుల విం దగు శ్రీరామకథ నాకు సంక్షేప ముగాఁ దెలుపఁగదవే"యని నేను ప్రార్థించితిని. నాకోరిక మన్నించి యాతఁ డిట్లు తెలిపెను.

రా మ క థా స ం గ్ర హ ము

"వత్సా ! సంసారమగ్ను లగుసజ్జనుల నుద్ధరింప విష్ణు మూర్తి త్రేతాయుగమున సూర్యకులమున నాలుగురకముల యాకార ములతో జన్మించి పూర్ణాకృతి యగుతాను రామఁ డనుపేరు వడ సెను. రాముఁడు తండ్రి యానతిఁ దలఁదాల్చి లక్ష్మణసహితుఁడై విశ్వామిత్రునివెంట నరిగి తాటకను జంపి యహల్యాశాపవిమోచ నముఁ గావించి కౌశికుని యజ్ఞభూమిని జేరి మారీచసుబాహులఁ జంపి మిథిల కేఁగి శివధనుస్సు విఱిచి సీతను బెండ్లాడెను. రాము నకుఁ బదునైదవవత్సరము. సీత కాఱవవత్సరము, పండ్రెండేండ్ల యినపిదప దశరథుఁడు రామునకు యౌవరాజ్యాభిషేకము చేయఁ దలఁ పెట్టెను; అది కైకేయీవరవ్యయమున జరుగకపోఁగా రామునిఁ బదునాలుగేం డ్లరణ్యవాసము చేయుటకు, భరతుని యౌవరాజ్యము ననుభవించుటకు నేర్పఱిచెను.

రామఁ డంత సీతాలక్ష్మణసమేతుఁడై బయలుదేఱి మూఁడుదినములు జలాహారము, నాలుగవదినమున ఫలాహారము గైకొని యైదవనాఁడు చిత్రకూటమునఁ జేరి యందు బండ్రెండేండ్లు

నివసించి పదుమూఁడవసంవత్సరమునఁ బంచవటియందు కాము కురా లగుశూర్పణఖను విరూపను గావించెను. పిదప జ్యేష్ఠకృష్ణా ష్టమినాఁడు రావణుఁడు వచ్చి సీతను గొనిపోవుచుండ నామె యింట లేని రామునికై రామ రామ యని యేడ్చెను. అయేడుపు విని జటాయువు రావణుని కడ్డువెళ్ళి యాతఁడు తెక్కలు నఱుకఁ గ్రిందఁబడిపోయెను. సంపాతి వానరులకు సీతజాడ చెప్పెను. మార్గ శిరశుద్ధ యేకాదశినాఁడు హనుమంతుఁడు మహేంద్రపర్వతమునుండి యెగిరి రాత్రికి లంకను జేరి తెల్లవాఱుకట్ట సీతను గని సంచార ముడిగి విశ్రమించి. ద్వాదశినాఁడు శింశుపావృక్షము నెక్కి నాఁటి రాత్రి చేతులు జోడించి సీతకు నమస్కరించి నమ్మకము కలుగు నట్లు పలికి త్రయోదశినాఁడు అక్షకుమారుఁడు మున్నగురాక్షసులఁ జంపి చతుర్దశినాఁడు ఇంద్రజిత్తు ప్రయోగించిన బ్రహ్మాస్త్రమున బద్ధుఁడైనట్లు నటించెను. రాక్షసు లానందించి యాతనితోఁకకు నూనిగుడ్డలు చుట్టి యంటింప దానితో నాతఁడు లంకాదహనము కావించెను. పూర్ణిమనాఁటికి హనుమంతుఁడు తిరిగి మహేంద్రగిరికి వచ్చి వానరులతోఁ గూడి యైదుదినములు నడచి యాఅవదినమున మధువనముఁ జొచ్చి యందు మధువుఁ గ్రోలి చెట్లఁ జెల్లాచెదరు చేసి పయనించి యేడవదినమున రాముని జేరి యానవా లొసంగెను.

శ్రీరాముఁడు ఉత్తరఫల్గునీనక్షత్రయుక్త మగుఅష్టమి నాఁడు బయలుదేఱి యేడుదినములు సముద్రతీరమున స్కంధావార మున నుండి పుష్యశుద్ధప్రతిపత్తుమొదలు తదియవఱకు సేనలు నడపి సముద్రముఁ జేరి చవితినాఁడు విభీషణునకు శరణొసఁగి పంచమి నాఁడు మొదలు నాలుగుదినములు ప్రాయోపవేశము గావించెను.

సముద్రుఁడు వరమొసఁగ దశమినాఁడు సేతువును గట్ట నారంభించి త్రయోదశికిఁ బూర్తిచేసి చతుర్దశినాఁడు సైన్యమును సువేలాద్రిఁ జేర్చెను. పూర్ణిమ మొదలు విదియవఱకు రాముఁడు సపరివార ముగా సముద్రము దాఁటి దశమివఱకు నెనిమిది దినములులంకావ రోధముగావించెను. ఏకాదశినాఁడు శుకసారణులరాకయు ద్వాదశినాఁ డు సైన్యసమీకరణము త్రయోదశిమొదలుఅమావాస్యవఱకుమూఁడు దినములు సైన్యములెక్కించుటజరుగ నుత్సాహమునందెను. మాఘ శుద్ధప్రతిపత్తునాఁడు అంగదరాయబారము, విదియ మొదలు అష్టమి వఱకు యుద్ధము, మాఘశుద్ధనవమినాఁటి రాత్రి ఇంద్రజిత్తు రామ లక్ష్మణుల నాగపాశమున బంధించుటయు, దశమినాఁడు వాయువు శ్రీరాముని చెవిలో స్వరూపము జపించుటయు వెంటనే నాగపాశ ములు వదలుటయు, గరుత్మంతునిరాక, ఏకాదశీ ద్వాదసులందు ధూమ్రా క్షవధ, త్రయోదశిని అకంపనవధ, మాఘశుద్ధచతుర్దశి మొదలు కృష్ణప్రతిపత్తువఱకు ప్రహస్తవధ, మఱిమూఁడుదినములు సంకుల యుద్ధము, పంచమిమొదలు అష్టమివఱకు కుంభకర్ణనిమేలుకొలుపు పిదప నాఱుదినములలో కుంభకర్ణనివధ, అమావాస్యనాఁడు శోక మున యుద్ధవిరామము ఫాల్గునశుద్ధ ప్రతిపత్తు మొదలు నాలుగు దినములు బిసతంతుఁడు మున్నగు రాక్షసులవధ, పంచమి మొదలు సప్తమివఱకు అతికాయవధ, అష్టమి మొదలు ద్వాదశివఱకు కుంభనికుంభులవధ, పిదప మూఁడుదినములలో మకరాక్షుదులచావు, ఫాల్గునబహుళప్రతిపద్ద్వితీయలలో ఇంద్రజిత్తు విజృంభణము, తదియ మొదలు సప్తమివఱకు విషాదకారణమున యుద్ధవిరామము, త్రయోదశినాఁ డింద్రజిద్వధ, చతుర్దశిని యుద్ధ విరామము, అమావాస్యనాఁడు రావణుఁడు యుద్ధమునకు బయలు

దేఱుట, చైత్రశుద్ధప్రతిపత్తు మొదలు పంచమివఱకుఁ బెక్కుఁరు రాక్షసులవధ, షష్ఠి మొద లష్టమివఱకు మహోపార్శ్వాది రాక్షస సంహారము, నవమినాఁడు లక్ష్మణశక్తిభేదనము, రావణపలాయనము, ఆంజనేయుఁడు ద్రోణాద్రిని దెచ్చుట దశమినాఁడు రాముఁ డొక్కసారి పెక్కుఁరురాక్షసులఁ జంపుట, ఏకాదశినాఁ డింద్రునిపంపున యాతని దివ్యరథమును దెచ్చి శ్రీరాముని కర్పించుట, శుక్లద్వాదశి మొదలు కృష్ణచతుర్దశివఱకు ఘోరాతిఘోరయుద్ధము జరుగుట, ఆనాఁడే రావణవధ శ్రీరామ విజయము సంభవించెను. మాఘశుద్ధ ద్వితీయ మొదలు చైత్రబహుళ చతుర్దశివఱకు జరిగిన యుద్ధములో యుద్ధవిరామదినములు పదునైదు తీసివేయఁగా డెబ్బదిరెండు దినములు మహాయుద్ధము జరిగెను. వైశాఖశుద్ధ ప్రతిపత్తునాఁడు శ్రీరామ చంద్రుఁడు సకల సురజేగీయమానుఁ డయ్యెను. విదియనాఁడు శ్రీరాముఁడు విభీషణపట్టాభిషేకముఁ గావించెను. తదియనాఁడు సీతాపాతివ్రత్యశుద్ధి యయ్యెను. చవితినాఁడు సీతాసహితుఁడై రాము డయోధ్యకుఁ బుష్పకవిమానమున బయలుదేఱెను. పంచమినాఁటికిఁ బదునాలుగుసంవత్సరములు నిండఁగా శ్రీరాముఁడు సపరివారుఁడై భరద్వాజాశ్రమముఁ బ్రవేశించెను. షష్ఠినాఁడు నంది గ్రామమున భరతసమావేశము జరిగెను. సప్తమినాఁడు శ్రీరాముఁ డయోధ్యలోఁ బట్టాభిషిక్తుఁ డయ్యెను. రామున కపుడు నలువది రెండువత్సరములు, సీతకు ముప్పదిమూఁడుసంవత్సరములు. సీత రావణునింట నున్నది పదునొకండునెలల పదునాలుగుదినములు.

వత్సా! రాముఁ డయోధ్యఁ బాలించుచుండఁగా అగస్త్య మహర్షి విచ్చేసి యాతనిచే నశ్వమేధయాగము చేయించును.

ఆగుట్టము నీయాశ్రమమునకు వచ్చును. దానివెంట వచ్చిన రామ పరివారముతో నీ వయోధ్య కేగి శ్రీరాముని దర్శింతువు. నాఁటికి నీకర్మపరిపూర్తియై నీతపము ఫలించును. నీవు శ్రీరామసాయుజ్యము నంది మోక్ష మందఁగలవు."

ఆ ర ణ్య క త ప ఃఫ లా గ మ ము

ఈవిధముగా నెలవిచ్చిన లోమశమహర్షికి నేను సాష్టాంగనమస్కారము చేసి యాతని యాజ్ఞ గైకొని నాఁటినుండి శ్రీరామమంత్రజపభజనపరాయణుఁడనై యుంటిని. లోమశమహర్షి వాక్రుచ్చినట్లే అశ్వము వెంబడి మీరు వచ్చితిరి. నాకును గర్మఫల సమాప్తి పరిపూర్ణము కానున్నది. నాతపఃఫలమును త్వరలోనే నేను గనంగందునుగదా" యని పలికి యారణ్యకమహర్షి యానంద పరవశుఁడయ్యెను.

శత్రుఘ్నుఁడామహర్షికథ యంతయు విని మిక్కిలి యాశ్చర్యపడి యాతని నయోధ్యాపురికిఁ దగుపరివారముతోఁ బంపి తాను అశ్వమువెంట ముందునకుఁ బోయెను.

రా మ ద ర్శ న ము : సా యు జ్య ప్రా ప్తి

అయోధ్యాపురము సమీపింపఁగనే ఆరణ్యకమహర్షి రథమును దిగి పాదచారియై సరయూనదీతీరమున యజ్ఞదీక్షితుఁడై యున్నశ్రీరామచంద్రుని సమీపించి యాతని రూపమును గనులారఁ గాంచెను. తక్షణ మాతఁడు పులకితశరీరుఁడై జలజల మని యానంద బాష్పములు రాలుచుండఁ, గన్నులు మూఁతవడ, భక్తివశమున దేహమును మఱచిపోయెను. కరుణాసముద్రుఁడగు శ్రీరాముఁడు లేచి యాతని కెదురేఁగి, కౌఁగిలించుకొని చేతులు పట్టుకొని తీసికొని వచ్చి యుచితాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి పాదములు కడిగి

యాజలములు తలపైఁ జల్లుకొని, గంధపుష్పాదులచే ఆమహర్షిని పూజించి, పాఁడియావు నొసంగి, మార్గశ్రమము పోవున ట్లుచితోపచారము లొనర్చి "స్వామీ! నీసందర్శనమున నాయిల్లు పవిత్ర మయ్యెను. నేను ధన్యుఁడ నైతిని. నేఁటితో నాయశ్వమేధ యాగముకూడఁ బూర్తి కానున్నది. మహదాగమనము సకలఫల ప్రదముగదా!"యని యాతని ననేక విధముల సంప్రీతు నొనర్చెను.

అంత, ఆరణ్యకమహర్షి శ్రీరాముని పాదపద్మములపై సాష్టాంగపడి "దేవ దేవా! పరమేశ్వరా! నీనిర్వ్యాజకటాక్షవీక్షణ మున నాజన్మము ధన్య మయ్యెను. నాతపస్సు పండెను. నేను తరించితిని. సంసారసాగరమును దరించితిని. పరంధామా! నీ సాయుజ్యప్రాప్తి నా కొసంగి రక్షింపుము. జననమరణదుఃఖ పరంపర నుండి నన్ను శాశ్వతముగా రక్షింపుము. ఈసుదినమునకై యెదురు చూచుచుంటిని. పాంచభౌతిక మగు నాయీపాడుదేహ మును విడిచి పుచ్చి తత్క్షణమే నీలో నైక్యమై బ్రహ్మజ్ఞానసంప న్నులు, యోగీశ్వరేశ్వరులు, భక్తిసంపన్నులు, పొందు నపునరా వృత్తి రహిత శాశ్వతబ్రహ్మలోకనివాససిద్ధి నందుదు" నని పలుకఁ గనే యామహర్షి బ్రహ్మకపాలము పఠిల్లున బ్రద్దలై యందుండి యొకదివ్యతేజ మాశ్రీరామచంద్రునిం గలిసెను. దేవతలు పుష్ప వర్షము గురిసిరి. కిన్నరకింపురుషులు గంధర్వులు "జయజయ! సాయుజ్యమోక్షము నందిన ఆరణ్యకా జయ జయ" అను ధ్వను లొనర్చిరి. నెలయేఱు వచ్చిచొచ్చిన మహాసముద్రునివలె శ్రీరామ చంద్రుఁ డతిగంభీరప్రశాంతదివ్యతేజస్వియై మెఱసెను.*

---

* పద్మపురాణము, పాతాళఖండము.

మహర్షుల చరిత్రలు

ఉదంకమహర్షి

భృగువంశమున జనించినమహర్షులలో ఉదంకమహర్షి యొకఁడు. ఈతఁడు బాల్యమునుండియు గౌతమమహర్షికడ శిష్యుఁడై గురుశుశ్రూషాతత్పరుఁడై యాతని సేవించుచుండెను. గౌతమునికడ శిష్యులుగఁ జేరినయనేకులలో నీతఁ డొకఁడు. అందఱికన్న మిన్నగా గురునింటిపనులు శ్రద్ధతోను, భక్తితోను, ఓరిమితోను నీతఁడు చేయుచుండెను. ఇటు లుండ ననేకసంవత్సరములు గడచుచుండెను. గౌతముఁడు విద్యాపరిపూర్తి యైనశిష్యులను క్రమక్రమముగాఁ బిలుచుచు వారు వారు కోరినవరము లిచ్చి యాశీర్వదించి పంపుచుండెను. కాని, యెన్నిసంవత్సరము లైనను, ఉదంకునివలన సేవ కొనుటయే కాని యాతనిం బిలిచి యేమికావలయు ననియడుగుట కాని, విద్యాపరిపూర్తి యైన దిఁక బోవచ్చునని కాని, యెన్నఁడును బలుకకుండెను. బాల్యమున శిష్యుఁడుగాఁ జేరిన యుదంకునకు గుర్వాశ్రమముననే కౌమారయౌవనములు కడచి గురుశుశ్రూషలోనే వార్ధక్యము పైఁబడెను. ఐనను, అనునిత్యమాతఁడు అడవులలోని కేఁగి కట్టెలు కొట్టితెచ్చుట, గురుగృహిణి యగుఅహల్యాసాధ్వికిఁ దలలోనినాలుకవలె నుండి సమస్తగృహకృత్యములు నిర్వర్తించుచుండుట మానకుండెను.

ఆదినములలోని గురుశిష్యసంబంధ మట్టిది. గురు సేవలో నిమగ్నులై శిష్యులు దేహస్మృతి యెఱుఁగకుండెడివారు. ఉదంకుఁ డెన్నఁడును తనవయస్సునుగుఱించి లెక్కించుకొనుట కాని, తనముఖ మెట్లున్న దని యద్దమును జూచుకొనుటకాని తా నిన్ని విద్యలు నేర్చినను గురు వింకను వీడ్కొ లీయఁడే యని యాతురత కనఁబఱచుట కాని లేకుండెను, ఒకనాఁడు వనమున కేఁగి యెండుకట్టెలమోపు నెత్తిని బెట్టుకొని యింటికి వచ్చి క్రిందఁ బడవేసెను. మోపు చాల పెద్ద దగుటచేతను, మిక్కిలి బరువగుటచేతను, అది క్రిందఁ బడునపుడు ఉదంకునిజుట్టు కొంత కట్టలకుఁ బెనఁగొని మోపుతోపా టదియు నేలఁబడెను. ఎండు కట్టెలను జిక్కుకొని యూడిపడిన తనతలవెండ్రుకలు తెల్లని కొంతుల నీనుచుఁ దనవార్ధక్యదశను జెప్పకచెప్పెను. వెంటనే యాతఁడు "అయ్యో! నాశిరోజము లప్పుడే తెల్లపడిపోయినవే! నా బాల్యకౌమారయౌవనదశ లన్నియు గురుశుశ్రూషలోఁ గడచి పోయినవే? నేను జేరినతరువాతఁ జేరిన శిష్యు లనేకులు విద్యాపరి పూర్తియై గుర్వాజ్ఞ వెడలిపోయిరే! నా కిఁక విద్యాపరిపూర్తి కాదా? గుర్వనుగ్రహమే కలుగదా! గురునియాశీర్వచనము, గురువర ప్రసాదము, గురు వభయ మిచ్చి వీడ్కొలుపుటయు నా కీజన్మ మునఁ గలుగవా? నే నేమియు గురుద్రోహము చేయలేదే? అహల్యాసాధ్విని గన్నతల్లిగా భావించి యామెసేవ నెన్నఁ డేమఱక చేయుచునే యుంటినే? కోటానఁ గోటులు శిష్యులు వచ్చి చదివి కృతార్థులై పోవుచుండ నేను శాశ్వతముగా నిట్లుండిపోవలసినదేనా? నాజన్మ మంతయు వ్యర్థ మైనదా?"అని యెన్నోయూహలు కలుగ

నొక్కసారిగ బెల్లుబికివచ్చినదుఃఖము నాపుకొనలేక వెక్కివెక్కి యేడ్వబొడగెను.

దనూసముద్రు డగుగౌతమమహర్షి యిది యంతయు దివ్యదృష్టిని గ్రహించి తనకూతురును జక్కని చుక్కయు నగు తరుణిని ఉదంకుని యశ్రువులు భూమిపై బడనీయక దోసిటబట్టు మని పంపించెను, ఆమె పరుగున వచ్చి ఉదంకుని కన్నీరు దోసిట బట్ట సలసల క్రాగునావేడికన్నీటిచే నామె చేతులు వేడెక్క భరింపలేక యామె నేల విడిచెను. నేలబడిన యామేర యంతయు దుకతుక నుడికిపోయెను.

వెంటనే గౌతమమహర్షి యుదంకుని బిలిచి "వత్సా ! నీదుఃఖమునకు గలకారణ మేమి ? నిస్సంకోచముగా జెప్పు" మని యడిగెను. ఉదంకుడు "మహాత్మా ! కోటానగోటులగు మీశిష్యులపై మీకు గలదయలో నాపై సహస్రాంశమైనను లేక పోవుటకు నే జేసినదోష మే మని దుఃఖించితిని. అంతకన్న నేమియు లేదు. క్షమించి రక్షింపు" డని గురుని వేడుకొనెను.

గౌతము డంత "వత్సా ! నీగురుభక్తికి నేను మిక్కిలి సంతసించితిని. శిష్యు లెల్లరకు నేను వీడుకో లిచ్చి నీ కీయకుండు టకు గారణము ని న్నందటికంటె నధికుని జేయుటకే యనిగ్ర హింపుము. ఆలస్యమైనదే వార్ధక్యము వచ్చినదే యని విచారింప కుము. శరీరము పరిణామపేశలమే కాని, వలసినపుడు యౌవన మీయగలశక్తి గలమాకడ నీ వందులకు దుఃఖింపబనిలేదు. మఱి నీశ్రద్ధకు మెచ్చితిని. నీబుద్ధికి సంతసించితిని. నీవృద్ధిని గోరె దను. ఇదిగో నీకు నిత్యయౌవన మొసంగితిని, నవయువతియు,

శ్రద్ధావినయవివేకవతియు నగునామెద్దుకూఁతు నిచ్చెదను. పెండ్లాడి యౌవనసుఖము లనుభవించి గృహస్థాశ్రమమును నిర్వహింపుము. చిరకాలగురుసేవాగ్నిసంతప్త మగు నీశరీరమును భరింప మానవ కాంతలకు సాధ్యము కాదు. గురుసుత తోఁబుట్టువుతో సమానురాలు, దీని నెట్లు పెండ్లాడుదు నని సందేహింపకుము. ఈమెకు శరీరాంతరముఁ గల్పించెదను. అది జన్మాంతరసమానమే యగుట ధర్మదూష్యము కాదు. ఇది అధర్మము కాకుండనట్లును, నీకు యౌవనము లభించునట్లును వరము లొసంగితిని'' అని పలికెను.

గౌతమమహర్షి వరప్రసాదమున ఉదంకునకు నూతన యౌవనము, గౌతమునికూఁతునకు దివ్యసుందర నూత్నశరీరమును లభించెను. ఉదంకుఁడు గురునాజ్ఞ నౌదల ధరించి యాకన్యారత్న మును బెండ్లాడెను.

పిదప, ఉదంకుఁడు గౌతముని పాదములకు మ్రొక్కి "గురుదేవా ! న న్నిన్నివిధముల ననుగ్రహించిన నీకు గురుదక్షిణ యొసంగఁ గుతూహలపడుచున్నాను. నాయందు వాత్సల్య ముంచి యేదేని కోరి నా కాయవకాశము నొసంగఁ బ్రార్థించెదను. సర్వ శక్తి సంపన్ను లగుతమకు నే నీయఁగలది లేదు, ఐనను, మీకరు ణకు నిదర్శనముగా నా కానతిం'' డని ప్రార్థించెను. దానికి గౌత ముఁడు ''వత్సా ! నీవు నా కేమియును గురుదక్షిణ నీయవలసిన పని లేదు. లోకమునందలి గురులకు దక్షిణ కావలయును. నీవు సత్ప్రవర్తనమున నుత్తమగృహస్థ ధర్మమును పాలించుటే నాకిచ్చు గురుదక్షిణ'' అని బదులుచెప్పెను. ఉదంకుఁ డూరకుండక అహల్యాసాధ్వీపాదములకు నమస్కరించి యేదైనవస్తువుఁ గోరు కొమ్మనియు గురుదక్షిణకన్న గురుపత్నీదక్షిణ మధిక మనియుఁ

బలికెను. అహల్య "వత్సా ! నీవు పైవాఁడవు గావు. ఏదక్షిణయు వలదు. నీగురువులు చెప్పిన చొప్పున నడచుకొను" మని పలికెను. ఉదంకుఁడు మఱిమఱి యామెను విడువక ప్రార్థింపఁగా నామె "వత్సా!మిత్రసహుఁ డను రాజుభార్య ధరించుకుండలములు నాకుఁ గొని తెమ్ము. అవి ధరింప నాకు ముచ్చటగ నున్నది. దాన నా ముచ్చటతీరును. నీకుఁ బెంపు కలుగును"అని పలికెను.

'ఇది యెంతపని ?' యని యుదంకుఁడు బయలుదేఱి వెడలెను. పిదప నొకనాఁడు గౌతముఁ డుదంకునిం గానక యాతఁ డేయయ్యె నని యహల్య నడిగెను. అంత నామె జరిగిన సంగతి నెఱింగించెను. "అయ్యో ! మిత్రసహుఁ డనురాజు శాపకారణమున రాక్షసుఁడై చరించుచున్నాఁడు. మనుష్యమాంసమును దినుచు న్నాఁడు. ఉదంకుఁ డీసంగతి యెఱుఁగఁడు. ఆరాజుకడ కీతఁ డేఁ గుచో నేమికీడు వాటిల్లునోకదా !" యని గౌతముఁ డనెను.

ఈమాటలు విని యహల్య భీతచిత్తయై "నా కాసంగతి తెలియదు. ఏదైనఁ గోరక తప్ప దని నన్ను మఱిమఱి బలవంత పెట్టుటచేఁ బంపితిని. కన్నతల్లికన్న మిన్నగా ననుఁ బూజించు నుదంకున కేయపాయమును బాటిల్లకుండున ట్లనుగ్రహింపు" మని భర్తను బ్రార్థించెను. అంత గౌతముఁ డాదరాయత్తచిత్తుఁడై యుదంకున కేప్రమాదమును కలుగకుండునట్లును, ఆతఁడు పోయిన కార్యము సిద్ధించునట్లును, ఆతని కణిమాది లగు అష్టసిద్ధులు కలుగునట్లును, మనమున దృఢముగఁ దలపోసెను.

ఉదంకుఁ డట్లు పోయిపోయి యొకవనమున నొకగొప్ప వృషభము నెక్కి వచ్చుచున్న యొకమహాపురుషునిం గాంచి

యాత డొసంగిన వృషభ గోమయమును దిని యాతని యను గ్రహ మంది ముందునకు బయనమై పోయి మనుష్యర క్తసిక్త మగుశరీరము, కోరమీసములు, మిడిగ్రుడ్లు, భయంకరాకారము గలిగి యాశూన్యాటవి దిరుగు మిత్ర సహా డనురాజును గాంచెను. ఆత డు. "రా. రా. ఆకలి యగుచున్నది. మనుష్యమాంస మెట్లు దొరకునా యనుకొనుచుండ వచ్చితివి. రా. రా." యని పలికెను. ఆమాటల కదరక బెదరక యుదంకు డు "రాజా ! నేను గురుకార్య మున వచ్చితిని. అందుచేత నీవు నన్ను జంప వీలుకాదు. నీకు నార క్తమాంసములే కావలసినచో నాగురునికార్యము నెఱవేర్చిన పిదప దిరిగి నీకడకు వచ్చెదను. అపుడు నీవు నార క్తమాంస ములు గై కొనవచ్చు" ననెను. "ఓయీ ! పగలు మూడవజాము దాటినతరువాత నాభోజనకాల మని దేవతలు నాకాజ్ఞాపించిరి. నీవు సరియైన యాకాలమున వచ్చితివి కావున, నిన్ను జంపి తినక విడువ" నని రాక్షస రూపమున నున్న రాజు పలికెను. "రాజా ! నామాట వినుము. నే నసత్య మాడను. నాపనియైన పిదప దిరిగి వచ్చెదను. నీవు కోరికల దీర్చెడి రాజ వని విని నాకోరినకోరిక నీవే తీర్పగల వని నేను వెదకి వెదకి నిన్ను గన గంటిని. నాకోరిక నాకై కాదు. గురువులకొఱకు. కావున, ముందు నీవు నాకోరిక దీర్చి తరువాత నీయిష్టమైనట్లు చేసికొ" మ్మని ప్రార్థిం చెను. "అగుచో నీకోరికయే ?" మని రా జడిగెను. "నీభార్య మదయంతీదేవి ధరించు కుండలములు నా కీయవలయు" నని యుదంకు డర్థించెను. "ఏమిది ? ఒరుల ధనము లిచ్చువా రెటనైన గలరా? నీకు గావలసిన నింకొక జేదైన గోరుకొమ్మ ఇచ్చెద" నని రాజు పలికెను. ఉదంకు డందుల కంగీకరింపక "నా కిం

కేమియు వలదు. నా కాకుండలములే కావలయు" నని పట్టు పట్టెను. "సరే నీవు పోయి నే నిమ్మంటి నని చెప్పి యామె నడిగి తెచ్చుకొను" మని రాజు తనభార్య యున్న ప్రదేశముం జూపెను.

ఉదంకుఁ డటు వెడలి యెంత వెదకినను ఆదేవి కనరా దాయెను. విసివి యాతఁడు తిరిగి రాజుకడ కేతెంచి దేవి యెందును గాన రాలే దని చెప్పెను. "అయ్యా! నాదేవి పతివ్రత. పవిత్ర. ఆమె యశుచులకుఁ గానరాదు, నీవు త్రిభువనపావనుఁడవు. నీ వశుచి వని యె ట్లందును?" అని రాజు పలుక నుదంకుఁడు వృష భగోమయభక్షణంబున నశుచిత్వము తనకు కలిగియుండవచ్చు నని భావించి తూర్పుగాఁ దిరిగి పాదములు కడుగుకొని మంత్రజపము చేసి నూచమించి రాజు ననుమతిఁ గొని మరల దేవికడ కాతఁ డేఁగెను, ఈసారి యామహాపతివ్రత కాననయ్యెను. ఉదంకుఁ డామెకు నమస్కరించి తనవచ్చినపని రాజానుమతి రెండును దెలి పెను. రాజుకడనుండి యానవాలు తీసికొని వచ్చినఁ దనకుండ లము లిచ్చెద నని యామె పలికెను. ఉదంకుఁడు మరల రాజు కడకు వచ్చి యామె పలుకులు తెలిపెను. "దీనివలన మేలుకలుగు నన రాదు; అది కాదన్న వేఱుమార్గము లేదు" అనుపలుకులు పలికి యానవాలుగాఁ దనభార్యకడఁ బలుకు మని రా జాయుదంకు నకుఁ జెప్పెను. ఉదంకుఁడు తిరిగి దేవి కడ కేఁగి రాజు పలికిన పలుకులు తు చ తప్పకుండునట్లు పలికెను. ఆమాటలు విని మద యంతి సంతోషించి "ఋషివర్యా! దేవతలు, గంధర్వులు. నాగులు ఈకుండలములకోసమై వివిధోపాయములు పన్ని తస్కరింపఁ దలఁచుచుందురు. ఎంగిలి సోఁకినను, ఏమఱిపాటున నీవు నిద్రించి నను, నేలమీఁద వీనిని బెట్టినను వారు వీనిని తస్కరింతురు. వీనిని

భక్తితో బూజించి ధరించినవారికి ఆకలిదప్పు లుండవు: అగ్ని భయము కలుగదు, విషవికారము సోకదు, భూతవేతాళబాధ లంటవు, పిన్నలైన పెద్దలైన వీనిని ధరింప నివి ధరించువారి వయసును ననుసరించి చిన్నవి పెద్దవి యగుచుండును. వలసి నపు డెల్ల బంగార మివి కురియుచుండును. కావున వీనిని బదిల ముగా దీసికొనివెళ్ళి మహాసాధ్వి యగునహల్య కిమ్ము. గురుకార్య మును నిర్వర్తింపుము. నీకును మాకును మేలగు" నని భక్తిప్రీతి వినయంబులు ముప్పిరిగొన ఆమహాసాధ్వి యామహాబుషికి ఆమహాదానము జేసి నమస్కరించెను. ఉదంకు డపరిమితానంద మంది యాదేవికి హృదయపూర్వకాశీర్వచనముల నొసంగి యా కుండలముల గ్రహించి రాజుకడ కేతెంచి "రాజా! నీవలన గృతార్థుడనైతిని. నీకు సకలభద్రము లగుగాక! నా కానవాలుగా నీవు చెప్పినవాక్య మతినిగూఢముగా నున్నది. దానితాత్పర్యమును దెలిపిన సంతసించెద" నని పలికెను.

అందుల కారా జిట్లు తెలిపెను. "బుషివర్యా! రాజులు బ్రాహ్మణుల బూజింతురు. నేనును విప్రుల బూజించుచునే యుం డెడివాడను. నా కీశాపము బ్రాహ్మణునివలననే కలిగెను. ఈశాప పరిహారమునకై విప్రసేవ తప్ప వేఱుగతి లేదు. బ్రాహ్మణసేవదు స్తరము, అసిధారా వ్రతమువంటిది. "దానివలన మేలుకందు మన రాదు, అది కాదన్న వేఱుమార్గము లేదు." అనుగుర్తు దేవికి నీతో జెప్పి పంపితిని. అనగా నీకుండలములు మహర్షికి దానము చేసినచో దానివలన మనకు మే లగు నని నాతలం పామెకు దెలియ జేసితిని. ఆమె పతివ్రత, ఉత్తమురాలు కావున నాభావ మెఱిగి నిరుపమాన మగురత్నకుండలదానమును ఉత్తమోత్తమ

బ్రాహ్మణుఁడ వగు నీకు వెంటనే చేసినది.'' ఆమాటలు పలుకు చుండు రాజునకు ఉదంకమహర్షి పుణ్యసాన్నిధ్యమున నొకమహా పుణ్యము సోఁకి శాంతవచనములు, కుండలదానశ్రద్ధ, నూతనసత్త్వ సంపద లభించెను, ఉదంకుఁడతనికడ సెలవుగైకొని గురుపత్ని కాకుండలము లిచ్చి తిరిగి వచ్చేద ననియు నపుడు తన్ను భక్షింప వచ్చు ననియుఁ బలికెను. రా జాతనిం జూచి ''మహనీయతపోనిధీ! నీపెంపు నాకుఁ గానవచ్చినది. చంపెడువానికడకు మగిడి వచ్చెడి వారు గలరా? నీవు దయయుంచి నీతపశ్శక్తిచే నాయార్తిం బాపి కాపాడవే'' యని ప్రార్థించెను.

అపారకరుణ మెఱయు నుదంకుఁడు రాజుం జూచి "రాజా! ఏకారణముచేతనైనను మహాత్ములకుఁ గోపము వచ్చినను, అది వెంటనే యుపశమించును. నీదోషమువలన నీ కీకీడు వచ్చి నది. నేను నీకడగు వచ్చుటయు, నీవు నాకోరిక తీర్చుటయు నివి యన్నియు నాగురువరు లగు గౌతమమునీంద్రుని చల్లనిచూపు వల్లనే యైయుండు ననుకొందును, వారిదయ గలిగిన నీకును నాకును సకలలోకములకును మేలు కలుగు'' నని పలికి తనకరకమలమున నారాజు మేను నిమిరెను. వెంటనే రాజు రాక్షసత్వమును విడిచి శుద్ధసత్త్వుఁడై భక్తివినయభరితుఁడై యాతనిం బ్రస్తుతించి నమ స్కరించెను,

పిదప, మిత్రసహాఁ డాదరమేదురముగా ''మహాత్మా! నీవతిథివి. నాయింటఁ గుడిచి నన్ను ధన్యునిఁ జేసి మఱి పొమ్ము'' అని ప్రార్థించెను. ఉదంకుఁ డందుల కంగీకరించెను. భోజనసమ యమున అన్నములో తల వెండ్రుకలు వచ్చెను. ఉదంకుఁ ''డయ్యో! నీ కింకను బాపక్షియము పూర్తిగాఁ గాలేదు. ఐనచో

నిట్టిదోషము నీకుఁ బట్టి యుండెడిది కాదు. అపరీక్షిత మైన యన్నముఁ బెట్టితివి. కావున, నీ వంధుఁడ వగుదు" వని శపించెను. "అల్పదోషమున నీవు నన్ను శపించితివి. నీ వనపత్యుఁడ వగుదు" వని రా జాతనికిఁ బ్రతిశాపమిచ్చెను. వెంటనే యుదంకుఁడు "రాజా! నాశాప ముపసంహరించెదను. నే ననపత్యుండను గా నోపను. నీశాపము నుపసంహరింపు" మని కోరెను. అందుపై రాజు "ఋషీశ్వరా!

నిండుమనంబు నవ్యనవనీతసమానము పల్కు దారుణా
ఖండలశస్త్రతుల్యము జగన్నుత! విప్రులయందు నిక్కమీ
రెండును రాజులందు విపరీతము గావున విప్రుఁ డోపు నో
పం డతిశాంతుఁ డయ్యు నరపాలుఁడు శాపము గ్రమ్మఁజేయఁగన్.

(భార. ఆది. ౧. ౧౦౧.)

కావున, శాపముఁ ద్రిప్పఁగలశక్తి లేని నన్ను మన్నించి శక్తి యుతుఁడవు గావున నీశాపమునుండి నన్ను రక్షింపు" మని ప్రార్థించెను. ఉదంకుఁ డందుల కియ్యకొని రాజునకు శాపమోక్షము ననుగ్రహించి వెడలిపోయెను.

ఉదంకుఁడు కుండలములు కృష్ణాజినమున జాగ్రత్తగా దాచి గౌతమాశ్రమ మార్గమున వేగముగాఁ బోవుచుండెను. దారిలోఁ బరిపక్వఫలములతోఁ గూడిన బిల్వ వృక్ష మొకటి కాని పింప నాఁకలిబాధ పోఁగొట్టుకొనఁ దలంచి ఉదంకుఁ డావృక్షము నెక్కి కృష్ణాజినము నొక కొమ్మకుఁ దగిలించి ఫలములు గోసి కొనుచుండెను. ఇంతలో నొకపెద్దగాలి వీవ, కృష్ణాజినము పట్టు దప్పి నేలపైఁ బడెను. వెంటనే తక్షకుఁ డను పాములరాజు కుండ

లము లపహరించి నాగలోకమునకు భూవివరమార్గమున, బో యెను. ఉదంకు డది చూచి యొక్కపెట్టున భూమి కుటికి ఆ పామును బట్టబోయి యొకపుట్ట, ద్రవ్వ మొదలిడెను. ఆమహా సీయు, డట్లు తన్ను, ద్రవ్వుట భరింప, జాలక భూదేవి భయ పడెను. బ్రాహ్మణరూపమున నింద్రు, డచటికి వచ్చి "అయ్యా ! కొయ్యకోలతో, ద్రవ్వినచో, బాతాళమునకు మార్గ మేర్పడునా ? ఎవ్వరైన నవ్వింపోదురు. పాతాళలోక మిక్కడకు వేయియోజన ములలో, తున నున్నది. నీకుండలము లపుడే పాతాళమును జేరిన" వని పలికెను. ఉదంకు, డాతనితో "అయ్యా ! ఏమైన, గానిమ్ము. పాతాళమైన గీతాళమైనను, నే నే, గి నాకుండలములు తెచ్చుకొని తీరెదను. లేదా ఆప్రయత్నమున, ప్రాణములైన వీడెదను. అంతే కాని నాప్రయత్నము విరమింప"నని శపథముచేసెను. ఆపలుకులు విని యింద్రు, డాతని దృఢనిష్ఠ కలరి నిజరూపముం జూపి యా తఁడు త్రవ్వు కొయగోలకే వజ్రాయుధమునకు, గలుగు వా, డీమి యు శక్తియు నిచ్చి కృతకృత్యు, డవ గు మని యుదంకు నాశీర్వ దించి వెడలిపోయెను.

ద్విగుణితనిష్ఠతో నుదంకుఁడు భూమిని ద్రవ్వుచుండ, గా భూదేవి భయపడిపోయి ఉదంకునకు, బాతాళలోకమునకు, దెరువిచ్చెను. ఉదంకుఁడు పాతాళలోకమున కేగి యనేకవిధము లగు ప్రాకారములచే నిండి, అనేకవిధములరత్నముల కాంతులచే మిఱుమిట్లు గొలుపుచు నున్న యాలోక మాలోకించి పదియోజన ముల వెడల్పు పంచయోజనముల విస్తారము నగు పాతాళద్వార మును గని యుదంకుఁడు తన కెట్లు కుండలాహరణము సాధ్య

మగునో యని తెల్లఁబోయి చేయునది లేక నాగపతుల నిట్లని స్తుతించెను :

"బహువనపాదపాబ్ధికులపర్వతపూర్ణసరస్సరస్వతీ
సహితమహామహీధర మజస్రసహస్రఫణాళిఁ దాల్చి దు
స్సహతరమూర్తికిన్ జలధిశాయికిఁ బాయక శయ్యయైనయ
య్యహిపతి దుష్కృతాంతకుఁ డనంతుఁడు మాకుఁ
బ్రసన్నుఁ డయ్యెడిన్.

అరిదితపోవిభూతి నమరారులబాధలు పొందకుండఁగా
నురగులనెల్లఁ గాచినమహోరగనాయకుఁ డానమత్సురా
సురమకుటాగ్రరత్నరుచిశోభితపాదున కద్రినందనే
శ్వరునకు భూషణం బయినవాసుకి మాకుఁ బ్రసన్నుఁడయ్యెడున్.

దేవమనుష్యలోకములఁ ద్రిమ్మరుచున్ విపులప్రతాపసం
భావితశక్తిశౌర్యులు నపారవిషోత్కటకోపవిస్ఫుర
త్ఫావకతాపితాఖిలవిపక్షులు నై నమహానుభావు లై
రావతకోటిఘోరఫణిరాజులు మాకుఁ బ్రసన్న లయ్యెడున్.

గోత్రమహామహీధరనికుంజములన్ విపినంబులం గురు
క్షేత్రమునం బ్రకామగతిఖేలన నొప్పి సహాశ్వసేనుఁడై
ధాత్రిఁ బరిభ్రమించుబలదర్పపరాక్రమదక్షుఁ డీక్షణ
శ్రోత్రవిభుండు తక్షకుఁడు శూరుఁడు మాకుఁబ్రసన్నుఁడయ్యెడున్."

భార. ఆది. ౧. ౧౦౫, ౧౦౬, ౧౦౭, ౧౦౮

పిదప, ఉదంకుఁ డందు తెలుపు నలుపు దారములతో వస్త్రమును నేయునిద్దఱు స్త్రీలను. ద్వాదశారచక్రముఁ ద్రిప్పుచున్న కుమారు లార్వ్వురను, పెద్దగుఱ్ఱము నెక్కి మహాతేజస్వి యైన యొకదివ్యపురుషునిం జూచి యర్ఘ్యవంతములైన వేదస్తుతులతో వారి నెల్లరిని సంతోషపెట్టెను. ఆదివ్యపురుషుఁడు ఉదంకుని జూచి "వత్సా! నీ కేమి కావలయునో కోరుకో" మ్మనెను. దాని కాతఁడు "దేవా! ఈనాగులందఱు నాకు వశులు గావలయు" నని కోరెను. "అగుచో నీవు వచ్చి నాగుఱ్ఱము చెవిలో నూఁదు"మని ప్రేరేచెను. ఉదంకుఁ డట్లొనరింపఁగనే ఆగుఱ్ఱము ప్రతిరోమకూపమునుండి యనేకము లగుమంటలు బయలుదేఱి పాతాళలోక మంతయు భయం కరముగా వ్యాపించెను. నాగకుల మంతయు మిక్కిలి భయపడెను. ప్రళయకాలవహ్నివలె వ్యాపించిన యగ్నిహోత్రములఁ జూడ పాఁపరాజు గడగడలాడిపోయెను. ఇది యంతయు ఉదంకుని భయంకరకోపాగ్ని యని తలపోసి యాతనిని శరణువేఁడుటకన్న గత్యంతరము లేదని కుండలములు తీసికొనివచ్చి యాతని కర్పించి తక్షకుఁడు తన్నుఁ గాపాడు మని శరణుచొచ్చెను.

ఈవిధముగాఁ గుండలములు తిరిగి గ్రహించియు ఉదం కుఁ డిట్లు తలపోసెను. "అయ్యో! నేఁటినుండి నాల్గవదినమునకుఁ గుండలములు తీసికొని రమ్మ్మ. నేను వ్రతముఁ బూర్తిచేసికొని సిద్ధముగా నుండు నని గురుపత్ని పంపినది. నేఁడే నాల్గవదినము. నే నెట్లో పాతాళమునుండి బయటపడఁగలను? ఎట్లు గౌతమాశ్ర మము చేరఁగలను? అంతయు నగమ్యగోచరముగా నున్నదే! నేఁడుపోయి కుండలము లహల్యాసాధ్వి కీయనినాఁడు నాశ్రమ మం తయు వ్యర్థమే యగునే?" అని చింతించు నుదంకుని యభిప్రాయ

మెఱిఁగి యాదివ్యపురుషుఁడు తనగుఱ్ఱము నిచ్చి దానిపై నెక్కి మఱుక్షణములో గౌతమునింట దిగఁగల వని చెప్పెను. ఉదంకుఁడమితానంద మంది కృతజ్ఞుఁడై గుఱ్ఱము నెక్కి తలఁచినయాక్షణమున నే గౌతమునింటికి వచ్చి చేరెను.

అట గురుపత్ని యగునహల్యయు శుచిస్నాతయై నూతనవస్త్రముల ధరించి కుండలములు ధరించు సమయ మగుట నెదురుచూచుచుండెను. ఉదంకుఁడు వచ్చి కుండలము లామె కర్పింపఁగనే యామె వానిని ధరించి పతికి నమస్కరించి బ్రాహ్మణులఁ బూజించి తాను దలపెట్టిన వ్రతము పూర్తికావించెను.

గౌతముఁ డుదంకునిఁ గౌఁగిలించుకొని "వత్సా! నీచరితంబు చిత్రమహనీయము మిత్రసహక్షితీశ్వరున్
నీచతఁ బాప నాగ మపనీతము నేసినకుండలద్వయం
బాచతురత్వ మాబలిమి యాదృఢనిశ్చయ మట్టులొప్ప ధ
ర్మోచితలీలఁ దేర నొరుఁ డోపునె యేను నిజంబ పల్కితిన్."

అని ప్రస్తుతించెను. ఉదంకుఁడు గురుపాదములకు మ్రొక్కి తాను గౌతమాశ్రమమునుండి బయలుదేఱి వెడలినది మొదలు కుండలములు తెచ్చునందాఁక జరగిన యావద్విషయమును బూసగ్రుచ్చినట్లు గురువులకు నివేదించి "దేవా! అదివ్యపురుషుఁ డెవఁడు? ఎద్దేమిటి? గోమయ మేమి? తెలుపు నలుపు నూలునేయుస్త్రీ లెవ్వరు? ఆయారుగురుకుమారు లెవ్వరు? నాకు సాయపడిన యాదివ్యుఁ డెవ్వఁడు? ఇవి యన్నియు దివ్యజ్ఞానసంపన్నుల రగు తామే నాకుఁ దేటతెల్లముగాఁ దెలుపుఁ" డని ప్రార్థించెను.

గౌతమమహర్షి యుదంకుని కిట్లు తెలిపెను. "వత్సా! ఆదివ్యపురుషుఁ డింద్రుఁడు. ఆయెద్దు ఐరావతము. గోమయ మమృతము. నాగలోకములోఁ గాననైనస్త్రీ లిద్దఱు ధాత, విధాత. వారు సేయువస్త్రము అహోరాత్రము. ద్వాదశారములు గలచక్రము పండ్రెండు మాసములతోఁ గూడిన సంవత్సరము. ఆఱుగురు కుమారులు ఆఱు ఋతువులు. ఆగుఱ్ఱము అగ్ని. ఆపురుషుఁ డింద్ర సఖుఁ డగుపర్జన్యుఁడు. తొలుతనే యింద్రునిఁ గాంచి యమృతముఁ దిన్నవాఁడ వగుట నీ కీపను లన్నియు అవలీలగా జరిగినవి. నీ వలన మా కానందమైనది. గురుఋణము ని ట్లద్భుతముగా నీవు తీర్పఁ గంటివి. నీవు నీయిష్టము వచ్చిన ట్లుండుము.

"కర మిష్టము సేసితి మా
కరిసూదన! దీన నీకు నగు సత్ఫలముల్
గురుకార్యనిరతు లగు స
త్పురుషుల కగు టరుదె! యధికపుణ్యఫలంబుల్."

భార. ఆది. ౧. ౧౨౦

ఉదంకుఁడు నమితానందమున గురుని వీడ్కొని గురుపత్ని నెలవు గైకొని భార్యాసహితుఁడై యేఁగి స్వీయాశ్రమమును నిర్మించుకొని యటఁ దపోగృహస్థజీవన మారంభించెను.*

తక్షకుఁడు తన కకారణముగ నొనర్చిన యపకారము నుదంకుఁడు మఱవక దానికిఁ బ్రతీకారము చేయఁ దలఁచి జనమే జయునిపాలి కేఁగి "మహారాజా! తొల్లి నే గురుకార్యముఁ జేయఁ బూని వెళ్లఁగా అతికుటిలస్వభావుఁడు, వివేక విహీనుఁడు నగు

* భారతము : ఆదిపర్వము; అశ్వమేధపర్వము.

తక్షకుఁ డకారణముగా నన్ను బాధించెను. మఱియు, నీతండ్రి యగుపరీక్షిత్తు చనిపోవుట కాదుర్మార్గుఁడే కారణము. కావున, నీవు సర్పయాగము చేసి యాదుర్మార్గునే కాక యాదుర్మార్గవంశము నంతను నశింపఁజేసి పుణ్యము గట్టుకొను" మని హెచ్చరించెను.

జనమేజయుఁడును గోపోద్దీపితుఁడై బ్రాహ్మణులఁ బిలిపించి తాను సర్పయాగము చేసెద నని ఋత్విజులఁ బిలిపించి కావలసిన యేర్పాటు లన్నియుఁ గావించెను. యాగ మారంభమై హోమము జరుగుచుండఁగా సర్పరాజు లందఱు వచ్చి యందుఁ బడి చచ్చుచుండిరి. తక్షకుఁ డతిభీతుఁడై యింద్రునిఁ బ్రార్థించెను. తుదకు ఆస్తీకుఁ డనుమహర్షి జనమేజయుని ప్రార్థించి నివారించు టచే యాగ మాగిపోయెను.

ఉదంకునకు మహాశివుఁడు ప్రత్యక్షమగుట

తరువాత, ఉదంకుఁ డొకమరుభూమిని జేరి యందనేక సంవత్సరములు మహాశివుని గుఱించి మహాతప మొనరించెను. చిరకాలమునకు దయకలిగి శివుఁడుదంకునకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. ఉదంకుఁ డామహాదేవునకుఁ బ్రదక్షిణసాష్టాంగనమస్కారము లొనరించి యిట్లని స్తుతించెను :

"దేవదేవ ! శ్రుతిప్రమాణవిధేయ ! మాధవ ! జంగమ
స్థావరాత్మక మైనలోకము సర్వమున్ భవదీయమా
యావిధేయము విశ్వరూపుఁడ వవ్యయుండవు నీవ స
ద్భావసుస్థితి నిన్నెఱింగినఁ బాయుఁ బాపము లచ్యుతా !

అనిమిషసిద్ధసంయమివిహంగభుజంగమముఖ్య లెల్ల ని
న్ననిశముఁ గొల్చి నీదయఁ గృతార్థతఁ బొందుదు రెందు నీవు నె
మ్మనమున సంతసిల్లుడు సమస్తజగంబులు శాంతిఁ బొందు నీ
కినుకకు మాఱు లేదు శివకీర్తన ! యీభువనత్రయంబునన్.

విక్రమత్రయలీల నోలిన విష్టపత్రితయంబుఁ బె
ల్లాక్రమించితి క్రూరు లైనసురారివీరులఁ బ్రస్ఫుర
చ్చక్రవిక్రమకేళిఁ ద్రుంచితి సర్వయజ్ఞఫలావహా
ప్రక్రియాత్ముఁడ వీవు నిశ్చలభావభవ్య జనార్దనా !"

భార. ఆర. ४. 3౭౬, 3౭౭, 3౭౮

అని పరిపరివిధములఁ జేసినయుదంకునిప్రస్తుతి కలరి మహేశుఁడు "వత్సా ! నీ కేమి కావలయునో కోరుకొను మనుగ్రహించెద" నని దయామయుఁడై వీనులవిందుగాఁ బలికెను. "దేవాదిదేవా ! నీదివ్యరూపము నిట్లు ప్రత్యక్షముగాఁ గనఁగల్గితిని. ఇంతకంటె నాకుఁ గావలసినవరమే లేదు. ఐనను, నామనస్సు సత్య ధర్మశమములయందు స్థిరముగా నుండునట్లు నాకు నీపై భక్తి స్థిర ముగ నిలుచునట్లు ననుగ్రహింపు" మని యుదంకుఁడు ప్రార్థిం చెను. శివుఁ డట్లే యని యాతనికోరినవర మనుగ్రహించి లోక హితార్థము సత్కృతు లొనరింపు మని దీవించి యంతర్హితుఁ డయ్యెను.

ఉదంకుఁడు కువలాశ్వ ననుగ్రహించుట

తొల్లి యిక్ష్వాకువంశజుఁ డగు బృహదశ్వుఁ డనుమహా రాజు కువలాశ్వుఁ డనుసత్పుత్రునిం గాంచెను. సంతానవంతుఁడును, సమర్థుఁడును, సర్వధర్మరతుఁడును నగుకుమారునికిఁ బట్టాభిషే

కము చేసి రాజ్య మాతని కొప్పగించి బృహదశ్వుండు వనము నకుఁ బోయి తపస్సుచేసికొన నిశ్చయించుకొనెను. ఆసమయమున ఉదంకమహర్షి యచటికి విచ్చేసి బృహదశ్వునిచే సత్కృతు లంది యాతని కిట్లు బోధించెను. "రాజా ! నీవు ప్రజారక్షణము చేయుటే ధర్మము. అది మాని యడవికిఁ బోవలదు, రాజులకుఁ బ్రజాపరి పాలనము చేయుటకంటె నధికవ్రతము లేదు. ప్రాచీనరాజు లంద ఱును ధర్మపాలనముననే కీర్తి గాంచిరి. నీవంటిమహారాజు బాహు బలమున నేల యేలుచుండుటచేతనే నావంటిమునులు తపముచేసి కొనుచు ధర్మకర్మము లాచరించుట సాధ్య మైనది.

మఱియు నొకవిచిత్రవిషయముఁ జెప్పెదను. మధుకై టభు లని పేరువడ్డ రాక్షసులకుఁ గుమారుఁడై పుట్టిన ధుంధుఁ డనువాఁడు బ్రహ్మదేవునిఁ దపమున మెప్పించి వరములు వడసి దేవదానవులకు గంధర్వులకు జయింపరానివాఁడై మదించి యున్నాఁడు. అతఁ డిపుడు మాయాశ్రమసమీప ప్రదేశమున సముద్ర మునందలి యిసుకతిప్పలోఁ బెద్దబిలము గావించుకొని యందు సుఖముగా నిద్రించుచున్నాఁడు. వాఁడు విడిచిన నిశ్వాసపుగాలి సంవత్సరమున కొకమాఱు పైకి వచ్చి పెద్దగాలిదుమారముఁ గల్పించును. దానివేగమున నచ్చటిభూమి, శిలలు, వృక్షములు ఏడుదినములదాఁక కంపించుచునే యుండును. వానిమూలమున మాకును మాయాశ్రమవాసులకును జాల భయముగ నున్నది. నీవు వానిని జంపి మాకును లోకమునకును మే లొనగూర్పుము. ఇంకొకరహస్యము. ఈదుర్మార్గునిఁ జంపఁదలఁచినవానికిఁ దాను సంపూర్ణసహాయుఁడ నగుదు నని పరమశివుఁడు నాకుఁ జెప్పి యున్నాఁడు. నీవుతక్క ఈపని యింకొకరు చేయలేరు. కావున, నీ

వట్లొనర్చి లోకసంరక్షణ మొనర్పు" మని కోరెను. "ఋషీంద్రా! నేను అస్త్రసన్న్యాసము చేసి వనమున కేగ దృఢనిశ్చయుఁడ నైతిని. నన్ను మన్నింపుము. నీవు కోరినపని నాతనయుఁ డగు కువలాశ్వుఁ డొనరింపఁ గలఁడు. కాన, దయతో నాకనుజ్ఞ ని"మ్మని కోరి బృహదశ్వుఁ డడవికిఁ బోయెను.

తండ్రియాజ్ఞ ననుసరించి యుదంకమహర్షి కోరికఁ దీర్ప నభిలషించి కువలాశ్వుఁ డుదంకునిఁ గూడ నిడుకొని ధుంధు మారు నెదిరించి ప్రచండయుద్ధమున నాతని నోడించెను. కువలా శ్వుఁడు బ్రహ్మాస్త్రముఁ బ్రయోగింప నది ధుంధుని గాల్చి బూడిద చేసి విడిచెను. ఇంద్రాదులు విచ్చేసి ధుంధుమారుఁ డని కువ లాశ్వుఁ బ్రశంసించి యుదంకునికి నమస్కరించి వెడలిరి. ఉదం కుఁడు సంతోషించి కువలాశ్వు నాశీర్వదించి నిజాశ్రమమున కేఁగెను.*

శ్రీకృష్ణుఁడు ఉదంకాశ్రమమునకు వచ్చుట

శ్రీకృష్ణుఁ డొకప్పుడు హస్తినాపురమునుండి ద్వారకా నగరమున కేఁగుచు మార్గమధ్యమునఁ గల ఉదంకమహర్షి యాశ్ర మమునకు విచ్చేసెను. ఉదంకుఁడు బ్రహ్మానందమున నాతని నెదు ర్కొని షోడశోపచారములతో నతిథిసత్కారము లొనరించి యధిక థ్యకిఁ జూపెను.

ఆపిమ్మట అన్నియు నెఱిఁగియు నేమియు నెఱుఁగ నట్లు ఉదంకుఁడు "కృష్ణా! కౌరవపాండవులకు బంధుభావము నెలకొల్పి రాజు లందఱును సుఖముగా నుండునట్లు చేసితివికదా? కౌరవులన్నను పాండవులన్నను నీ కేమాత్రము భేదము లేదు. నీవు

---

* భారతము : ఆరణ్యపర్వము.

నిష్పక్షపాతబుద్ధివి." అని యెత్తి పొడిచెను. శ్రీకృష్ణుఁడు నన్ని యు నెఱిఁగియు నేమియు నెఱుఁగనివానివలె "ఋషీంద్రా ! నేను కురురాజుతో నెంతయో యుచితముగా మాటాడితిని. బెదరించితిని. నయమునఁ జెప్పితిని. భయమునఁ జెప్పితిని. భీష్మద్రోణులును జెప్పిరి. బలవంతపెట్టిరి. ఐన నాతఁడు సంధి కంగీకరింపఁడయ్యె. అతిలోభుఁడై వంశధర్మము విడిచి యేవిధముగను సంధి కంగీకరింపక కౌరవులు పాండవులతోఁ బోరి సపుత్రమిత్రపరివారముగా స్వర్గమునకుఁ బోయిరి. పాండవు లైదుగురుమాత్రము మిగిలిరి. కాలనియతిం గడవ నెవ్వరికిని శక్యము కాదుగదా" యని పలికెను.

ఉదంకుఁడు శ్రీకృష్ణుని శపింపఁబూనుట

ఆమాటలకుఁ గోపించి యుదంకుఁడు "కృష్ణా ! నీవు దొంగవు. నీవు నిజముగఁ దలఁచిన సంధి జరుగకపోయెడిదా ? నీవు మిథ్యాచారుఁడవై శక్తి గలిగియు సంధి చేయక కౌరవకుల మును సర్వనాశనము చేసితివి. ఈదోష మంతయు నీదే. ఈదోష మునకు నిన్ను శపించెదను జూచుకో" మ్మని హుంకరించెను. "మునీంద్రా ! నీవు నన్ను శపించిన శపింపవచ్చును గాని ముందు నామాటలు వినుము.

సత్త్వరజస్తమోగుణములు నావశమునఁ బ్రవర్తించును. మరుత్తులు వసువులు మున్నగువా రెల్లరు నాయందే పుట్టిరి. నే నన్నిటియందు నుందును. అన్నియు నాయం దుండును. అపరమన్నను, పర మన్నను రెండు తత్త్వములు నేనే. ఓంకారముతోఁ గూడిన వేదములు నేనే. నాలుగు వర్ణములు నేనే. నాలుగాశ్రమములు, వానివాని సర్వకర్మజాలములు, స్వర్గమోక్షములు అన్నియు నావశము లని యెఱుంగుము. క్రతుపరులు నన్నే సంస్తుతించి ఫల

మును పొందుదురు. దోషులు నన్నుఁ గీర్తించి ప్రాయశ్చిత్తములు చేసికొని కృతార్థు లగుదురు. మనోధర్ములకు నేనే కర్తను. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరరూపము ధరించి సృష్టిస్థితిలయములు నేనే యొనరింతును. లోకసంరక్షణార్థమై అధర్మాత్ములఁ ద్రుంచి ధర్మ ముల నుద్ధరించెదను. ఐనను, అధర్ము లగు కౌరవులను ధర్మాత్ము లగు పాండవులతోఁ గలుపుటకు శక్తి వంచనలేక ప్రయత్నించితిని. దివ్యజ్ఞానసంపన్ను లగు వ్యాసాదిమహర్షుల కాసంగతి తెలియును. వారు నన్ను మెచ్చుకొనిరి. దురాత్ము లగుకౌరవులు మహాత్ము లగు పాండవుల నెదుర్కొని ధర్మయుద్ధమున నశించిరి. ఇది నేఁ జేసిన పని. ఇఁక నన్ను శపించిన శపింపుము. స్తుతించిన స్తుతింపుము." అని కృష్ణుఁడు పలికెను.

ఉదంకమహర్షి యాతని పాదములకుఁ బ్రణమిల్లి లేచి "దేవా ! తెచ్చిపెట్టుకొన్న యహంకారమున నీ వేమందువో యని యట్లలుక నటించితిఁ గాని సర్వమును నే నెఱుఁగుదునుగదా ! ఈ నీచనవుబలిమిని చేసిన యపరాధమును క్షమించి దయతో నీవిశ్వ రూపము నొక్కసారి చూపుము. దాన నామనన్ను, చూపు, జన్మ ము ధన్యములు కాఁగా జన్మరాహిత్య మందెద"నని ప్రార్థించెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు దయదలఁచి యర్జునునికిఁ జూపిన విశ్వ రూపము ఉదంకునకుఁ జూపెను. వెంటనే ఉదంకుఁ డాశ్చర్యభయ భక్తులతోఁ జేతులు మోడ్చి 'నమఃపురుషోత్తమాయ తే' యని నిలిచి గద్గదస్వరముతో "దేవా ! పుండరీకాక్ష ! నీపాదము లీభూమి యంతయు వ్యాపించినవి. నీచేతు లాకసము నాక్రమించినవి. ఆకా శము నీకడుపుతో నిండిపోయినది. దిశ లన్నియు నెచ్చటఁ జూచి నను నీచేతులతో నిండిపోయినవి. ఇన్నిచరణములు, ఇన్నితలలు,

ఇన్నిహ స్తములతో నన్నియు నీ పైతివి. ఈనీవిశ్వరూపము నా కన్నులను మనస్సును దన్పినది. విశ్వరూపా ! ఈరూప ముపసం హరింపుము.'' అని కోరెను. ''నీ కేవరము కావలయునో కోరు కొను'' మని యాపరమేశ్వరుఁ డనెను. ''నీదివ్యరూపముఁ జూచి తిని. జన్మము ధన్యమయ్యెను. ఇంక నా కేమియు వల'' దని యుదంకుఁ డనెను. ''అట్లు కాదు. నన్నుఁ గన్నవారికి ఋణ మీయక పోను. ఏది కావలయునో వెంటనే కోరుకొను మిచ్చెద'' నని యాదేవాదిదేవుఁ డత్యాదరముతోఁ బలికెను.

''అగుచో దేవా ! లోకహితమే ఆత్మహితము. కానఁ గోరెద. ఇది మరుదేశము. ఇచట జల మెప్పుడును దుర్లభము. కావున, ఈప్రదేశమును జలయుక్తము చేయు'' మని యుదంకుఁడు కోరెను. శ్రీకృష్ణుఁడు విశ్వరూప ముపసంహరించి ''నన్నుఁ దలం చినపుడు నీకు జలములు లభించు'' నని వర మిచ్చి యంతర్హితుఁ డయ్యెను.

ఒకనాఁ డుదంకుఁడు దప్పిగొని శ్రీకృష్ణుని స్మరించెను. వెంటనే యొకమాలవాఁడు బాణబాణాసనపాణియు, దిగంబరుఁడు, మలినాంగుఁడు నయి కుక్కలు తనచుట్టు చేరి రాఁగా, ఒడలెల్ల నీరు చిమ్ము చుండ నుదంకుని జేరి ''అయ్యా ! నీరు త్రావి దప్పి పోఁ గొట్టుకొను'' మనెను. వానిని ''వలదు. పొ మ్మని'' యుదంకుఁ డదల్చెను. ''ఓయీ ! నీమీఁదిదయతో వచ్చితిని. త్రావు'' మని మరల ననెను. ఉదంకుఁ డాతని నలుకతోఁ బో పొమ్మని కసరెను. వాఁడు కుక్కలతో నంతర్ధాన మయ్యెను. ఇది యంతయు శ్రీకృష్ణ మాయ యని యుదంకుఁడు తలపోయుచుండఁగాఁ గృష్ణుఁ డచటికి వచ్చెను. ''అయ్యా ! కృష్ణభగవానుఁడా ! నీవిచ్చిన వరము వ్యర్థ

మైనది. మాలవానియొడలిజలము నేను త్రావుదునా? ఇదియా నీవు నాకుఁ జేసినమేలు?" అనెను. శ్రీకృష్ణుఁ "డయ్యా, నే నింద్రునిఁ బ్రార్థించి నీ కమృత మిమ్మంటిని. ఆతఁడు దేవా! మానవుల కమృత మేల? మఱియొక టేదైన నిచ్చెద ననెను. అట్లు కా దామహర్షి కమృతమే యిమ్మని నేనంటిని. 'సరే. నేను మాలవాని వేషమున నేఁగి యమృత మీఁ జూచెదను. ఆతఁడు వల దని తిర స్కరించిన నేను బోయెద' నని నాతోఁ జెప్పి నీకడకు వచ్చెను. నీవు చేతులార నమృతముఁ జెడఁగొట్టుకొంటివి. పోనిమ్ము. నా దయ నీవమృతుఁడవై తివి. నీవు జీవించియున్నంతకాల మెప్పుడు తలఁచిన నపు డీమరుభూమిలో మేఘములు చాలినంత వర్ష మిచ్చుఁ గాక! ఆమేఘములు నీపేర 'ఉదంకమేఘము' లనఁ బరగును. చిరకాలము నీవు తపోజీవనముఁ గడపి తుదకు మోక్షమందుదు"వని యాశీర్వదించి హరి యదృశ్యుఁడయ్యెను.

ఉదంకమహర్షి చిరకాల మట్లు జీవించి భక్తిజ్ఞానవిరాగ సంపన్నుఁడై మోక్ష మందెను.*

---

* భారతము అశ్వమేధపర్వము.

మహర్షుల చరిత్రలు

జైగీషవ్య మహర్షి

జైగీషవ్యుఁడు మహాయోగీశ్వరులలో నొకఁడు. ఈతఁడు యోగవిద్యచే సాధింపనివిషయమే లేదు. అణిమాది సిద్ధులేకాక ఆకాశగమనము, అనేకలోకగమనము మున్నగు మహా యోగసిద్ధు లీతనికిఁ గరతలామలకములు. ఈమహర్షి తల్లిదండ్రుల పవిత్రనామములు కాని చరిత్రలుకాని కానరావు. జిగీషువు అనఁగా జయింపనిచ్ఛగలవాఁ డని యర్థము. ఇంద్రియ జయము, యోగ విజయము, నపారముగఁ గన్నవాఁడగుటచే నీతఁడు జైగీషవ్యుఁ డను సార్థకనామముఁ గన్నవాఁడయ్యెను. ఈమహాత్ముఁ డాజన్మ బ్రహ్మచారి. కేవల పరబ్రహ్మ సంభూతులైన మహనీయులకు సంసారజంజాటము లేకపోవుటలో నాశ్చర్యము లేదు. ఈతఁడు కపిలమహర్షితోడను దేవలమహర్షితోడను గలిసి తఱచు తిరుగు చుండువాఁడు. అంతేకాదు. ఈయోగీశ్వరుఁడు కైలాసపర్వతమున నున్న పార్వతీ పరమేశ్వరుల సన్నిధానమున మెలఁగుచో వారికిఁ దలలో నాలుకయై తనరారువాఁడు. అవధూతవేషధారుఁడు, మహా యోగి, మహాజ్ఞానియగు నీతఁడు సర్వశక్తిసంపన్నుఁడు.

కపిల జైగీషవ్యుల యోగశక్తి

జైగీషవ్యుఁడు కపిలమహర్షికి శిష్యుఁడు, మిత్రుఁడు, సమస్తమును. ఒకనాఁడు వీరిరువురు మహాభక్తుఁడగు అశ్వశిరుఁ

డను రాజును గటాక్షింప వాని గృహమున కేగిరి. యజ్ఞ దీక్షితుఁడైయున్న అశ్వశిరుఁడు వారిని గౌరవించి యతిథి సత్కారము లాచరించి సుఖాసీనులఁ జేసిన పిదప వారికి సాష్టాంగ నమస్కారములొనర్చి "మహానుభావులారా! మీరాకచే నాగృహము పవిత్ర మైనది. నేను ధన్యుఁడనైతిని. నాయజ్ఞము ఫలప్రద మైనది. దయయుంచి విష్ణుమూర్తి సత్వరకటాక్షసంపాదనకు నేనేమి చేయవలయునో ఆనతిం" డని ప్రార్థించెను. అంత కపిలమహర్షి "రాజా! నే నావిషయము నీకుఁ దెలుపుటకే వచ్చితిని. నన్ను విష్ణు మూర్తిగా నెఱిఁగి త్రికరణశుద్ధిగా సేవింపుము. నీకు సర్వ వాంఛలు సిద్ధించు" నని పలికెను. రాజజ్ఞాని యై యీవాక్యములు కపిలుని యహంకార వాక్యము లని తృణీకరించి "అయ్యా! విష్ణుమూర్తిని నే నెఱుఁగుదును. ఆతఁడు శంఖచక్రగదాపాణి, గరుడవాహనుఁడు. అవి లేని నీవు విష్ణుఁడ వన్న నేను నమ్ముదునా?" యని పలికెను. వెంటనే యోగశక్తిచే కపిలమహర్షి శంఖ చక్రగదాపాణియై విష్ణువై నిలిచెను. జైగీషవ్యుఁడును దనయోగ శక్తిచే గరుడుఁడై విష్ణుమూర్తి వాహన మయ్యెను. అశ్వశిరుఁడు నమ్మఁజాలక "అయ్యా! విష్ణుమూర్తి కమలనాభుఁడు. బ్రహ్మ యందుండి జన్మించెను. నీవు పద్మనాభుఁడవా? నీనాభి నుండి జన్మించిన బ్రహ్మ యేఁడి?" అని కపిలుని ప్రశ్నించెను. వెంటనే కపిలమహర్షి యోగమహత్త్వమునఁ గమలనాభుఁ డయ్యెను. జైగీ షవ్యుఁడును యోగశక్తిచే విష్ణునాభికమలమునుండి జన్మించిన బ్రహ్మయై నిలిచెను. ఐనను నమ్మఁజాలక అశ్వశిరుఁ "డీది యం తయు మోసమే. నీవు విష్ణుమూర్తి వన్న నేను జచ్చినను నమ్మను. పొ"మ్మనెను. వెంటనే కపిలుని యోగశక్తిచే

సభాసదు లెల్లరు నంతర్ధానులైరి. యజ్ఞశాల యంతయు భయంకర వన మృగములతో నిండిపోయెను. అశ్వశిరుఁ డెటు చూచి నను ఘోరభయానక దృశ్యములే కాననగుచుండెను. మృత్యు దేవి దంష్ట్రలు దీటుచు మీఁదఁ బడుచున్నట్లుండెను. అశ్వశిరుఁడు గజగజవణఁకిపోయి "మహాప్రభూ! రక్షింపుము. రక్షింపుము. నీవే విష్ణుమూర్తివి. నీతోడి జైగీషవ్యుఁడే బ్రహ్మ. మీయిరువురకు సాష్టాంగవందనము" లని భూనభోంతరాళము లదరున ట్లేడ్చుచుండఁగనే యాదృశ్య మదృశ్య మయ్యెను. సభాసదులు విచ్చేసిరి. యజ్ఞశాల సర్వమంగళసంభారములతో నిండిపోయెను. అశ్వశిరుఁ డాయోగిపుంగవుల పాదములపై వ్రాలెను. వా రాతనికి 'సర్వం విష్ణుమయం జగ' త్తను విషయమును విపులముగ బోధించి యాశీర్వదించి వెడలిరి. నాఁటినుండి కపిలభగవానునియు, జైగీషవ్యయోగీశ్వరునియు నద్భుత మహిమలు సర్వలోకములందు వ్యాపించెను.*

దేవలుఁడు జైగీషవ్యుని శిష్యుఁడగుట

దేవలుఁడు మహాయోగి. తాను మహాయోగి ననునభిమానముకూడ నాతని కుండెను. ఐన నాతఁడు సత్యవ్రతులలో నుత్తముఁడు, మహాతపస్వి. బ్రహ్మనిష్ఠుఁడు నని మహాఖ్యాతి గాంచెను.

ఒకనాఁడు జైగీషవ్యుఁడు దేవలునింటికి విచ్చేసెను. దేవలుఁ డాతని కతిథిసత్కారము లొనరించి యాదరించెను. జైగీషవ్యుఁడు "అయ్యా! నీవు మహాతపశ్శాలివి. నీకడనుండి నేను

---

* వరాహ పురాణము.

ప్రశాంతముగా దపము చేసికొనఁ దలఁపు కలిగి వచ్చితిని. నా కాశ్రయ మిచ్చెదవా ?" అని యడిగెను. జైగీషవ్యునంతటి మహా యోగీశ్వరుఁడు తనకడ కరుదెంచి యాశ్రయము కోరుట నిజ ముగా దనయాధిక్యమును గుర్తెఱింగియే యని భావించి దేవలుఁ డానందమున నందుల కంగీకరించెను. పిదప దేవలుఁడు జైగీవ్య నికి వలయుసౌకర్యములను గల్పించి యాతఁ డందు మౌననిష్ఠ మహాతపస్వియై యుండ భోజనవేళ కాఁగానే పుష్పాదులఁ బూజించి ఫలాదుల నర్పించి యాతని నన్నివిధముల నాదరించుచు నుండెను.

ఇట్లు కొన్ని సంవత్సరములు గడచెను. జైగీషవ్యుఁడు మౌన నిష్ఠ విడువక, ఉగ్రతపము సాగించుచు, ఉజ్జ్వలతేజమునఁ బ్రకా శించుచు దేవలుని నిందింపక, నందింపక, కులుకక, పలుకక, కలఁ గక. అలుగక, కదలక, మెదలక, యుండెను. దేవలుఁడు తనయోగ శక్తిని జైగీషవ్యునికిఁ జూపి యాతని మెప్పు పొందఁ దలఁచెను. ఒకనాఁ డాతఁడు జైగీషవ్యుఁడు చూచుచుండఁగనే యంతర్హితుఁడై సముద్రస్నానకుతూహలుఁడై యొకపవిత్ర ప్రదేశమున దిగెను. అవ్వటికప్పుడే యచట సముద్రస్నాన మాచరించి జపము చేసికొ నుచు సికతాతలమునఁ గూర్చున్న జైగీషవ్య నాతఁడు కాంచి తన కన్నులను దాను నమ్మలేక యాశ్చర్యభరితుఁడై తాను స్నానకృత్య మును నిర్వర్తించి యోగశక్తి నింటికి వచ్చి చేరెను. ఇంటియొద్ద యధాస్థానమున జైగీషవ్యుఁడు మౌననిష్ఠం గూర్చుండియేయుండుట దేవలుఁడు కాంచి ఆహా ! నేనే యోగశక్తి సంపన్నుఁడ నన్న యహంకారము పటాపంచలైనది. జైగీషవ్యుని ముందు నేనెంత?" యనుకొని సిగ్గుపడెను. ఐన నహంకారము మరల వచ్చి యాక్ర మించెను. అంత నాతఁడు తనగొప్పదనమును నిరూపింపఁ దలఁచి

జైగీషవ్యుని కన్నులయెదుట మంత్రపారగుఁడగునాతఁడు శరవేగ
మున ఆకాశమున కెగిరిపోయి సిద్ధలోకముఁ జేరెను. అప్పటికే
యట నున్న జైగీషవ్యుని శిష్యులై సేవించుచున్న సిద్ధులను జూచి
దేవలుఁ డాశ్చర్యపోయి యటనుండి పిత్యలోకమున కెగసి
పోయెను. అంతకుముందే యక్కడను జైగీషవ్యుఁ డెల్లరచేఁ
బూజింపఁబడుచుంటఁ గాంచెను. దేవలుఁడు వెంటనే యామ్యలోక
మున కేఁగెను. అచట కూడ నదియే జరుగుచుండెను. దేవలుని
యాశ్చర్యమునకు మేర లేకుండెను. మఱియు నాతఁడు సోమలోక
మున కేఁగెను. అక్కడను జైగీషవ్యునకు పూజలే జరుగుచుండెను.
దేవలుఁడు తనయోగశక్తి నంతయు వినియోగించి అగ్నిలోక
మున కేఁగెను. అక్కడ నంతే. దేవలుఁడు తపోలోకమున
కేఁగెను. అక్కడ నంతే. మిత్రావరుణలోకమున కేగెను. అక్కడ
నంతియే, ఆదిత్యలోకమున కేఁగెను. అక్కడ నంతియే, రుద్ర
లోకమున కేఁగెను. అక్కడ నంతియే, వసులోకమున కేఁగెను.
అక్కడ నంతియే, బృహస్పతి లోకమున కేఁగెను. అక్కడ
నంతియే, గోలోకమున కేఁగెను. అక్కడ నంతియే.
బ్రహ్మసత్రిలోకమున కేఁగెను, అక్కడ నంతే. పతివ్రతా
లోకమున కేఁగెను. అక్కడ నంతే. ఇట్లెల్ల లోకములందుఁ
దనకంటె ముందుగా నేఁగి పూజ లందుచున్న జైగీషవ్యుని దేవ
లుఁడు కాంచెను. పతివ్రతాలోకమున దేవలుఁడు తెప్పవాల్పక
జైగీషవ్యుని జూడ మొదలిడ నాతఁ డట నదృశ్యుఁడయ్యెను. దేవ
లుఁడు యోగశక్తిచే నెంత యత్నించినను, ఇఁక పైలోకమున
కేగలేక, యటనున్న సిద్ధులం బిలిచి "మహాత్ములారా! జైగీ
షవ్య భగవానుఁ డెట కేఁగెను? ఆతనియోగశక్తి యెంతటిది?

అతఁడిపు డేలోకమున నున్నాఁడు ? దయతోఁ దెలుపుఁ" డని ప్రార్థించెను.

సిద్ధులు దేవలు నాదరించి "మునీంద్రా ! జైగీషవ్యుఁడు యోగీశ్వరేశ్వరుఁడు. ఆతఁడు శాశ్వతబ్రహ్మలోకమున కేఁగి నాఁడు. నీ వది చేరుట కింకను బెక్కు వేలేండ్ల తపస్సు చేయవల యును. ఆతనికి నీపై నెంతయో యాదరము కలదు. అందుచేత నీయాశ్రమమునకు వచ్చినాఁడు. అతనివలన నీకెన్నియో శుభము లగును. పొ"మ్మని పలికిరి. దేవలుఁడు, ఒకవంకనాశ్చర్యము, మఱియొకవంక జైగీషవ్యునిపై భయభక్తి శ్రద్ధా గౌరవములు నిను మడించుచుండఁగా యోగశక్తిచే నొక్కొక్కలోకమునుండియు దిగుచుఁ దనయాశ్రమమునకు వచ్చి చేరెను. అచట మౌననిష్ఠతోఁ గదలక మెదలక జైగీషవ్యుఁ డాతనికిఁ గాననయ్యెను.

దేవలుఁడు జైగీషవ్యుని పాదములపై వ్రాలి "మహా త్మా ! నీవు సామాన్య మానవునివలె వచ్చి నాయాతిథ్య మర్థించి తివి. నేను నాయోగశక్తులు నీకుఁ జూపి నీకు వలసినశక్తు లను గ్రహింత మనుకొంటిని. నాయహంకార ముడిపి నన్నుగ్రహింప విచ్చేసిన పరమేశ్వరుఁడవే నీవు. నాయందు దయయుంచి కార్యా కార్యస్వరూపము, సన్న్యాసయోగము, మోక్షధర్మములు, సవిస్తర ముగా నెఱిఁగింపు" మని ప్రార్థించెను. జైగీషవ్యుఁడు "దేవలా ! నీవు సామాన్యునివలె నన్ను స్తుతించితివి, నీవును దక్కువవాఁడవు కావు, మౌననిష్ఠకు యోగ్యమగుతావు నీయాశ్రమమే యగుట నిచటికి వచ్చితిని. నీవు నన్నతిథిశ్రూషల నలరించినావు. నామౌన వ్రత మింతటితో సరియైనది, నన్ను శ్రద్ధాభక్తుల నీవు సేవించితివి కావున నీవు కోరినను కోరకున్నను నాశక్తులు నీకు రాఁగలవు.

శ్రద్ధాభక్తులతో నెవరు విప్రుల సేవింతురో వారికి సర్వసిద్ధులు లభించును. కావుననే, సాధుసజ్జన సాంగత్యము, విబుధారాధనము, విప్రసేవ వ్యర్థముగఁ బోవు. అవి సేవించువారి యోగ్యతను బట్టి బహుగుణవర్ధిత ప్రతిఫలము నిచ్చితీరును." అని యాతని నేకాంత మునకుఁ దీసికొనిపోయి యాతనికి సమస్త ధర్మములు బోధించి, సందేహ నివారణ కావించి యనుగ్రహించెను. దేవలుఁ డాతని శిష్యుఁ డయ్యెను.

జైగీషవ్య ప్రబోధితుఁ డగుదేవలుఁడు గృహస్థాశ్రమ మొల్లక సన్న్యసింపఁ బూని తన నిశ్చయమును జైగీషవ్యుని కెఱింగించెను. అంతలో భూతజాలము, పితృదేవతావర్గము నాక్రోశించుచు వచ్చి గృహస్థాశ్రమమును వీడవలదని యాతని నర్థించెను. దేవలుఁడు జైగీషవ్య ననుమతిగొని తనతపస్సు ధారపోసి భూత తృప్తి కలిగించి పితృదేవతల కుత్తమగతు లొనగూర్చి పిదప సన్న్యసించి మోక్షధర్మ మవలంబించెను. బృహస్పతి ప్రముఖ లచటి కరుదెంచి దేవలజైగీషవ్యుల నభినందించిరి. దేవల జైగీషవ్య నివాసస్థానమగు నాప్రదేశము దివ్యతీర్థ మయ్యెను.

మఱియొకప్పుడు పరమప్రాజ్ఞుఁడు పరమశాంతుఁడు పరమసుఖియు నగు జైగీషవ్యుని దర్శించి దేవలమహర్షి 'మహాత్మా! నీయాపరమప్రశాంతస్థితికిఁ గారణమేమి? ఏయాచారమున ఏశీలమున, ఏవిద్యచే ముక్తికలుగును? తెలుపు" మని ప్రార్థించెను, అందులకు జైగీషవ్యుఁ డిట్లనెను. "దేవలా! శాంతిమంతులైన సౌమ్యులు నిష్ఠాగరిష్ఠులై యుండు ద్వంద్వాతీతస్థితి యందు నేనుందును. ఆస్థితియందు:

"వినుతించిన నిందించిన
ననఘా ! మనమునఁ బ్రియంబు నప్రియమును లే
కునికియు ప్రవేసిననై ననుఁ
గనలు పొడమమియుఁ బ్రబుద్ధగణ్యగుణంబుల్.

ఒకటి కోరి దాని కుల్లంబు కుందంగఁ
జాలఁబడమి, యేమి సంభవించె
నేని దానఁ దృప్తి నూనుట తప్పిన
పనికి వగవకునికి భవ్యగుణము.

హర్షంబును మానంబు న
మర్షము నపరాధమును సమదభావము ను
త్కర్షాపకర్షచింతలు
ఆర్షసమాచారమున నిరస్తగుణంబుల్.

అవమానమునకుఁ దృప్తుం
డవు నమృతముఁ ద్రావినట్లు, యంచితసమ్మా
నవిధికి నుద్వేగముఁ బొం
దు విషంబునఁబోలె, శమరతుఁడు మునినాథా !

చుట్టము పగ యనుభేదం
బెట్టిజనులవలనఁ దగుల దెల్లప్పుడు నె
ప్పట్టున నద్దానను మదిఁ
బుట్టదు సంతోషహాని బుద్ధాత్మునకున్.

ఇంద్రియముల గెల్చి హృదయంబు శాంతిసు
ఖంబుఁ బొంద నిర్వికారవృత్తి
యైనవానిపొందుమానితగతి దేవ
తలకుఁ బొంద నరిది ధర్మనిరత !"

(భార. శాంతి. ఋ. ౨౨—౨౭.)

అని పలికెను. దేవలుఁ డిది విని ద్వంద్వాతీతస్థితి నంది చెలు వందెను.

జైగీషవ్యుని పార్వతీపరమేశ్వరులు పరీక్షించుట.

జైగీషవ్యుఁడు పార్వతీపరమేశ్వరులు మేరుపర్వత ప్రాంతమున విహరించుచున్నసమయమునఁ బోయి యీశ్వరసన్ని ధిని గూర్చుండెను.

పరమేశ్వరునిపరివార మంతయు నట విడిసియుండెను. సిద్ధసాధ్యయక్షగంధర్వాప్సరోగణములు వారిని సేవించు నవకాశ మున కెదురుచూచుచుండెను. ఆసమయమున పార్వతీపరమేశ్వరుల ప్రసంగవశమున పార్వతి "దేవా ! అర్థ మేది ? అర్థశ క్తి యేది ? దయదలఁచి తెలుపు" మని భర్తను ప్రార్థించెను. పరమేశ్వరుఁ డిట్లనెను. "దేవీ ! అర్థమును నేను. అర్థశ క్తివి నీవు. నేను భోక్తను. నీవు భోజ్యమవు. నేను పరుఁడను. నీవు ప్రకృతివి. విష్ణుఁడను, బ్రహ్మను, యజ్ఞపురుషుఁడను నేనే." "నాథా ! అర్థము, అర్థశ క్తి వీనిలో నేది యధిక" మని పార్వతి పరమేశ్వరు నడిగెను. ఆతఁ డేమియు సమాధానము చెప్పక మిన్నకుండెను, అపుడు జైగీషవ్యుఁడు "తల్లీ! అర్థమే అధికమైనది. అర్థశ క్తి యర్థ మునందు లయించియున్న" దని బదులుచెప్పెను, తాను తనభర్తను

బ్రశ్నింపఁగా సమాధాన మిచ్చుటకు వీఁడెవఁ డనియు. త న్నడు గనిదే పలుకుట కాతని కెంతకండకావర మనియు పార్వతి యాత నిపైఁ గోపించెను, అది గ్రహించి జైగీషవ్యుఁ డటనుండి వెడలి పోయెను. అపుడు శివుఁడు పార్వతిని జూచి "దేవీ! అతఁడు జైగీషవ్యుఁడు, మహాయోగి. మహా జ్ఞాని. మనపరమభక్తుఁడు. పరమ ప్రశాంత చిత్తుఁడు. ఆతని నట్లు కోపించితివి, ఆతఁడు నాభక్తుఁడు, సఖుఁడు, శిష్యుఁడును." అని పలికెను. అందులకు పార్వతి "దేవా! నీనా సంభాషణమున నాతఁ డడ్డువచ్చి సమాధాన మిచ్చుట న న్నవమానించుట కాదా? మనల నాశ్రయించి వరములు గ్రహింప వచ్చిన యాతఁడు మనతో సమానస్థాయిని మాటాడి దోషయుక్తుఁడైనాఁ" డని పలికెను. దానిపై శివుఁడు "దేవీ! కాదు. కాదు. ఆతని కేవరము నక్కఱ లేదు. అతఁ డట్టి వాఁడు మనకడకు రాలేదు. ఆతఁడు ద్వంద్వాతీతుఁడు, సమలోష్టాశ్మ కాంచనుఁడు, నిరాశి. ఆతని కింద్రత్వము, బ్రహ్మత్వము, రుద్ర త్వము తృణప్రాయములు. ఆతఁడు బ్రహ్మజ్ఞాని. ఆతని నీ వట్లు తృణీకరింపరా" దనెను. అందులకుఁ బార్వతి "ఐనచో నాతని ఆశారాహిత్యమును బరీక్షింప నాకనుజ్ఞ యి" మ్మని పరమేశ్వ రునిం గోరెను, ఆతఁ డంగీకరించెను. అపుడు పార్వతీపరమేశ్వ రులు వృషభారూఢులై కొంతపరివారము వెంట రాఁగా, పరిశుద్ధా త్ముఁడు, మునిశ్రేష్ఠుఁడు నగుజైగీషవ్యుని యాశ్రమమునకు వచ్చి చేరిరి.

ఏకోరికయు లేక గాలిలేనిచోటఁ బ్రకాశించు దీపము వలె వెలుంగుచు, చింపిబొంతఁ దాల్చి చిద్విలాసము ముఖమునఁ దాండవింప నానందపరవశత్వమునఁ జిందులుద్రొక్కు జైగీషవ్య

యోగీంద్రుని డగ్గఱి పార్వతీపరమేశ్వరులు నిలిచి "యోగీంద్రా ! నీకుఁ గావలసినవర మేదైనఁ గోరుకొమ్ము. ఎట్టియసాధ్యవర మైన ననుగ్రహింతు" మని పలికిరి. జైగీషవ్యుఁడు వారికి నమస్కరించి శంకరుని జూచి "దేవా ! నీదయ ఈయలేని దేమున్నది ? నేను కృతార్థుఁడను. నాకు వలయున దేమియు లేదు." అని బదులు చెప్పెను. పార్వతీపరమేశ్వరు లాతని రెట్టించి రెట్టించి యడిగి యెన్నివిధములనో యాతనిని మభ్యపెట్టఁ జూచిరి. కాని, యాతఁడు తాను సూదియందలి బెజ్జము ననుసరించి పోవుదారము వలె నీశ్వరేచ్ఛాప్రవర్తిత జగమున నిరాశి, విజితేంద్రియుఁడునై గమించువాఁడు గావున, నేమియుఁ గోరుకొన నొల్లఁ డాయెను. నిజముగ నాతనికిఁ గావలసిన దేమైననున్నఁగదా ! కోరుట, ఏకోరిక లేనివాఁ డేకోరిక కోరును ? పార్వతీపరమేశ్వరు లెంత యత్నించిన నాతఁడు చలింపఁడాయెను, పరమేశ్వరుఁడు పార్వతి వంకఁ జూచెను. ఆమె జైగీషవ్యుని బలుకరించి కనికరించి తాను బడ్డకోపమునకు బాధపడకు మనెను. ఆతఁ "డమ్మా ! కోపతాపప్రేమశాపము లన్నియు నాకు సమానమే." యని పలికి భక్తితో వారిని వీడ్కొలిపెను. ఈపరీక్షలో పార్వతీపరమేశ్వరు లోడిపోయిరి. జైగీషవ్యుఁడు గెలిచెను.*

---

* భారతము అనుశాసనికపర్వము.

మహర్షుల చరిత్రలు

ధౌమ్య మహర్షి

తొల్లి ధర్మాత్ముఁడు, మహాతపశ్శాలి, పుణ్యచరిత్రుఁడు, వేదవేదాంగవేత్త, స్మృతికారుఁడు నగు వ్యాఘ్రపాదుఁ డను మహర్షి యుండెను. ఆతనికి ధర్మపత్నియం దిరువురు కుమారులు కలిగిరి. వారిలో మొదటివాఁడు ఉపమన్యువు, రెండవవాఁడు ధౌమ్యుఁడు.*

ఈసోదరు లిరువురు బాల్యమునఁ దోడి మునిబాలు రతో నాడుకొనుచు నొకమునియింటి కేఁగిరి. అక్కడ నొక యావును బాలు పితుకుట తొలిసారిగా వారు కాంచిరి. ఆతెల్లని వేమని వారు తోడిబాలుర నడుగఁగా వా రవి ఆవు పా లనియుఁ జాల రుచికరములుగా నుండు ననియు, అవి త్రావవచ్చు; వానితో క్షీరాన్నము చేసికొనవచ్చు. ఆ క్షీరాన్నము చాల బాగుండు నని చెప్పిరి. అది విన్న యాసోదరులకు క్షీరపాన, క్షీరాన్న భోజనకాంక్ష కలుగ వారింటికి వచ్చి తల్లిని బిలిచి "అమ్మా! మాకు క్షీరాన్నము పెట్టవే!" అని యడిగిరి.

అమాయకులగు బాలురను దల్లి కౌఁగిలించుకొని ముద్దు పెట్టుకొని వారికోరిక దీర్పఁ దనయింటఁ బాలు లేమికి విచా

---

* భారతము. అనుశాసనిక పర్వము, దేవలుని సోదరుఁడు ధౌమ్యుఁ డని భారతాది పర్వమునఁ గలదు.

రించి, ఐనను బసిబిడ్డలమనస్సు నొప్పించుట కిష్టపడక, ఉపాయ మూహించి యట్లే పెట్టెద నని వారి నూఱడించి మెత్తనిపిండి నీళ్ళలో(జిక్కగ(గలిపి వారికి(బెట్టెను. ఆపసికందు లదియే క్షీరాన్నమనుకొని తిని మునిబాలు రన్నంత రుచికరము కాదు క్షీరాన్న మనుకొనిరి. కొన్నాళ్లయిన పిదప, నొకనా(డు బాలు రిరు వురు తండ్రితో(గూడ బంధువులింట యజ్ఞము జరుగుచుండ నచ టికి(బోయిరి. అచట యజ్ఞకర్త వచ్చినవారి కతిమధుర మగు పాయసాన్నము వడ్డించెను, భోజనవేళ నది తిని క్షీరాన్న మన్న నది యని వారు గ్రహించి మునిబాలురు చెప్పినది నిజమే యనియు(దమతల్లి పెట్టినది క్షీరాన్నము కాదనియు వారు నిశ్చ యించుకొని యింటికి(దిరిగి వచ్చిన తరువాత(దల్లిని జేరి "అమ్మా! మన బంధువులింట క్షీరాన్నము పెట్టిరే. అది అమ్మ తమువలె నున్నదే. నీవు పెట్టిన క్షీరాన్నము చప్పగ డోకు వచ్చి నది. నీవు పెట్టినది క్షీరాన్నము కాదే!" యని పలికిరి. బిడ్డల తొక్కు(బల్కులకు(దల్లి సంతోషించి కౌ(గిలించుకొని ముద్దు పెట్టుకొని "బిడ్డలారా! నిజమే. ఆవును కొనుటకు మనము ధన వంతులము కాము. దానము పట్టుటకు మీతండ్రి యంగీకరింపరు. ఆవు లేనిదే పాలు రావుకదా; పాలు లేనిదే క్షీరాన్న మెట్లు చేసి పెట్ట(గలను? ఈసంగతి చెప్పినచో మీరు బాధపడుదు రని మీకు మెత్తనిపిండి నీళ్ళలో(గలిపి పెట్టితిని." అని బదులు చెప్పెను.

తల్లిమాటలు విని పిల్లలు "అమ్మా! మాకు క్షీరాన్నము కావలెనే! అది మాకెట్లు లభించునో ఉపాయము చెప్పుము. అట్లు చేసి మేము సంపాదించి నీకును బెట్టుదు" మని పలికిరి. వారి

మాటలకు సంతోషించి యాసాధ్వి "వత్సలారా! ఆకలములు, కాయకూరలు తినుచు, నదీజలములు త్రాగుచు, పర్వతారణ్యతీర్థ ప్రదేశములఁ గాపురముండు మనవంటి తపోజపపరాయణులకుఁ బరమశివుఁడే పరమగతి. మన కేది కావలసినను, ఇహమెనను బరమైనను, చిన్న కోరిక యైనను, పెద్ద కోరిక యైనను, ఆమహా దేవునే మనము ప్రార్థింపవలయును. ఆతని దయకలిగినదా మనకు ఖీరాన్న మే యేల, ఇహపరముల నెప్పు డేది కోరిన నది సిద్ధించును. ఏకోరికలు లేని మీతండ్రి యాపరమేశ్వరుని పాదపద్మములను మదిఁ బట్టి నిర్వికల్పసమాధిలో నిర్మలానంద మనుభవించుచు నిలిచియున్నారు. మీకుఁ గోరికలున్నచోఁ గోరికలఁ దీరుపఁ గల శివునే భజింపుఁ" డని యాబాలుర కుపదేశించెను.

ఆపుణ్యసాధ్వీగర్భశుక్తిముక్తాఫలము లగు నాబాలు రంత "అమ్మా: తప్పక మే మట్లు చేసెదము. కాని, ఆపరమ శివుఁ డెట్లుండును? ఎచ్చట నుండును? ఏమి చేసిన మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగును? తెలుపు" మని ప్రార్థించిరి. పరమేశ్వరపాదార విందభజనోత్సేకము వారికి రేకెత్తించిన యాతల్లి వారికి ఈశ్వర రహస్యోదారవిజ్ఞాన మంతయు పూసగ్రుచ్చినట్లు, అరటిపండొలిచి చేతఁ బెట్టినట్లు సమగ్రముగ స్పష్టముగ నుపదేశించెను. ఆహా! ఆసాధ్వి మాట లెంత పాటవములు! నిజమాతృధర్మము నామె యెంత యద్భుతముగా నిర్వహించినది! "తల్లి హరిఁ జేరు మని యెడి తల్లి తల్లి కదా!" మిగిలిన తల్లులో— పిల్లలు, బల్లలు, నల్లలు!

ఆతల్లిమాటల కుల్లములు పల్లవింప, ఉత్సాహము నూఁతగాఁ గొని, ఉపమన్యు ధౌమ్యు లుభయులు పరమేశ్వరుని

గుఱించి యుగ్రతప మొనరింపఁ దొడంగిరి. నిష్ఠాగరిష్ఠులై వారు కొన్నేండ్లు వామ పాదాంగుష్ఠములపై నిలిచియు, కొన్నేండ్లు ఫలాహారులై యుండియు, కొన్నేండ్లు జీర్ణపర్ణాహారులై యుండియు, మఱికొన్నేండ్లు జలపానమాత్రులై యుండియు, నిఁక గొన్నేండ్లు వాయుభక్షులై యుండియు మహాతప మొనరించిరి.

పిదప నొకనాఁడు వీరినిష్ఠఁ బరీక్షించుటకై మహేశ్వరుఁ డింద్రరూపమున వీరికడ కేతెంచి "మీతపమునకు మెచ్చితిని. నే నింద్రుఁడను. ఏమికోరిని నది యిచ్చెదను. కోరుకొం" డని పలికెను. ఉపమన్యుఁ డామాటలు విని "అయ్యా! నీదారిని నీ వేఁగుము. నిన్నుగుఱించి మేము తపము చేయలేదు. నీదర్శనము మా కక్కఱ లేదు. నీవరములు మాకంతకంటె నక్కఱలేదు. సర్వలోకేశ్వరుఁడైన శర్వుని గుఱించి మేము తప మొనరించితిమి. మాకోరికలఁ దీరుప నాతఁడే నేరుపరి. మమ్ముఁ గాపాడినను బ్రోపాడినను, రక్షించినను, శిక్షించినను, ఆతఁడే మాకుఁ గావలయును. ఆతని దాసత్వముతక్క మాకింద్రత్వము వలదు, బ్రహ్మత్వము వలదు." అని పెక్కువిధములఁ దమ యనన్యభక్తిభావమును వెల్లడించెను.

ఇంద్రుఁ డిఁక నేమి చెప్పిన నేమి యడిగిన నాలింపక యుపమన్యువు నిరర్గళపరమేశ్వరభక్తి ప్రసంగ పారవశ్యమున సమాధిస్థితి నందెను, అపు డింద్రుఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను. ఆతని వెనుక నింద్రుని యైరావతము హంసకుందేందు సమానమగు ధావళ్యముతో రజతమృణాళ కాంతులు రమ్యముగ వెలుంగ, ప్రత్యక్షమైన క్షీరసాగరమో యన్నట్లు మనోహర సర్వాంగములతోఁ గానవచ్చెను. ఆసోదరు లిరువు రైరావతమును దిలకించుచుండఁగా

నది యైరావతము కాక హిమవత్పర్వత శిఖరమంతయెత్తు గలిగి అతిస్వచ్ఛ మైనతెల్లని మహామేఘమువలె నొప్పు మిగిలిన వృషభ వాహనము నెక్కి జగన్మాతాపిత లగుపార్వతీపరమేశ్వరులు విచ్చే యుచుండిరి. వారి దివ్యతేజము భూనభోంతరాళములు గ్రమ్మి కోటి సూర్యబింబము లుదయించినట్లయ్యెను. వెంటనే శివుని మాయచే నాతేజమంతయు నుపసంహృతమయ్యెను. పిదప సర్వ సౌందర్యనిధు లగుపార్వతీపరమేశ్వరులు కాననైరి. వారి ననుస రించి దివ్యరూపు లగుననుచరు లుండిరి. బాలేందుకిరీటుఁడై తెల్లని శరీరచ్ఛాయ వెలయ, ముగ్గురు సూర్యులట్లు ప్రకాశించు మూఁడు కన్నులతో, పినాకపాణియై, సర్పహారుఁడై శివుఁడు కాననయ్యెను. ఆతని కుడిప్రక్క హంసవాహనారూఢుఁడై బ్రహ్మయు, నెడమ ప్రక్క గరుడవాహనుఁడగు విష్ణువు నుండిరి. పార్వతిప్రక్క మయూరవాహనుఁ డగుకుమారస్వామి యుండెను. వారియెదుట నంది యుండెను. స్వాయంభువాదు లగుమనువులు, భృగ్వాదులగు మహర్షులు, ఇంద్రాదు లగుదేవతలు వారిని బరివేష్టించి యుండిరి. మఱియు సకలపరివారసమేతుఁడగు సర్వేశ్వరుని గాంచి ఉపమన్యు ధౌమ్యు లమితభక్తి నాతనికి సాష్టాంగనమస్కారము లొనరించి వేదమంత్రములచే సహస్రనామములచే స్తుతించిరి.

పరమేశ్వరుఁ డుపమన్యుని భక్తి కెంతయు నలరి యాతని నేదేని వరము కోరుకొనుమనెను. ఉపమన్యువు నిత్య శివ భక్తి, ఆతీతానాగతవర్తమాన సర్వవిషయ జ్ఞానము కోరుకొని "దేవా! గోక్షీరములు, క్షీరాన్నము వీనిపైఁ గల కాంక్ష కారణ ముగా సర్వలోకప్రభువవగు నీదర్శనము లభించినది. కావున నాకే కాక నావంశమువా రెల్లరకు గోక్షీరసమృద్ధి ననుగ్రహింపుము.

న న్ననుసరించిన నాతమ్ముని ధౌమ్యుని గూడఁ గటాక్షింపు" మని ప్రార్థించెను.

పరమశివుఁడు పరితోష మంది "వత్సలారా ! మీరు దుఃఖవర్జితులై జరామరణశూన్యు లగుదురు. సర్వజ్ఞులు ప్రియ దర్శనులు నగుదురు. అక్షయ మగు యౌవనము, అగ్నిసమాన మగుతేజము, మీకుఁ గలుగును. మీరున్న ప్రదేశములం దెల్ల గో సంపద్వృద్ధి, క్షీరసమృద్ధియై క్షీరసాగరమే యటఁ బ్రవహించును. కల్పాంతమున మీరు బంధువులతో నన్నుఁ గలియుదురు. నీతమ్ముఁ డగు ధౌమ్యుఁడు దేవగణ మునిగణమాననీయుఁడై హరిప్రియులగు పాండవులకు గురువై శ్రీకృష్ణకటాక్షము నంది చెలువొందు" నని చెప్పి పరివారసమేతముగా నంతర్హితుఁ డయ్యెను.

పిదప, ఉపమన్యువు మహర్షిశ్రేష్ఠుఁడు, పరమ విజ్ఞాని, బ్రహ్మభావసంపన్నుఁడు, సర్వజనపూజ్యుఁడై వెలుఁగొందెను. ధౌమ్యుఁ డన్న కడ సెలవుగైకొని పోయి భాగీరథిం దాఁటి యవ్వలి యొడ్డునఁ గల "ఉత్కచ" మను తీర్థమున కరిగి యాశ్రమమును నిర్మించుకొని పరమతపోజీవితమును గడపుచుండెను.*

పాండవులు ధౌమ్యుని బురోహితుఁగా వరించుట

అంగారపర్ణుఁడను గంధర్వరాజు అర్జునునిచే నోడి పాండవులతోఁ జెలిమి నెఱపి వారిక్షేమముఁ గోరి వేదవేదాంగ విశారదుఁడు, జపహోమ యజ్ఞ ప్రశస్తుఁడు, సత్యవచనుఁడు, విప్రోత్తముఁడు చతుర్వర్గ సాధకుఁడు, సదాచారుఁడు, సూరిజన స్తవనీయుఁడు నగునొకమహర్షిని బురోహితునింగా వరించి శుభంబు

---

* భారతము. అనుశాసనిక పర్వము

లందుఁ డని సూచించెను. అగ్నిపరిగ్రహణము. బ్రాహ్మణ సంగ్ర హము లేనియెడల నెంతటి మహారాజైన వంతలపాలు గాక తప్పఁ డనియు, అవి గలవాఁడు సర్వకష్టములను దాఁటి సుఖించి ఋద ములు నందు నని యాతఁడు సోదాహరణముగాఁ జెప్పెను. అప్పు డర్జునుఁడు :

"మాకు నతిప్రియుండవు సమస్తవిదుండవు చెప్పుమయ్య యీ లోకములోని వర్తనములుం దగువారి నెఱుంగు దెవ్వనిం బ్రాకటధర్మతత్త్వవిదు బ్రాహ్మణముఖ్య పురోహితుండుగాఁ జేకొనువార మట్టిబుధసేవితుఁగానఁగ మాకు నెందగున్?"

(భార. ఆది. ౭. ౧౫౬.)

అని ప్రార్థించెను. త్రికాలవేది యగు నంగారపర్ణుఁ డాలోచించి తత్సమీపమున 'ఉత్కచ' మను తీర్థమునఁ దపము చేయు ధౌమ్య మహర్షి యన్నివిధముల నుత్తమ బ్రాహ్మణుఁ డనియు నాతనిని బురోహితునిగా వరించినఁ బాండవులకు సర్వశుభములు సమకూరు ననియు సూచించెను. పాండవు లాతఁడు చెప్పిన చొప్పున "ఉత్కచ" తీర్థమున కరిగి జగత్ప్రాత చరిత్రుఁడు, సాధుజన పూజితుఁడు, ధార్మికుఁడు, మహాత్ముఁడు, హితమితభాషణుఁడు, బ్రాహ్మణకుల భూషణుఁడు నగు ధౌమ్యమహర్షిని బొడగాంచి యాతనికి నమ స్కారము లొనరించి తమవచ్చినపనిఁ దెలిపి తమకుఁ బురోహి త్య మంగీకరింపు మని ప్రార్థించిరి. ధౌమ్యుఁడు వారి నతిప్రీతి నాదరించి వారికిఁ బురోహితుఁడుగా నుండ నంగీకరించెను. ఇట్లు తేజోవచోరూప బుద్ధివిభవములచే బృహస్పతి సమానుఁడై, వేద వేదాంగవేది, ఋషిసత్తముఁడు నగు ధౌమ్యుని పాండవులు పురోహితుం గావించుకొనిరి.

పాంచాలీపరిణయము

పిదప, పాంచాలాధిపతివీటికి వ్యాసప్రేరితులు, బ్రాహ్మణజన చోదితులునై పాండవులేఁగిరి. అట జరగు ద్రౌపదీస్వయంవరమునకు వా దేఁగిరి. అందు రాజన్యుఁ డెవనికిని సాధ్యముకాని మత్స్యయంత్రము నర్జునుఁ డేసి ద్రౌపదిని గడించెను. కుంతి యానతిని, వ్యాసభగవానుని యనుమతిని పాంచాలిని బంచపాండవులకు నిచ్చి పరిణయము గావింప ద్రుపదుఁ డంగీకరించెను.

శుభలగ్నమున వివాహ మొనరింప ధౌమ్యుఁడు పౌరోహిత్యము వహించెను. పాండవులు మంగళ స్నానములు చేసి, వివాహోచితవేషములు ధరించి, రత్నభూషణములఁ దాల్చి, విచ్చేసిరి. ద్రౌపది పూర్ణేందువదనయై విదగ్ధ పుణ్యాంగన లలంకరింప లలితప్రసాధనాలంకృతాంగియై కమలాక్షి కమనీయ కాంతాసహస్రముతో నరుదెంచెను. అపుడు మహావిప్రుల పుణ్యాహారవము, మంగళగీత వాద్య మధురరవము, తూర్ణవేణు వీణారవము దిశలు మార్మ్రోగునట్లు ప్రేమాయ వివాహమంగళ మారంభమాయెను. ధౌమ్యమహర్షి వివాహప్రయుక్తము లగుమంత్రాహుతులను బుధసమ్మతముగా నగ్నిహోత్రమున వేల్చెను. పెద్దల యనుమతిని ధౌమ్యుఁడు తొలుత ద్రౌపదిని ధర్మజునకుఁ బాణిగ్రహణము చేయించెను. వెనువేంటనే యామె యీశ్వర వరప్రసాదమునఁ గన్యాత్వదూషిత కాకుండఁ గౌమార దశ నందెను. అట్లామెను క్రమముగా భీమార్జున నకులసహదేవులకును పాణిగ్రహణంబు చేయింప సర్వజనసమ్మోదకరముగా దేవతల పుష్పవృష్టియు, భూదేవతల యాశీర్వృష్టియు, దేవదుందుభినాద దివ్యవృష్టియుఁ గురిసెను.

పిమ్మట ద్రౌపదీసహితులై పాండవులు ధౌమ్య పురస్సరులై హస్తినాపురమునకు వచ్చి ధృతరాష్ట్రఁ డర్ధరాజ్య మీయ విశ్వకర్మ యింద్రప్రస్థపురము నిర్మించి యొసంగ వానిని స్వీకరించి రాజ్యపాలనము చేయుచుండిరి. తరువాత, నియమ భంగ మొనరించిన యర్జునుఁ డన్నలయనుమతిని ద్వాదశమాసికవ్రతము సలుపుచు తీర్థయాత్రలకుఁ బోయి ఉలూచి, చిత్రాంగదాదులఁ బాణిగ్రహణముచేసికొని ద్వారకాపురి కేఁగి కపటయతివేషమున సుభద్ర పరిచర్యఁ బడసి కృష్ణ ననుమతి నామెఁ బరిణయమై వ్రతాంతమున నామెం దీసికొని యింద్రప్రస్థపురమునకు వచ్చి యామెయందు వంశకీర్తికరుఁ డభిమన్యుఁ డనువీరపుత్రుం గాంచెను. ధౌమ్యమహర్షి యభిమన్యునికి జాతకర్మచౌలోపనయనాదు లొనరించి వేదవేదాంగములం దాతని నతిప్రవీణు నొనరించెను.

ధర్మరాజు నారద ప్రేరితుఁడై రాజసూయయాగమును జేయఁ దలపెట్టియు భయపడఁగా ధౌమ్యుఁ డాతని కభయమొసఁగి శ్రీకృష్ణానుమతి రాజసూయ మొనర్పు మని ప్రేరేపించెను. పిదప ధర్మరాజు అనంతవేదమూర్తులైన పైల ధౌమ్యులు హోతలుగా, యాజ్ఞవల్క్యుఁ డధ్వర్యుఁడుగా. కృష్ణద్వైపాయనుండు బ్రహ్మగా. సుసామఁ డుద్గాతగా, వీరిపుత్రశిష్య గణములు మిగిలిన యాజ్ఞికులుగా, నారదాది బ్రహ్మర్షులు సదస్యులుగా, భీష్మాది రాజర్షులు సహాయులుగా, సర్వక్రియా సమగ్రముగా షడంగసమృద్ధిగా, సంపూర్ణ దక్షిణా సనాథముగా, సకలధనధాన్యసమన్వితముగా జగన్నాథ రక్షితముగా, సకలజనానందకరముగా రాజసూయ మొనర్చి జగద్విఖ్యాతి నార్జించెను.

అనంతరము కపటద్యూతమున ధర్మజుఁ డోడి సోదరుల తోడను ద్రౌపదితోడను అరణ్య వాసమునకుఁ బోవ వారితోఁ గూడ రౌద్రయామ్యసామగానములు చేయుచు ధౌమ్యమహర్షి వెడలెను. ధౌమ్యునితోపాటు వేలకొలఁది యుత్తమబ్రాహ్మణు లగ్నిహోత్రములఁ గైకొని యధర్మపరుఁడగు దుర్యోధనుని రాజ్య మున నుండ నిచ్చగింపక పాండవుల ననుసరించిరి. అరణ్యమున వీరినందఱ నెట్లు పోషించుట యని ధర్మరాజు దుఃఖింప శౌనక మహర్షి యాతని నోదార్చెను. పిదపఁ దమ్ములతో ధర్మజుఁడు ధౌమ్యుని చరణముల వ్రాలి "మహాత్మా! రాజ్య మంతయుఁ గోల్పోయిననేను మహారణ్యమున బ్రాహ్మణప్రవరుల నెట్లు పోషిం తు? ఉపాయముఁ జెప్పు" మని ప్రార్థించెను. ధౌమ్యుఁ డాలోచించి "ధర్మరాజా! మొదట భూతజాలములు పుట్టి యాఁకలితో బాధ పడుచుండఁ జూచి సూర్యభగవానుఁడు దయకలిగి యుత్తరాయనగతి నుర్వీరసము గైకొని దక్షిణాయనగతియై యోషధులఁ బడసి రాత్రులఁ జంద్రకిరణామృతమున వానిం దడుపుచు వర్థిల్లఁజేసి యం దన్న ము పుట్టించి ప్రజాప్రాణములను గాపాడఁ దొడఁగెను. ఇది యెఱిఁగి తొల్లిటిమహారాజులు యోగసమాధినిష్ఠులై యన్న మాదిత్యమయ మని సూర్యుని భజించి యన్నముఁ బడసి ప్రజల నాపదలనుండి కాపాడిరి. కనుక, నీవును సూర్యోపాసన మొనరించి సూర్యాను గ్రహమున భూసురులఁ బోషింపు"మని యాతనికి సూర్యస్తో త్రము అష్టోత్తర శత నామ మంత్రము నుపదేశించెను.

ధౌమ్యుని యుపదేశము తలధరించి ధర్మజుఁడు పవిత్ర భాగీరథీజలస్నాతుఁడై పరమపూతుఁడై సూర్య నారాధింప నాతఁడు ప్రత్యక్షమై పాండవు లరణ్యవాసము చేయు పండ్రెండ్లేండ్లును వన్య

ఫలమూలములు ద్రౌపది వంటచేయ అక్షయములు అనంతవిధము లగుశాకపాకములు చతుర్విధాహారములు నగు నని వర మొసంగి యంతర్హితుఁ డయ్యెను. దాన ధర్మరాజు భూసురశ్రేణి కభిమతార్థ ము లొసంగుచు, భోజనమునఁ దృప్తిపొందించుచు సేవించుచు నుండెను.

తదనంతరము నారదుఁడు పాండవులకడకు వచ్చి ధర్మజుం గాంచి ధౌమ్యానుమతమున రోమశమహర్షి చెప్పినట్లు తీర్థయాత్ర చేయుమని సూచించి వెడలెను. వెంటనే రోమశమహర్షి వచ్చి తా నింద్రనియోగమునఁ బాండవులచేఁ దీర్థయాత్ర చేయింప వచ్చితి ననియుఁ దానును ధౌమ్యునితోఁ బాండవులకడ నుండు ననియుఁ జెప్పెను. ధర్మజుఁ డానందించి తీర్థయాత్ర లారంభించెను.

ధౌమ్యుఁడు పాండవుల నోదార్చుట

పండ్రెండువత్సరము లరణ్యవాస మైనపిదప నొకయేఁ డజ్ఞాతవాసము చేయవలసినసమయ మాసన్న మయ్యెను. అంత వఱకుఁ దనతో నగ్నిహోత్రములు తోడన కల్గి వర్తిల్లిన బ్రాహ్మ ణోత్తములఁ జూచి ధర్మజుఁ డిట్లనెను. "మహనీయులారా! మీతో అరణ్యవాసము ననాయాసముగాఁ గడిపితిమి. ఇఁక మిమ్ము విడిచి యజ్ఞాతవాసము చేయవలసియున్నది. అందు మేము విఘ్న ములు కలుగకుండ బయటపడుటకు మీయమోఘాశీర్వచన మత్యంతావశ్యకము. కావున మమ్ము నాశీర్వదించి యనుగ్రహించి నెలపొసంగుఁ" డని కోరి, విషణ్ణ హృదయుఁడై డగ్గుత్తికవెట్ట ధౌమ్యమహర్షి ధర్మజుని కుత్సాహంబుఁ బుట్టింప నిట్లనెను.

"ధర్మనిరూపకత్వమున ధైర్యమునన్ మహనీయవృత్తిస
త్కర్మవిధిజ్ఞతం జతురతామహిమన్ దృఢబుద్ధి నెవ్వరున్
ధర్మజుపాటి గా రనఁగ ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధుఁడవైన యట్టినీ
పేర్మికి నీడె దుర్దశలపెల్లునకున్ దుదపిల్లు టారయన్"?

భార. విరా. ౧. ౫౧.

"ధర్మజా! నీవే కాదు. దేవతలైన నొక్కొక్కప్పుడు శత్రువుల నోర్చుటకై తగిన కాలమునకు వేచియుండ వలయును. నిషధ పర్వతమున దేవేంద్రు నంతటివాఁడు మాఱువేషమున మసల లేదా? విష్ణుమూర్తి యంతటివాఁడు అదితి గర్భమున వామనా కారత నణఁగి యుండలేదా? ఔర్వుఁడు తల్లి యూరు ప్రదేశమున నతినిగూఢముగా డాఁగియుండలేదా? మార్తాండుఁడు గోశరీరవిలీ నుఁడై యజ్ఞాతముగా నుండలేదా? వీరు కష్టముల కోర్చి తుదకు సుఖసంపద లంది సుఖించిరిగదా! నీవు నట్లే యీకష్టముల సహించి శుభము లందు" మని బోధించెను.

ధౌమ్యునిమాటలకు ధర్మజుని మనస్సు నందలి కలంక దీఱెను. అపుడు భూసురు లంద ఱొక్కస్వరమున "మీకు దైవ మనుకూలించుఁ గాక" యని పాండవుల నాశీర్వదించి ధర్మజుచే ననుజ్ఞాతులై తమతమ యగ్నిహోత్రములం గైకొని పునర్దర్శన మగుఁ గాక యని తమతమ కోరిన చోటుల కేఁగిరి.

ధౌమ్యుఁడు పాండవులకు సేవాధర్మము లెఱిఁగించుట

ఆతరువాతఁ బాండవు లైదుగురు ద్రౌపది విరాటరాజ పాలి కేఁగి తాము మెలఁగెడు తెఱఁగుల నేర్పఱుచుకొని కార్య నిర్ణయము చేసికొనిరి. పిదప ధర్మజుఁడు అగ్నిహోత్రములం

గాపాడ ధౌమ్యుని, ద్రుపదు పురమునకుఁ బోయి నిలచునట్లు కొంద అను, ద్వారకానగరమున కేఁగి యుండునట్లు ఇంద్రసేనాదులను, నియోగించి వారెవ్వరినైన నెవ్వరైనఁ బాండవు లేమై రని యడి గిన "ద్వైతవనమున మమ్ము విడిచిపోయిరి. తరువాత నేమైరో మే మెఱుఁగ"మని చెప్పుఁ డని కోరి యభ్యంతరపరివారము నెల్లఁ బంపివేసెను. అపుడు ధౌమ్యుఁడు పాండవుల కిట్లనెను. "మీరభ ము కోరినవాఁడ నగుట మీ రెఱిఁగిన వారైనను మీకుఁ గొన్ని విషయములు చెప్పెదను. మీ రొరులను గొలిచి యెఱుఁగరు. కావున, మీ ప్రవర్తనలో నేదైన తొందర వచ్చిన ముందు కార్య గతి తప్పును. కావున మీకు సేవాధర్మములను సంక్షేపముగాఁ జెప్పెదను. సావధానమనస్కులై యాలకింపుఁడు.

రాజగృహము చొచ్చి యుచితమైన స్థానమున వికార రహిత వేషమునఁ గూర్చుండవలయును. సమయ మెఱిఁగి రాజును సేవింపవలయును. రాజాభిమానము పొంది 'నాకే' మని గర్వపడి మరియాద తప్పిన పురుషార్థమునకు హాని కలుగును. రాజగృహ ముకంటె నందముగా నిల్లుగట్టుట కాని రాజు చేసిన పనులు చేయుట కాని యాతని విహారముల ననుకరించుట కాని తగదు. రాజు లలిగినచో పుత్రపౌత్ర భ్రాతృ మిత్ర లనుభేదముఁ జూపరు. పూర్వపు మంచి చూడరు. రాజు మనసు చూరగొంటిమి కదాయని పలువురకు సంకటము కలుగుపను లేమి చేసినను ప్రాజ్ఞులు సంత సింపరు. అట్టివారు తప్పక తమచేటు తామే తెచ్చుకొన్నవా రగు దురు. కొలువులో రాజుముఖముననే దృష్టినిలిపి యాతని చూపు లు చేష్టలు గ్రహింపవలయును. రాజగృహమందలి వార్తలు పైని వినిపింపరాదు. అంతఃపురస్నేహ మెంతవారికైనఁ బ్రమాద

హేతువు. అంతకన్నఁ బ్రమాద హేతువు అందలి కుబ్జవామన కాంతాదుల పొందు. ఉత్తమాసన వాహనాదులు రా జీయనిదే రాజ సేవకులు తమంత దాము గ్రహింపరాదు. రాజు మన్నన నుబ్బక, అవమానమునకు గ్రుక్కక మెలఁగిన సుఖము లందుదురు.

ఆవులింత, తుమ్ము, నవ్వు, ఉమియుట ఇవి బహిరంగ ముగాఁ గాక గుప్తములుగా నొనరింపవలయును. వైరుల దూత లతో మనసిచ్చి మాటాడరాదు. రాజునకు సంబంధించిన యేనుఁగు తోఁ గాని దోమతోఁ గాని వైరము వలదు. తా మెంత బలవంతు లైనను రాజు సేవకులకు జనులపొందు మేలు. కలిమికి భోగము ఫల మనుకొని విచ్చలవిడి భోగింపక తనకెంత యున్నను అడఁకు వతో భోగము లనుభవింపవలయును."

ఇట్లెన్నియో సేవాధర్మములు ధౌమ్యుఁడు వినిపింప విని పాండవులు :

"తల్లియుఁ దండ్రియు దైవము
నెల్ల సుహృజ్జనము మీర యిట్లు గొలిచి వ
ర్తిల్లెడు తెఱంగు లెంతయుఁ
దెల్లము చేసితిరి బ్రదికితిమి మీకరుణన్."

భార. విరా. ౧, ౧౪౭

అని కృతజ్ఞతఁ దెలిపిరి. ధౌమ్యుఁడు జాగ్రత్త యని వారిని హెచ్చరించి అజ్ఞాతవాస నిర్విఘ్నపరిసమాప్తికి హృదయ పూర్వ కముగా నాశీర్వదించెను.

పాండవులు ధౌమ్యుని వీడ్కొనుట

పిదప ధౌమ్యుఁడు శ్రద్ధతో పాండవుల ప్రయాణ సమయ మంగళార్థము లగుమంత్రములు జపించుచు నగ్నిని

ప్రజ్వలింపఁ జేసి కామ్యపూజ గావించెను. అంతఁ బాండవులు పాంచాలితోఁ గూడి అగ్నిహోత్రునకు, పురోహితునకు ప్రదక్షిణ నమస్కారము లొనరించి ధౌమ్యునితో బయలుదేరి వెడలిరి. వా రట్లు చని చని తుదకు విరాటరాజు పట్టణము పొలిమేరలు చేరఁ గనే ధౌమ్యుని వీడ్కొని ముందున కేగిరి. ధౌమ్యుఁడును దన కర్తవ్యమును నిర్వర్తించి తన పుణ్యాశ్రమమున కేఁగి వసించెను.

ధౌమ్యుఁడు ధర్మరాజుపట్టాభిషేకంబు గావించుట

తుదకు భారతఘోర రణమున విజయమును సాధించి కృష్ణుని నియోగమున బ్రాహ్మణ ప్రేరణమున ధర్మరాజు పట్టాభిషేకమున కంగీకరించెను.

పిదప సర్వసంభారములు సమకూరినతరువాత ధౌమ్య మహర్షి కృష్ణ ననుమతిఁ గొని తూర్పు పశ్చిమములకు వేదిక నలంకరించి నవరత్నఖచితము దృఢపాదము నగు భద్రపీఠమును బ్రతిష్ఠించి పులిచర్మముఁ గప్పి పూజించి దానిచుట్టు బంగారము వెండి రత్నములు మున్నగు వానితో నిండిన కుంభము లమర్చి వాని నిండ గంగాది నదులనుండి పవిత్రముగఁ గొనితెచ్చిన జలములను బోసి యన్నింటికి రత్నమంగళ తరుత్వక్పల్లవ కుసుమములను, పంచగవ్యములను సమంత్రకముగా సంస్కరించి మహా మంత్రములు చదువు బ్రాహ్మణపుంగవులతో ధర్మజుని దీసికొని వెళ్లి యాపీఠమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి శుభాలంకృతులతో నభిరామయై యొప్పు ద్రౌపదీదేవిని బ్రక్కఁ గూర్చుండఁ బెట్టి అగ్నిహోత్రు నాముఖము చేసికొని హోమ మంత్రములు చదువుచు శుభ ముహూర్తవేళ కాఁగానే కృష్ణుని లెమ్మనెను. శంఖచక్రధరుఁ డగు నతఁడు శంఖమెత్తి పృథివి కధిపతి వగుమని ధర్మరాజున కభిషే

కము కావించెను, అంత వ్యాసభగవానుఁడు ముందునకు వచ్చి ప్రతిష్ఠిత కలశములలో నుజ్జ్వలమైనదానిని ధౌమ్యుఁ డందీయఁ గైకొని ధర్మరాజు నభిషేకించెను. తరువాతఁ బెద్దలగు రాజులు ప్రజలలోఁ దగినవారు వచ్చి ధర్మజు నభిషేకించిరి. అపుడు పట్టాభిషేకానంతరము ధర్మజుఁ డెల్లర బహూకరించి యందఱి యాశీస్సుల నంది భీమసేనుని యువరాజపదంబున నిలిపెను. కర్తవ్యవిచార నిశ్చయములకు సంధివిగ్రహాదులకు విదురుని నియోగించెను. ఆయవ్యయాదు లెఱింగించుటకు సంజయు నేర్పఱిచెను. భృత్యుల జీతనాతములకుఁ గర్మకలాపములకు నకులు నాజ్ఞాపించెను. దర్పితుల మర్దించుటకు, పరరాజుల జయించుటకు నర్జును నియోగించెను, బ్రాహ్మణ కార్యములకు శ్రౌతస్మార్త కృత్యానుష్ఠానములకు ధౌమ్య నేర్పఱిచెను. నిరంతర పార్శ్వవర్తిగా సహదేవు నుంచుకొనెను. సమస్తవైదికకర్మ దానధర్మాదులకు ధౌమ్యునికి సర్వాధికారము లొసంగెను. అంతే కాదు ధర్మరాజు ధౌమ్యునకు సగౌరవముగా సకల సంపదలు నిచ్చి యాతనివలన దేవపిత్ర్యపూజనములు, అతిథి తర్పణములు, వైదేశిక విప్రార్చనములు, దీనానాథపోషణములు పరమసంతోషముతో నిర్వర్తింపఁ జేసెను.

ఈవిధముగా మొదటినుండి తుదివఱకు ధౌమ్యమహర్షి పాండవ పౌరోహిత్య మద్భుతముగ నెఱపి సకలజన జేగీయమానుఁడై ముక్తి నందెను. *

---

* భారతము ఆదిపర్వము, ఆరణ్యాపర్వము, విరాటపర్వము, శాంతిపర్వము.

మహర్షుల చరిత్రలు

బృహస్పతి మహర్షి

జననము

కర్దమప్రజాపతి దేవహూతివలనఁ దొమ్మండుగురు కూఁతుండ్రను గాంచి యానవకన్యకామణులను నవబ్రహ్మల కిచ్చి వివాహ మొనరించెను. అందు శ్రద్ధ యనునామె అంగిరసుని బెండ్లి యాడి యాతనిధర్మపత్నియై చిరకాలము పతిశుశ్రూష యొనరించెను. ఆపుణ్యదంపతులకడుపునఁ బుట్టినమహనీయులు, ఉతథ్యుఁడు, బృహస్పతి, సంవర్తుఁడును.

వీరిలో బృహస్పతి పుట్టుకతోడనే లోకాతీత మగు బుద్ధివైభవమును సంపాదించి మించెను. ఉతథ్యుఁడు తీర్థయాత్రా ప్రవణుఁడు, తపఃప్రియుఁడు నయ్యెను. సంవర్తుఁడు మహాయోగీశ్వరుఁడు, జ్ఞానసంపన్నుఁడు నయ్యెను.

బృహస్పతి శాస్త్రవేదియైనవిధము

తొల్లి కల్పాదియందు సప్తమహర్షు లగుమరీచి, అత్రి, అంగిరుఁడు, పులహుఁడు, పులస్త్యుఁడు, క్రతువు, వసిష్ఠుఁడును. స్వాయంభువమనువును, విష్ణుమూర్తి నుద్దేశించి చిరకాలము మహా తపము చేసిరి. వారికి విష్ణువు అదృశ్యరూపమున నిట్లు చెప్పెను. "వత్సలారా! మీరు నన్ను ధర్మశాస్త్రబుద్ధులై యాశ్రయించితిరి.

భారతి మీయందు నిలిచి సకలలోకహితకరమును మర్యాదా ప్రవర్తకము నగు ధర్మశాస్త్రము మీకుఁ గరతలామలకము నొన రించును. దాని నెల్లలోకములవారు శిరసావహింతురు. మీరు మహోత్తమ మగునీశాస్త్రసారమును అంగిరసునికిఁ బుట్టి మహా మతియై వర్థిల్లు బృహస్పతి యందుఁ బ్రతిష్ఠింపుఁడు, బృహస్పతి యీశాస్త్రరహస్యములను నాభక్తుఁడై జనించు ఉపరిచరవసువునకు బోధించును. ఆతఁడు దానిని జక్కఁగ ననుష్ఠించి లోకముల నిలు పును" ఇట్లు చెప్పి విష్ణు వదృశ్యుఁ డయ్యెను. ఆపిదప సప్తమహా ర్షులు ధర్మసంహితబుద్ధు లైరి. కాలక్రమమున బృహస్పతి జన్మిం చినపిదప సప్తమహర్షులు విచ్చేసి విష్ణుమూర్తి యాజ్ఞ ననుసరించి సకలధర్మశాస్త్రరహస్యములను బృహస్పతి కుపదేశించి వెడలిరి. బృహస్పతి వీనివలన బుద్ధిమంతులకెల్ల బుద్ధిమంతుఁ డయ్యెను.*

దే వ గు రు త్వ ము

సర్వశక్తిసంపన్నులు, ప్రజ్ఞానిధు లయ్యు దేవతలు తమకుఁ దగినగురువు లేకపోవుటవలనఁ దగినంతగా రాణింప లేకుండిరి. అపుడు దేవత లందఱును తమకు గురువును బడయ లోకము లెల్ల గాలించిరి. భార్గవవంశమువాఁడగు శుక్రాచార్యుఁడు, ఆంగిరసుఁ డగు బృహస్పతియు నిరువురే లోకమునఁ గలగురువు లలో నగ్రేసరు లని తెలిసికొని, వారు చిరకాల మాలోచించి బృహ స్పతియే యిరువురియందు మిన్న యని నిశ్చయించుకొనిరి. అపుడు వా రందఱును శ్రద్ధాభయభక్తివినయవిధేయతలతో విచ్చేసి బృహస్పతి నాశ్రయించి కోటిమ్రొక్కులు మ్రొక్కి, "మహాత్మా! అజ్ఞానాంధకారమును విజ్ఞానప్రకాశమునఁ బటాపంచలు చేయు

---

* భారతము, శాంతిపర్వము.

నుజ్ఞానభాస్కరుఁడే గురువు. గురుకృపాలబ్ధ మగువిద్యయే శోభిం చును. ధర్మార్థకామమోక్షములకు. దైనందినవ్యవహారదక్షతకు గురువే పెన్నిధి. చుక్కానిలేనినావవలె గురువు లేని విద్యార్థి కాంక్షా పారమును గాంచనే లేఁడు. విబుధమణీ వగునీవే దేవతలకుఁ దగినగురువువు. కావున అవ్యాజకృపాయత్తచిత్తమున నుత్తమ గురుఁడవై నీవు మాకు శ్రేయ మొనగూర్పు" మని ప్రార్థించిరి.

బృహస్పతి యాలోచించి "బంగారపుఁబల్లెమునకైనను గోడచేరుపు కావలయునుగదా! లేనినాఁ డది శోభింపదు, జగజ్జెట్టు లగుదేవతాధిపతులకు గురుత్వము వహించుటకంటె నాకు వాంఛిం పఁదగిన దేమున్నది? నేను గురువు నగుదు నన్న వా రంగీక రించియుండకపోవచ్చును. వా రంతట వారే వచ్చి ప్రార్థించినపు డంగీకరించుటే యుత్తమమార్గము. దేవగురుత్వము నాప్రజ్ఞావైభ వమునకుఁ దగినస్థానము. సిరి రా మోఁకా లొడ్డుట యవివేకము. కావున, నంగీకరించెద" నని నిశ్చయించుకొని, యైనను వారిని గొంచెము పరీక్షింపఁ దలఁచి యిట్లనెను. "దేవతలారా! దిక్పాలుర వెంటఁ బెట్టుకొని మీయేలిక యగునింద్రునితో నిట్లు చనుదెంచి సామాన్యుఁడ సగునాకు గొప్పదన మారోపించి గురుత్వము వహింపు మని న న్నర్థించుట నాయదృష్టము. ఐనను. నాకించి ద్భుతను నేను విన్నవించుకొనుచున్నాను. మీకుఁ దగిన గురువులు నాకంటె మిన్నలు నెందఱో కలరు. భార్గవుఁ డగు శుక్రాచార్యునో భ్రాతృవ్యుఁ డగుసంవర్తమునినో మీ రెన్నుకొనుట యుత్తమము కాని వారికంటె దీసికట్టును నన్నుఁ గోరుకొను టేమి వివేక?" మని వాదించెను. దేవత లంద ఱొక్కపెట్టున గురుత్వ సామ్రాజ్య సింహాసనము నధిష్ఠించుట కాతని కంటె నధికార్హత గలవా రింకొ

క్కఁరు లే రని యందుల కంగీకరింపు మని యాతనిని మఱిమఱి బతిమాలుకొనిరి. తుద కాతఁడు వల్లె యన మహాప్రసాద మని దేవతలు జయజయధ్వానము లొనరించిరి. పిదప దేవతలు దివ్య వైభవముగా దిక్పాలకులు ఇరువైపులఁ గొలువ, అప్సరోవనితలు రాగతాళలయసంయుక్తముగ నాట్యములు సలుపుచు నడువ, ఇంద్రుని యైరావతమున నింద్రునికిముం దాసీనునిఁ జేసి మిగిలిన బృందారకులు మందారవృష్టిఁ గురిపించుచు నడువ, బృహస్పతిని దేవనగరమునకుఁ గొనిపోయి గురుసింహాసనాసీను నొనర్చి పట్టాభిషేకముచేసి యొకరొకరే యాతని పాదములకు మ్రొక్కిరి.

బృహస్పతి తనకు దేవతలవలన జరిగిన నిరుపమాన గౌరవమున కలరి వారితలలో నాలుకవలె మెలఁగుచుఁ గంటికి రెప్పవలెఁ గాపాడుచుఁ దనబుద్ధివైభవమునకుఁ దార్క్ష్యముగా వారికిఁ దగుసమయములఁ దగునాలోచన లొనరించుచు నుండెను.

ఇది యిటు లుండ భృగువంశజుఁ డగుశుక్రాచార్యుఁ డవక్రబుద్ధివిక్రమమున నధికుఁడ నని గర్వించి దేవతలు గురువు నన్వేషించుచున్నా రని విని వారు తప్పక తనకడకే వచ్చి యర్థించి తననే గురువుఁగాఁ గైకొందు రని యూహించి యుండెను. ఇంతలో దేవతలు బృహస్పతిని గురువుగాఁ గైకొని దివ్యవైభవమున నమరావతికిఁ గొనిపోయి పూజించుచుండి రని యెఱిఁగి దేవతలపై మండిపడి వారి శత్రువులగు రాక్షసులకుఁ దాను గురువై యెల్లరు దేవతలకును బృహస్పతికిని బ్రక్కలోని బల్లెమువలె నుండి తనకసి దీర్చుకొన నెంచి యుండెను. దేవతలు గురువును సంపాదించి యాతని యనుగ్రహమున గొప్పవారు కానున్నారని విని రాక్షసులును గురుసంపాదనలో నిమగ్నులైరి. వారును వెదకి వెదకి

శుక్రాచార్యుని జేరి ప్రార్థించి యాతనిని దమగురువుఁ జేసికొనిరి. శుక్రుఁడును దేవతలకుఁ దగినబుద్ధి చెప్పుట కిదియే మార్గ మనుకొని రాక్షసగురు వయ్యెను.

బృహస్పతి ఉపరిచరవసువునకు గురువగుట

పూర్వము వసు వనునొకరా జుండెను. ఆతఁడు సత్య శమదమము లగుసుగుణములకుఁ బుట్టినిల్లు. విష్ణుభక్తికిఁ బెట్టినది పేరు. క్రతుకుతూహలమునకుఁ దావు. బ్రాహ్మణప్రియతకు నిధానము. ఆతఁడు రాజ్యము చేయ నొల్లక వనమున కేఁగి మహాతప మొనరించుచుండ నింద్రుఁ డాతనికడ కేఁగి యాతనితోడిమైత్రి నెఱపి "రాజా! నీవు నాకు మిత్రుఁడ వగుము. మావీటికి వచ్చుచుఁ బోవుచుండుము. భూపరిపాలన మానకుము. నీకు దివ్యత్వ మిచ్చితిని. నీకు రాకపోకల కొకరత్నవిమాన మిచ్చితి" నని యొసంగి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. వసురాజు దానిని గైకొని భూమి నేలుచు స్వర్గమున కావిమానమున రాకపోక లొనరించుచుండి యింద్రమిత్రుఁడై "ఉపరిచరవసు" వనఁబరగెను.

ఉపరిచరవసువు ధర్మపరిపాలన మొనరించుచు బృహస్పతికి శిష్యుఁడై యాతనివలన ధర్మశాస్త్రప్రపంచమును గరతలామలక మొనరించుకొనెను. గురుననుమతిఁ గొని యొకప్పు డారాజొక యశ్వమేధయాగ మారంభించెను. ఆయజ్ఞమున సప్తమహర్షులు వారితో సమాను లైనమఱికొందఱు మహర్షులు ఋత్విక్కులై రి. బృహస్పతి ఉపదర్శనము నడపింపఁజొచ్చెను. ప్రజాపతిపుత్రులగు ఏకతుఁడు, ద్వితుఁడు, త్రితుఁడు ననుమునీంద్రులు సదస్యులై రి. రాజు పశుహింస మాని యారణ్యకోద్గీత మైనవాక్యసముదాయమున విష్ణుమూర్తిని యాగభాగమును గొన నాహ్వానించెను.

కరుణామయుఁడగుహరి ఉపరిచరవసువున కొక్కనికే కానవచ్చి యాగభాగమును గొని చనెను. బృహస్పతి తనకుఁ గానరాకుండ హరి పోయె నని దుఃఖించి కన్నీరొలుక వాపోయెను. సదన్యులగు ఋషిసత్తములు రాజు నాతని నూఱడించి హరి యందఱకు లోచనగోచరుఁడు కాఁడనియు, ఏకాంతికభక్తులే యనేకవేలసంవత్సరములు భజించినవారికే యాతఁడు కానఁబడు నని తెలిపిరి. బృహస్పతి యూఱడిల్లి తనశిష్యునియదృష్టమున కానందించి యాయాగము సుప్రయోగముగా నడపించెను.*

బృహస్పతి యింద్రునికి బోధించినధర్మములు

సురాధిపుఁడగునింద్రుఁడు సురగురు వగుబృహస్పతి నాశ్రయించి సర్వధర్మములు నెఱింగెను. ఆసందర్భమున "మాట మంచితనమే సమస్తప్రాణులను సంతోషపెట్టును. దానివలన యశము కలుగును. అది కలవానికి సర్వభూతజాలము సంతోషమున స్వాధీన మగును. చిఱునవ్వు ముఖమునఁ జిందులాడ హితముగను మితముగను మాటలాడనేర్చినవాని కెల్లరును బ్రసన్నులగుదురు. మృదు మధుర హితవచనముల నేమి చేసిన నెవ్వనికిని బాధ కలుగదు. మాటమంచితనమున హింసించినను హింస పొందువాఁడును సంతసించు" నని తెలిపెను.

మఱియొకప్పు డింద్రుఁడు బృహస్పతిని "బ్రాహ్మణోత్తమా! నే నేమి చేసిన, నెట్లు ప్రవర్తించిన జయలక్ష్మి నన్ను విడనాడదో తెలుపు"మని ప్రార్థించెను. బృహస్పతి యిట్లు పలికెను. "ఇంద్రా! శత్రువులనైనను గలహముచే నణంపఁదలంప రాదు. కోపము, విరోధము అవివేకలక్షణములు. కోప

---

* భారతము శాంతిపర్వము.

భయసంతోషములను మనసులోనే యణంచుకొని పైకిఁ బ్రబల విశ్వాస మున్నట్లు ప్రవర్తించుచు లోపల నెప్పుడును నమ్మక యుండవలయును. శత్రువిషయమునను ప్రియమునే పలుకవల యును. గాని యప్రియము పలుకరాదు. వ్యర్థవివాదములనుండియు కొండెములు చెప్పుగుణమునుండియుఁ జాలదూరముగా వైదొలఁగ వలయును. వేఁటకాఁడు పక్షీకూఁతల నేర్చి పక్షివలెఁ గూయుచు వాని నేమఱిపాటునఁ బట్టునట్లు రాజు శత్రువులను బట్టవలయును. శత్రువు లోడిపోయినను రాజు వారివిషయమున నేమఱియుండ రాదు. జయము సంశయ మైనవేళల శత్రువులఁ దలపడరాదు. శత్రుబలమును సామదానభేదోపాయములచేతనే సాధ్యమైనంత వఱకు సమయఁజేయవలయును. మెత్తగ మాటాడుట, నిర్దయతో దండించుట, అలసత్వము, శత్రువంచన నెఱుఁగలేకపోవుట ఈనాలుగు రాజనాశనహేతువులు. ఒక్కవిషయమున కొక్క మంత్రియే కాని పెక్కురుమంత్రు లుండరాదు. శత్రువులు బలవం తులై యున్నపుడు వారికి నమస్కరించినను దప్పులేదు. నానావిధ ముల నడవడి కలవడినవానియైశ్వర్యమువలె, నానావిధ చిత్తచాం చల్యముగలరాజు రాజ్యము నిలువనేరదు. రా జెంతబలవంతుఁ డైనను బెక్కురతో నొక్కసారి కలహింప రాదు."

మఱియొకప్పు డింద్రుఁడు బృహస్పతిని దుష్టలక్షణము లను దుష్టుని దెలిసికొనువిధానమును దెలుపు మని కోరెను. బృహ స్పతి యిట్లు తెలిపెను. "ఇంద్రా ! పరోక్షమున దోషము లుగ్గడిం చుట, మంచిగుణముల కసూయపడుట, పరులసుగుణములను విన లేక పెడమొగము పెట్టుకొనుట, అకారణముగ మాటాడకుండుట, తలపంకించుట, పెదవివిఱుచుట, అసంబద్ధముగ మాటాడుట, వ్యర్థ

ప్రతిజ్ఞ లొనరించుట, ప్రతిజ్ఞచేసినవిషయమునుగూర్చి మరల బ్రస్తావింపకుండుట మున్నగున వెన్నో దుష్టలక్షణములు గలవు. హితభాషణము, ప్రసన్నత, కృతజ్ఞతాగుణము, ఆనందము, తృప్తి, దయ, దానము, ధర్మము, సత్యము, మున్నగునవి శిష్టలక్షణములు. వీనికి విరోధగుణములే దుష్టలక్షణములు."

బృహస్పతి వసుమనునకు దెల్పినరాజధర్మములు

వసుమను డనురాజు తొల్లి బృహస్పతి నాశ్రయించి రాజధర్మము లాతనివలన నెఱింగ గోరెను. బృహస్పతి యాత నిం గరుణించి యిట్లు తెలిపెను, "లోకములు, లోకధర్మములు రాజమూలములు. ఇంకిపోయినచెఱువునందలి జలజంతువులగతి యేమగునో రాజరహిత మైనరాజ్యమందలిప్రజలగతి యట్లగును. ధర్మప్రభువుపాలన లేకపోవుచో, సూర్యచంద్రులు లేనపుడు దుష్టు లెన్నిపాపములకు గడంగుదురో, యన్నిదురితములు రాజ్యమును నాశనము చేయును. రాజు లేనిరాజ్యమున ధనతరుణీమానప్రాణ ములు దక్కవు. రాజు లేనిచో సర్వము లేనట్లే, రా జున్నచో సర్వము నున్నట్లే. ప్రజలకు యాగభోగత్యాగములు ధర్మములు రా జున్నపుడే కొనసాగును. రాజు లేనపుడు రాగరోగములే విహరించును. ఉత్తముడగురాజు చారచక్షువై జగము గనునపుడు సూర్యుడు, అకార్యకరుల దునుమునపుడు యముడు, సాధుసజ్జనుల బ్రోచునపుడు దేవతాత్మకుడు. అట్టి వానినిగుఱించియే సమ్రాట్టు, విరాట్టు అనుశబ్దములు పుట్టినవి. రాజునకు బ్రజ శరీరము; ప్రజకు రాజు ఆత్మ; రక్షార్చనలందు ఉభయులు అన్యోన్య విరాజితులైనపుడు రాజ్యము శోభించును; లేనినాడు క్షోభించును."*

---

* భారతము, శాంతిపర్వము.

బృహస్పతి మాంధాతకుఁ దెలిపినగోప్రదానప్రభావము

తొల్లి యొకప్పుడు మాంధాత యనుమహాచక్రవర్తి చక్కఁగ మేసి నీరు త్రావి మందలో నమందానందమునఁ బరుండి యున్నగోవులకడకు వచ్చి, ప్రదక్షిణించి, నమస్కరించి, పరమ భక్తితో బృహస్పతిని దలంచి కరకమలములు మొగిచి బహువిధ ములఁ బ్రస్తుతించి ధ్యానించెను. వెంటనే బృహస్పతి యాతని యెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. మాంధాత మహాభక్తి నాతనిపాదము లకు మ్రొక్కి గోప్రదానవిధానముఁ దెలుపు మని ప్రార్థించెను. బృహస్పతి కరుణించి యిట్లు తెలిపెను. "రాజేంద్రా ! భూదేవతల యనుజ్ఞ నంది పుణ్యదినమున నుపవాసము చేసి గోవులున్నమంద కేఁగి నియమనిష్ఠలతో నొకరాత్రి యొకపగలు నివసించి మఱునాఁ డుదయము గోవును పేరుపేరఁ బిలిచి బ్రహ్మచెప్పిన "తల్లి గోవు, వృషము తండ్రి, గర్భప్రదేశము స్వర్గము, ధరణి సంప్రతిష్ఠ"అను వాక్యముఁ బలికి పిదప, తనపాపము లన్నియుఁ బోవుటకు బ్రాహ్మ ణునిచేత నుదకధార విడిచి గోదానము చేయవలయును. శిష్యుఁడు, వ్రతశీలుఁడు- శాంతుఁడు, దాంతుఁడు, అక్రోధనుఁడు నగువిప్రుఁడే యిందులకుఁ బాత్రుఁడు, ఇట్టిదానముఁ జేసినవాఁడు చంద్రలోక మున సకలసౌఖ్యములు చిరకాల మనుభవించును. ఆశ్వయుజ మాసమున బహుళాష్టమి మొదలు మూఁడుదినము లుపవసించి పుణ్య మగుపసులసాల నుండి గోమూత్రము, గోమయము గ్రహించి సమస్తకామ్యసిద్ధిని పొందును."

ఇది విని మాంధాత య ట్లనేకగోదానము లొనరించి యుభయలోకములందు శాశ్వతకీర్తిచంద్రికల నింపెను.*

---

* భారతము అనుశాసనికపర్వము.

బృహస్పతి మనువునకుఁ జేసినజ్ఞానబోధ

ఒకప్పుడు మనువు తనగురు వగుబృహస్పతిని జేరి కొలిచి తనకు జ్ఞానయోగముఁ దెలుపు మని ప్రార్థించెను. బృహస్పతి యిట్లు బోధించెను. "అనఘా! సత్కర్మయోగనిష్ఠ జ్ఞానయోగమునకుఁ గారణము. అనిష్టమును పాపుకొనుటకు, ఇష్టమును సంపాదించుకొనుటకు మానవుఁడు కర్మ మొనరించును. నిజమునకు, ఇపు డేవి సుఖములో అవియే కొంతకాలమునకు దుఃఖదాయకము లగును. ఇది తెలిసికొన్నప్రాజ్ఞుఁడు ఫలవిషయమున నపేక్ష లేనివాఁడై సుఖదుఃఖముల కతీతుఁడై కామాదులకు గడుదవ్వగు జ్ఞానవిశేష బుద్ధివలనఁ బరమసిద్ధి నందును. మఱియు, పరమ వస్తువు ఆలంబము లేనిది, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధవిరహితము. అందుచే నది వ్యాప్త మగుచుండునింద్రియములకు వశపడదు. పరతత్త్వమునకు స్త్రీపుంనపుంసకత్వములు లేవు. అందుచే నది వానివానివ్యాపారముల కతీతమై దేహగతమయ్యు బోధరూపమున దీపించును. వెలుఁగుచున్నదీప మితరవస్తువులఁ బ్రకాశింపఁజేయు నట్లు మహోత్తమమగు నిత్యబోధనజ్యోతి తనప్రభవలన నింద్రియమానసముల దోషములఁ బోఁగొట్టును. రాజునకు మంత్రులాయాకార్యముల నెట్లు సూచింతురో, అట్లే పురుషున కింద్రియములు క్రియలఁ గల్గించును. కట్టి కట్టి తాపాడిన నగ్ని పుట్టును, అట్లని గొడ్డళ్ళతోఁ జెట్లఁ గూల్చి ముక్కముక్కలుగా చెక్కపేళ్ళుగాఁ గొట్టినచో అగ్ని కనిపించునా? అట్లే శరీరమును శుష్కింపఁజేసినంతమాత్రమునఁ బరతత్త్వము కానిపింపదు. కట్టి లకు మథన మవసరమైనట్లు జ్ఞానమునకు ఆగమోక్తమథన మావశ్యకము. ఆకాశమునఁ జూపు నిలువనంత మాత్రమున నాకాశమే

లేదనుట యెంత యవివేకమో మనస్సునకు నింద్రియములకు నందనంత మాత్రమునఁ బరత త్త్వము లేదనుటయు నంతియే. వేఁటకాఁడు వల ఉరి, ఓదము, గాలము మున్నగుసాధనములఁ గొని మృగమును, పక్షిని, ఏనుఁగును. చేపను, పట్టునట్లే జ్ఞానులు విజ్ఞానమునఁ బురుషునిఁ జూడఁగందురు. పాముకాళులు పామునకే తెలియునట్లు బుద్ధివికారములను బోఁద్రోచుప్రాజ్ఞుఁడు పరమపురుష నెఱుంగును. అమావాస్యనాఁడు చంద్రుఁడు కానరానంతమాత్ర మున నాతనికి నాశము లేనట్లే, మనస్సునకుఁ బట్టువడనంత మాత్రమునఁ బరవస్తువు లేదనుట బుద్ధిహీనత. రాహువు మ్రింగి నచో రవిబింబము కానరాదు, రాహువు విడువఁగనే యది యథా ప్రకారము కాననగును. అట్లే ఆత్మకు అవిరతి, విరతి యనునవి అజ్ఞానమువలననే ఉన్నట్లు తోఁచును. తేటిననీటఁ బ్రతిబింబము కనిపించును. కలఁగిననీట నది కనిపింపదు, అట్లే మనస్సు ప్రశాంతస్థితి నున్నపుడు పురుషుఁడు తన్నుఁ దాను గనును, అశాంతస్థితిని గానలేఁడు. ఇంద్రియములు యథేచ్ఛముగాఁ దిరిగి నచో నవి యనంతదుఃఖములం గొనితెచ్చును. అవి కట్టువడినచో సుఖ మొసంగును. కావున, ఇంద్రియము లనుదొంగలబారినుండి ఆత్మను గాపాడవలయును. మెఱుఁగుటద్దమున ముఖము బాగుగఁ గనఁబడునట్లే, పాపరహిత మైనమనస్సున పురుషుఁడు తన్నుఁ దాఁ గనఁగలఁడు. ధ్యానయోగనిశ్చల మగుమనస్సు గుణములను విడిచి శాంతనిర్గుణవస్తువునందుఁ గలియును. అది పరమపదము. దాని కిఁక బరము లేదు.

ఉత్తమజ్ఞానమునకు మాయ మాటగును. దానిని దొలఁగించునుపాయముఁ జెప్పెద. వినుము. భూమిపైఁ బాదము

మోపనిజంతు వెటు లేఁగునో చెప్పుట యెంత కష్టమో మాయ యిట్టి దని చెప్పుట సాధ్యము కాదు. మాయ గుణముల రూపము. దానిని దూరము తొలఁగింపఁగా, దివ్యజ్యోతి కాననగును, అది కనుటయే తన్నుఁ దాను గనుట. సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు, అనుమూఁడుగుణములు పెనవేసికొని ఆత్మఁ బట్టుకొనును. వానిని దెగ్గించుట వైరాగ్య మనుకొడవలిచేతనే కాని మఱియొకవిధమున సాధ్యము కాదు.

మఱియు, మణులతోను, బంగారముతోను, వెండితోను, మట్టిమున్నగువానితోను జేయఁబడినయనేకము లగుపూసలలో దార మున్నట్లు భూతకోటు లన్నింటియందును పురుషుఁ డుండును. ఒకేభూమిమీఁద ననేకవిధములగు ఓషధులు పుట్టునట్లె ఒకేబుద్ధి వలన ననేకము లగుకర్మలు కలుగును, జలము భూమికంటెఁ బెద్ద, తేజ మంతకంటెఁ బెద్ద, వాయు వంతకంటెఁ బెద్ద, దాని కంటె నాకాశము పెద్ద, దానికంటె మనస్సు పెద్ద, దానికంటె బుద్ధి పెద్ద, పృదివ్యాధిపంచభూతములకంటెను మనోబుద్ధుల కంటెను కాలము పెద్ద. కాలాతీతుఁడై పురుషుఁ డీజగములకుఁ బ్రభువై యుండును. ఆతని కాదిమధ్యాంతములు లేవు. ఆతఁ డవ్యయుఁడు, వేదములు, నానావిధవాదములు, నతనినే కీర్తించును. ఆతఁడు భవనాశకుఁడు. అనుభవాతీతమగుశాంతమువలనఁ గనుపట్టునది. సత్ప్రకాశము,అది తలఁపులకుఁ బలుకులకు దొరకదు, కర్మములకుఁ గానిపింపదు. ఈప్రకాశము అమృతము, అచ్యుతము, అమలము, అమేయము, అవ్యయము, అనంతము, యమాదుల కలవడినచిత్తము శమాతిరేకమును పొందగా దీనిని గాంచును.*

---

* భారతము. శాంతిపర్వము.

బృహస్పతి అగస్త్యుని ప్రార్థించుట

ఇంద్రాదులకుఁ గాని దేవతలకుఁ గాని కష్టనష్టములు కలిగినపుడెల్ల బృహస్పతి వారికై యెవ్వరెవ్వరినైనఁ ప్రార్థించి వారికి క్షేమము నొనగూర్చువాఁడు. వింధ్యపర్వతము పెరిగి లోక వ్యవహారము తాఱుమాఱు చేయఁగా లోకోపద్రవము వాటిల్లెను. అప్పు డింద్రాదులను వెంటగొని బృహస్పతి బ్రహ్మకడ కేఁగి రక్షింపు మని కోరఁగా నాతఁడు వారి నగస్త్యుని ప్రార్థింపుఁ డని పంపెను. బృహస్పతివెనుక దేవత లెల్లరు భూలోకమునకు దిగి కాశీపట్టణముఁజేరి యగస్త్యాశ్రమమును సమీపించి యామహర్షికి మ్రొక్కి నిలిచిరి. అగస్త్యుఁడు వారిక్షేమ మడిగి బృహస్పతిని బహూకరించి వచ్చినపని యడిగెను. లోపాముద్రాపతిని బృహస్పతి స్తుతించి "ఋషివర్యా! నీవు ప్రణవమవు. లోపాముద్ర వేదవిద్య. నీవు తపస్సువు. లోపాముద్ర శాంతి. ఈమె సక్రియ. నీవు ఫలము నీవు సూర్యుఁడవు. ఈమె చైతన్యలక్ష్మి. నీయందు బ్రహ్మతేజము, ఈమెయందుఁ బతివ్రతాతేజము ప్రజ్వరిల్లుచు లోకక్షేమముఁగూర్చు చున్నవి. ఈరెండుతేజములు కలిసి మాకు క్షేమ మొసఁగుఁగాక" యని పలికి, అగస్త్యునిచే వింధ్యగర్వాపహరణముఁ గావించి లోక శ్రేయముఁ గూర్చెను.*

బృహస్పతి శుక్రాచార్యుఁడగుట

తొల్లి యొకప్పుడు దేవతలకు విజయముపై విజయము రాక్షసులకు పరాజయముపైఁ బరాజయము కలుగుచుండుటఁ గని రాక్షసులు తమగురు వగుశుక్రాచార్యునికడ కేఁగి మొఱ్ఱవెట్టిరి. శిష్యవత్సలుఁ డగుశుక్రుఁ డుపాయ మూహించి శంకరునిగుఱించి

---

* స్కాందపురాణము. కాశీఖండము.

తప మొనరించి యాతనికరుణ వడసి మంత్రశక్తులు సంపాదించి వానివలన రాక్షసులకు విజయము దేవతలకుఁ బరాజయము సమకూర్ప నిశ్చయించుకొనెను. పిదప నాతఁ డేఁగి శివుని మెప్పించి యాతని సూచన ననుసరించి యుగ్రతప మొనరించుచుండెను. ఇంద్రుఁ డీసంగతి యెఱిఁగి తపోభంగమునకై తనకూఁతు రగు జయంతిని బుత్తెంచెను. మహాసౌందర్యవతి, యౌవనవతి, గుణవతి యగుజయంతి శుక్రాచార్యుని జేరి యాతనికి శుశ్రూష లొనరించుచు ననేకసంవత్సరములు గడపెను. తుట్టతుద కాతఁ డామెఁ గనికరించి కావలసినది కోరుకొను మనఁగా నామె యాతనితోడిచిరకాల సంగమసౌఖ్యముఁ గోరుకొనెను. అన్నమాట కా దనఁజాలక శుక్రుఁడు సంకేతమందిరమున నామెకోరికఁ దీర్చుచు వేలకొలఁది సంవత్సరము లుండిపోయెను,

ఈలోఁగా బృహస్పతి శుక్రాచార్యరూపము ధరించి రాక్షసులకడ కేఁగి వారు తమగురువే యని నమ్మి సేవింప, వారికి వేదబాహ్య మగుఆర్హామతము నిట్లుపదేశించెను. "వేదశాస్త్రములు వట్టిబూటకములు, వాదములకు ఖేదములకు నవి పనికివచ్చుఁ గాని ముక్తి నీయఁజాలవు. యజ్ఞములపేరఁ జేయుప్రాణిహింస, సురాపానము మిగుల గర్హ్యములు. యజ్ఞమునఁ జంపఁబడిన పశువునకు మోక్షము వచ్చునట. అగుచో, యజ్ఞకర్త తనతండ్రినో తల్లినో యజ్ఞపశువుఁ జేసి మోక్ష మిప్పింపరాదా? ఒకఁడు పెండ్లామును నెత్తి కెక్కించుకొన్నవాఁడు; ఇంకొకఁడు వక్షఃస్థలమున నుంచుకొన్నవాఁడు; మఱొక్కఁడు నోటిలో నుంచుకొన్నవాఁడు. ఈమువ్వురు మోక్షప్రదాతలఁట! చిత్రము కాదా?

మీకు నేను గొప్పమత మొకటి బోధించెదను. దానిని మీ రనుసరించితిరా మీకు మోక్షము కలుగును. అదియే ఆర్హత మతము. ఇందు శిఖాయజ్ఞోపవీతము లెల్లరును ద్యజింపవలయును. ఆచారము మానవలెను. దిగంబరులై నరులు యథేచ్ఛముగ నుండ వలయును. జాతిమతభేదము లుండదాదు."

ఇట్లు చెప్పి బృహస్పతి రాక్షను లెల్లరకు ఆర్హతమతము నిప్పించి వారిని ధర్మబాహ్యాలను వేదబాహ్యాలను గావించెను. ఈసందర్భమున నిజముగ శుక్రాచార్యుఁడు తనశిష్యులకడకు వచ్చెను. కాని, బృహస్పతిమతము తలకెక్కినరాక్షనులు వానిని నమ్మక ద్రోహి యని పాఱద్రోలిరి. బృహస్పతి రాక్షసులను సర్వభ్రష్టులను జేసి యరిగినపిదప, రాక్షసులు తాము మోసపోయిన సంగతి గ్రహించి ప్రహ్లాదపురస్కృతులై శుక్రాచార్యుని ప్రార్థించి క్షమింప వేఁడుకొనిరి. ఎట్టకేల కాతఁడు శిష్యవాత్సల్యమున వారి కిచ్చినశాపమున కవధి యేర్పఱిచి యాదరించెను.*

బృ హ స్ప తి మ మ త ం గూ డు ట

బృహస్పతి పన్నిన కుటిలనీతిమూలముగాఁ దనశిష్యులు తన్నుఁ దృణీకరించి యవమానించి రని దానికిఁ గారకుఁ డగు బృహస్పతి యధర్మముగ మాతృసమానం గూడి శాపపాపహతుఁ డగుఁగాక యని శుక్రాచార్యుఁడు శపించెను. ఈశాపము కారణ ముగా బృహస్పతి సర్వవిద్వద్వరేణ్యుఁ డయ్యు, సర్వధర్మవిదుఁ డయ్యు సర్వము మఱచినవాఁడై తిరుగుచుండెను. భూతము సోఁకి నమానవునివలె, సురాపానమున మదమెక్కిన త్రాగుఁబోతువలె బృహస్పతి వివేకవిహీనుఁడయ్యెను. ఆహా ! సత్పురుషశాప మెంత వాని నెంత హీనుఁ జేయును !

---

* పద్మపురాణము, బ్రహ్మాండపురాణము.

ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు బృహస్పతి యన్నయగు ఉతథ్యనాశ్రమమున కేఁగెను. అట, ఉతథ్యుఁడు తీర్థయాత్రల కేఁగియున్న కారణమున నాతనిధర్మపత్నియు, అసమానలావణ్యవతియు, విశేషించి గర్భవతియు నైనమమతాదేవిని గాంచెను. శాపతాపోపహతుఁ డగునాసురగురునకుఁ గామమోహము కలిగెను. ఏకాకినియై యున్నయాసాధ్వి మఱఁది కతిథిపూజ చేసి యాదరించెను. అంత బృహస్పతి మదనాతురుఁడై యామెకరముఁ బట్టి రతిసుఖ మిమ్మని బలవంతపెట్టెను. ఆమె నిశ్చేష్టయై తాను గర్భిణియై యున్నసంగతియు మాతృసమాన యైనసంగతియు నాతనికి గుర్తునకుఁ దెచ్చెను. ఐనను, శుక్రశాపతిమిరబద్ధుఁడగు దేవగురున కదియసమంజసముగఁ దోఁపలేదు. అందుచే నాతఁ డామెను బలవంతమున శయ్యకుఁ దార్చి రమించి కామోపశమనముఁ గావించుకొనెను. తత్పతితవీర్యమును మమతాగర్భస్థుఁడగుశిశువు వెలికిఁ దన్ని వేసెను. అమోఘ మగుబృహస్పతి వీర్యము నేలపైఁ బడి తదనంతశక్తివలన వెనువెంటనే బాలుఁడయ్యెను. ఈబాలుని మమతాబృహస్పతు లిరువురును విడిచివేయఁగా భరతుఁ డనురాజు తీసికొనిపోయి పెంచెను. ఈతఁడే భరద్వాజుఁ డయ్యెను.

బృహస్పతికి ఉతథ్యుని శాపము

తీర్థయాత్రలనుండి తిరిగివచ్చిన ఉతథ్యునకు భార్య యగుమమత జరిగిన సంగతి యంతయుఁ దెలిపెను. ఆతఁ డాశ్చర్యపడి సోదరునిచేష్ట కసహ్యించుకొని బృహస్పతిభార్య నొరుఁడు రమించునట్లును బృహస్పతి యవమానదందహ్యమానమానసుఁడగునట్లును శపించెను.

బృహస్పతి అయోనిజ యగుతార యను సౌందర్యవతిని వివాహమై యామెతో గార్హస్థ్యసౌఖ్యము లనుభవించుచు నుండెను. కొంతకాలమునకు శశాంకుఁడు వచ్చి బృహస్పతికి శిష్యుఁడై తారాబృహస్పతుల కత్యంత ప్రేమపాత్రుఁ డయ్యెను. బృహస్పతి యేకసంధాగ్రాహి యగునాతనికి సమస్తశాస్త్రములు నేర్పుచుఁ బ్రాణసమముగాఁ జూచుచుండెను. ఇట్లుండ నింద్రుఁడు చేయు యాగమున కేఁగుచు బృహస్పతి తారాశశాంకుల నింటికడ విడిచి చనెను. పరస్పర కామోపహతు లగునయ్యిరువురకు యథేచ్ఛావ్యభిచారమునకుఁ దగినయదను లభించెను. మహాపతివ్రత యయ్యుఁ దార భర్తకుఁ దగిలినశాపము కారణముగా సుతసముఁ డగు శశాంకునిం గూడి యాతనివలన గర్భము ధరించెను. బృహస్పతి తిరిగి వచ్చి జరిగినసంగతి గ్రహించి యిరువురిని జీవాటులు పెట్టి శశాంకువి బంపివేసెను. తరువాత నాతఁడు వచ్చి యేకాంతముగ నున్నపుడు తారను దీసికొనిపోయెను. తార బుధుఁ డనుకుమారునిం గనెను. బృహస్పతి తనభార్యను దన కిప్పింపు మని ఇంద్రాదుల తోడను బ్రహ్మాదులతోడను మొఱవెట్టుకొనవలసివచ్చెను. చంద్రుఁడు తార నిచ్చుట కంగీకరింపనికారణమున నిరుపక్షముల వారికి ఘోర మగుపోరు సంభవించెను. అపుడు బ్రహ్మ వచ్చి శశాంకు నొప్పించి అయోనిజ కావున అపవిత్ర కాని తారను తిరిగి బృహస్పతి కిప్పించి యిరుపక్షములవారికి సఖ్యము నెఱపెను.

బృహస్పతికిఁ దారవలన సుతుఁడు కలుగుట

ఈప్రకారము పరహస్తగత యైనతార తిరిగి బృహస్పతిహస్తమునఁ బడెను. శాపతిమిరము వై తొలఁగినకారణమున నామె మహాపతివ్రతయై యిఁక దప్పుదారులు త్రొక్కక బృహ

స్పతినే సేవించుచుండెను. అసమానలావణ్యవతి యగునామెకు బృహస్పతి దయవలన గర్భము నిలిచెను. కాలక్రమమున నామెకు కచుఁ డనుకుమారుఁ డుద్భవించెను.

కచుఁడు పెరిగి పెద్దవాఁ డగుచున్నసమయమున శుక్రాచార్యునిమృతసంజీవనీవిద్యవలన రాక్షసులకు విజయము దేవతలకుఁ బరాజయము కలుగుచుండెను. ఉపాయాంతరమున మృతసంజీవనీవిద్య గ్రహింపవలె నని నిశ్చయించుకొన్నదేవతల కందులకుఁ దగినవాఁడు లభింపఁడయ్యెను. తుదకు బృహస్పతియను మతిం గొని సుర లెల్లరుఁ గచుని ప్రార్థించి శుక్రాచార్యునికి శిష్యత్వము నెఱపి మృతసంజీవనీవిద్య పరిగ్రహించి రమ్మని పంపిరి. కచుఁడు దేవహితైషియై యేఁగి శుక్రాచార్యునికి మిగుల నిష్ఠుఁడై మెలఁగి యాతనికూఁతు రగుదేవయానివలపునకు నిలయమై తుదకుఁ బోయినపనిని సాధించుకొని వచ్చెను.

బృహస్పతి యిచ్చినమాట దాటుట

మరుత్తుఁ డనురాజు యజ్ఞము చేయుఁదలఁచి బృహస్పతికడ కేఁగి భయభక్తియుక్తుల నమస్కరించి తనయజ్ఞమునకు యాజకత్వము వహింపు మని ప్రార్థించెను. బృహస్పతి తనయంగీకారమును దెలిపి యజ్ఞసంభారములను సమకూర్చుకొన మరుత్తున కనుజ్ఞ యిచ్చెను. మరుత్తుఁడును సురగురువు తనయజ్ఞమును నిర్వర్తింప నంగీకరించె నని యపరిమితానంద మంది సర్వసంభారములు సమకూర్చుకొనఁ దొడంగెను. ఇంతలో అసూయగ్రస్తుఁడగుఇంద్రుఁ డీవిషయ మెటిఁగి గురువుకడ కేఁగి దానే యజ్ఞము చేయుదు ననియు నాయజ్ఞమున యాజకత్వము వహింపవలయునే కాని మానవుఁ డగుమరుత్తునిజన్నము నడపింపవల దని ప్రార్థిం

చెను. శిష్యవత్సలుఁ డగుబృహస్పతి యాతని ననునయించి తాను మరుత్తునియజ్ఞమునకుఁ బో ననియు, ఇంద్రుని యజ్ఞమునే నడి పింతు ననియు శపథము చేసెను.

ఇంతలో సర్వసన్నాహములు సమకూర్చుకొని మరు త్తుఁడు దేవగురువునకు వచ్చి యజ్ఞ మారంభింపఁజేయు మని వ ర్త మాన మంపెను. దానికిఁ దాను రాఁజాల ననియు నింకొకనింబిలిచి యజ్ఞము నడిపించుకొను మనియు బృహస్పతి మరుత్తునకు వ ర్త మానమంపెను. బృహస్పతి ప్రతిజ్ఞాభంగమునకు మరుత్తుఁ డెంతయు వగచి కింక ర్తవ్యతామూఢుఁడై యుండఁగా నారద మహర్షి విచ్చేసి బృహస్పతితమ్ముఁడు మహాయోగి యగు సంవ ర్తుని బిలిచి యజ్ఞ మొనరింపు మని సూచించి సంవర్తునిఁ గనుం గొనుతీరు, ఆతనిని వశపఱచుకొనువిధముఁ దెలిపి వెడలెను. మరుత్తుఁ డమితానంద మంది యటు లొనరించి సంవర్తుని బహు గౌరవముగాఁ దీసికొనివచ్చి యజ్ఞ మారంభించెను.

ఈసంగతి తెలిసి యింద్రుఁ డసూయపడి యెట్లైన యజ్ఞవిఘ్నముఁ గావింపఁ దలఁచి బృహస్పతియే వచ్చి యజ్ఞము నడిపించు ననియు సంవర్తునిఁ బంపివేయు మనియు మరుత్తునకు వా ర్తఁ బంపెను. మరుత్తుఁ డంగీకరింపఁ డాయెను. ఇంద్రుఁడు కోపించి వజ్రాయుధమును బంపెను. మరుత్తుఁడు సంవర్తుని శర ణుచొచ్చెను. సంవర్తుఁడు వజ్రాయుధము నాపివేసి గాలిపటము వలె గిరగిరఁ దిరుగుచు నొక్కచో నుండిపోవ శాసించెను. అది నిర్వీర్యమై నిలిచిపోయెను. పిదప, నింద్రబృహస్పతులకు బుద్ధి వచ్చి తాము స్వయముగా వచ్చి సంవర్తుని క్షమాభిక్షముఁ గోరిరి, సంవర్తుఁడు వారి నాదరించి మరుత్తునియజ్ఞమును నిర్విఘ్నముగను

దివ్యముగను జరిపించెను. మరుత్తుఁడు వారిని బూజించెను. ఇంద్ర బృహస్పతులు సంతోషించి వెడలిరి.*

బృహస్పతి శనిపీడ నందినకథ

బృహస్పతి దయాళువై భూజనులకు జ్ఞాన ముపదేశించి బాగుచేయఁ దలఁచి నర్మదానదీతీరమునఁ గలయొకపట్టణముఁ జేరి 'వాచస్పతి' యని తనవాఙ్నిపుణతకుఁ బేరువడసి, శిష్యప్ర శిష్యులఁ జేరఁదీసి వారికి సమస్తసౌకర్యములు స్వశక్తివలన సమ కూర్చుచు నుండెను. పెక్కురు జిజ్ఞాసువు లామహనీయుని శిష్యులై పెక్కు జ్ఞానరహస్యము లాతనివలన నెఱిఁగి సంతో షించుచుండిరి.

ఇట్లుండ, ఛాయాసూర్యతనయుఁ డగుశని తండ్రిని జేరి తనకు విద్యాబుద్ధులు గఱపువిబుధగురుఁ డెట నున్నాఁ డని ప్రశ్నించెను. సూర్యుఁడు "వత్సా! నీకు విద్యాబుద్ధులు గఱపఁ గలదిట్ట యొక్కబృహస్పతియే. ఆతఁ డిపుడు నర్మదాతీరమందలి నగరమున గురుకులాశ్రమమును నిర్మించి నిర్వర్తించుచు సకల జనులకు సర్వవిషయములు చెప్పుచున్నాఁడు, నీ వాతని నాశ్ర యించి తగిన విద్యలను గ్రహించి ర"మ్మని పంపెను.

శని విద్యార్థియై విప్రబాలవేషమును ధరించి బృహ స్పతి యున్నకడ కేతెంచి యాతనికి సాష్టాంగ మెఱఁగి తాను కపిలవంశీయుఁడ ననియు జ్ఞాన మాసించి వచ్చితి ననియుఁ దనకు సర్వవేదశాస్త్రములు బోధించి జ్ఞానము నొసంగు మనియుఁ బ్రార్థించెను. వాచస్పతి యానందించి శిష్యునిగాఁ జేర్చుకొని యాత

---

* భారతము అశ్వమేధపర్వము.

నికి సర్వవిషయములు చక్కగ నేర్పెను. అతఁడనతికాలముననే విద్యార్థుల కెల్ల మిన్నయై బుద్ధివిశారదతను గురుహృదయమాకర్షించెను.

ఇంతబుద్ధిమంతుఁడు వీఁ డెవఁడా యని బృహస్పతి యొకనాఁడు దివ్యదృష్టిని జూడ నాతఁడు సూర్యతనయుఁడగుశనైశ్చరుఁడని స్పష్టముగాఁ గాననయ్యెను. బృహస్పతి యాతనిం బిలిచి "నీ వసత్య మాడి నావలన విద్య లభ్యసించితివి. ఆదోషము వలన నీకుఁ గ్రూరదృష్టియు, సర్వజనపీడాకరుఁడనుదుష్కీర్తియుఁ గలుగు" నని శపించెను. అది విని శని "నాపీడ నీకును దప్ప"దని ప్రతిశాప మిచ్చి "ఏమైనను, నీవు నాకు గురుదేవుఁడవు. కాన, నాపీడ నీకుఁ బ్రమాదహేతు వెంతమాత్రము కాకుండు"నని పలికి బృహస్పతిని బ్రీతునిఁజేసి వెడలిపోయెను.

బృహస్పతిశాపమువలన శని పాపగ్రహము, క్రూరదృష్టియుతుఁడు నయ్యెను. శనిప్రతిశాపమువలన నొకనాఁడు బృహస్పతికి రాజశిక్షహంత యను నిరాపనింద రాఁగా నాతని కాదేశపురాజు మరణదండన విధింపవలసియు నేమియు ననలేక విచారించుచుండెను. ఇది యంతయు శనిగ్రహదోష మని బృహస్పతి మనమున శనిని ధ్యానింపఁగా నాతఁడు గురుని గౌరవించి యాతఁడు నిర్దోషి యనియు, రాజశిక్ష వూయెలలో సురక్షితుఁడై యున్నాఁడనియు నశరీరవాణిచే వెల్లడింపఁజేసెను. బృహస్పతిని రాజుమంత్రులు నెల్లరు గౌరవించి క్షమాభిక్షము కోరిరి. "ఇది మీతప్పు కాదు. ఎంతటివారికిని శనిపీడ తప్పదు. నాకును దప్పలే" దని బృహస్పతి యందఱ నోదార్చెను. శని యటఁ బ్రత్యక్షమై గురుపాదములఁ బడి క్షమింప వేఁడుకొనెను. దేవగురు వాతని

నాదరించి యుత్తముల జోలికిఁ బోవల దని హెచ్చరించి వీడు కొలిపెను.*

బృహస్పతిస్మృతి

బృహస్పతి చెప్పినధర్మము లన్నియు "బృహస్పతి స్మృతి" యనుపేర విలసిల్లుచున్నవి. ఇంద్రుఁడు బృహస్పతిని జేరి భయభక్తులతోఁ దనకు ధర్మములు చెప్పు మని ప్రార్థించుటయు బృహస్పతి కరుణించి యాతనికి ధర్మములు వివరించె ననియు నిందుఁ గలదు.

బృహస్పతిస్తుతి

"నమస్సురేంద్రవంద్యాయ
దేవాచార్యాయ తే నమః
నమస్తేఽనంతసామర్థ్య
వేదసిద్ధాంతపారగ.
సదానంద నమస్తేస్తు
నమః పీడాహరాయ చ
నమో వాచస్పతే తుభ్యం
నమస్తే పీతవాససే.
నమోఽద్వితీయరూపాయ
లంబకూర్చాయ తే నమః,
నమః ప్రహృష్ట నేత్రాయ
విప్రాణాం పతయే నమః,

---

* శివపురాణము, సనత్కుమారసంహిత.

నమో భార్గవశిష్యాయ
విపన్నహితకారిణే
నమస్తే సురసైన్యానాం
విపత్తిత్రాణహేతవే.
బృహస్పతిః కావ్యపేయో
దయావాన్ శుభలక్షణః
అభీష్టఫలదశ్శ్రీమాన్
శుభగ్రహ నమోస్తు తే."

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
(V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.

మహర్షుల చరిత్రలు

మంకణమహర్షి

జననము

తొల్లి మాతరిశ్వఁ డనుతపశ్శాలి సుకన్య యనుకన్యను బెండ్లియాడి యామెవలన నొకసుపుత్రుని గాంచెను. ఆతఁడు మంకణుఁ డనియు, మంకణకుఁ డనియు నామముల నొప్పి, వయసు వచ్చినంతనే తలిదండ్రుల యనుజ్ఞ గైకొని వెడలి సప్తసారస్వత మనుతీర్థప్రదేశమున నాశ్రమమును తపోనిమిత్తము నిర్మించు కొనెను.

ఆశ్రమము

సద్బ్రహ్మచారి, సత్తపఃప్రవణుఁడు నగుమంకణమహర్షి యాశ్రమము నానాద్విజగణ సమన్వితము. అందు బదరములు, ఇంగుదములు, కాశ్మర్య, ప్లక్ష, విభీతక, అశ్వత్థము లను వివిధ వృక్షములు, కంకోలములు, పలాశ, కరీరు, పీలుజాతుల చెట్లును బహుమనోహర భంగులఁ బెరిగి యాప్రదేశము నతిమనోజ్ఞ మొన ర్చెను. అందుఁ బెరిగిన కదళీవనములో జలవాయుఫలపర్ణాహా రులు, దంతోలూఖలికులు, అశ్మకుట్టులు, వానేయులు నగుపెక్కు విధముల మునులు జపతపోధ్యానాసక్తులై నివసించుచుండిరి. వారి యునికివలన ఆప్రదేశము నిరంతర స్వాధ్యాయఘోషతోను, సాధు మృగశతములతోడను, అహింసకులు, పరమ ధర్మపరులు నగుజన ములతో నొప్పారుచుండెను.

సప్తసారస్వతము

పూర్వ మొకప్పుడు బ్రహ్మ ఋషీశ్వరుల నెల్లరిని బిలిపించి సర్వకామసంసిద్ధిదమగు సత్రయాగము నొకదానిని జేయ సమకట్టెను. యజ్ఞదీక్షితుఁడై పితామహుఁ డుండఁగాఁ గొందఱు ఋషులు సరస్వతీనది యటఁ బ్రవహింపనిలోపము దక్కఁ నింకే లోపము లేదనుకొనిరి. ఆమాట విన్న బ్రహ్మ ఋషులయెడ దయాళువై సరస్వతిని స్మరించెను. వెంటనే సరస్వతి ప్రత్యక్షమై 'సుప్రభ' యను పేర నటఁ బ్రవహించెను. మహర్షు లెల్లరు నానంద భరితులైరి.

తరువాత. నైమిశారణ్యమునులు సత్రయాజులై తన్నుఁ బ్రార్థింపఁగా సరస్వతి వచ్చి 'కనకాక్షి' యనుపేర నటఁ బ్రవహించి వారికి సంతోషమును సమకూర్చెను.

మఱియొకప్పుడు గయుఁ డనుమహారాజు యజ్ఞము చేయుచు యాగదీక్షితుఁడై యా సరస్వతిని బ్రార్థింప నామె విచ్చేసి కరుణాకటాక్షము మెఱయ గయదేశములఁ దడుపుచు 'విశాల'యను పేరఁ బ్రవహించెను.

ఇంకొకప్పుడు ఉద్దాలకుఁ డనుమహర్షి యజ్ఞము చేయుచు మునీంద్రులకుఁ జేతోమోదము కలిగించుకొఱ కామెఁ బ్రార్థింప సరస్వతి విచ్చేసి వల్క-లాజినధారు లగుమునివరుల కోరికచొప్పున 'మనోరమ' యనుపేర నటఁ బ్రవహించెను.

తదుపరి, కురుక్షేత్రమున కురువుచేయు యాగవేళఁ బ్రత్యక్షమై సరస్వతి 'సురేణువు' లేక 'సురతన్వ' అనుపేరఁ బ్రవహించెను.

మఱియొకప్పుడు వసిష్ఠమహర్షి చేయు యజ్ఞమునకుఁ బిలువఁబడి సరస్వతి 'ఓఘవతి' లేక 'ఓఘమాల' యనుపేరఁ బ్రవహించెను.

ఇంకొక్కవేళఁ బరమేష్ఠి చేయు యజ్ఞవేళల విచ్చేసి సరస్వతి 'విమలోదక' 'సువేణి' యను పేళ్ళతో రెండువిధములఁ బ్రవహించెను. ఈయేడునదులు కలిసినతావే సారస్వతతీర్థము. అదియే మంకణమహర్షి యేర్పఱుచుకొన్న ఆశ్రమోపాంతప్రదేశము.

మంకణునిమహిమ

మంకణమహర్షి యస్ఖలితవీర్యుఁడై కౌమార బ్రహ్మచర్యమున నుండఁగా నొకనాఁడు సరస్వతీనదిలో స్నానము చేయుచుండఁగా సమీపమున నొకయప్సరస అతిమనోహరదేహసౌందర్యము దిశలఁ బ్రకాశింప దిగంబరయై కానవచ్చెను. ఆమెను జూడఁగనే మంకణునికి వీర్యస్ఖలనము కా నుండెను. మహాతపుఁడగునాతఁడు వీర్యము నొక కలశమున విడిచి తీసికొనిపోయి కాపాడెను. ఆకలశమున నావీర్య మేడు శకలము లయ్యెను. క్రమముగా నందుండి వాయువేగుఁడు, వాయుబలుఁడు, వాయుఘ్నుఁడు, వాయుమండలుఁడు, వాయుజ్వాలుఁడు, వాయురేతుఁడు, వాయుచక్రుఁడు అను నేడుగురు మహర్షులు జనించిరి. వీరే తరువాత మరుద్గణములకు జనకు లయి విలసిల్లిరి. దీనితో మంకణుని మహిమ ముల్లోకముల వ్యాపించెను.*

---

* భారతము. అరణ్యపర్వము. శల్యపర్వము.

మంకణుని మహిమ నృత్యము

తపఃప్రవణుఁ డగుమంకణుని శరీరమున కొకప్పు డొక దర్భ గ్రుచ్చుకొనెను. దానినుండి యాశ్చర్య కరముగా శాకరసము స్రవింపఁ దొడఁగెను. అది చూచి యాతఁడు మిగుల సంతోషించి తన తపము మిక్కిలి శక్తి వంత మైనదని యానందాతిరేకమున గంతులు వేయుచు నృత్యము చేయఁదొడఁగెను. ఆతనితోపాటు జంగమస్థావరము లన్నియు నొక్క పెట్టున ముగ్ధమై నృత్యము చేయ మొదలిడెను. దానితో గొప్పకోలాహలము బయలుదేఁ తెను. తెగతెంపు లేని యామహర్షినృత్యము, దాని ననుసరించిన యా వజ్జంగమస్థావరకోటినృత్యము కారణముగా లోకములు తల్లడిల్ల జొచ్చెను. దేవతలు గజగజలాడిరి. అపుడు బ్రహ్మాదులు మహర్షులఁ దీసికొని మహాదేవుఁ డగుశివుని దర్శించి యామహర్షి నృత్యము నాతనివెంట సకలస్థావరజంగమనృత్యము, దానివలనఁ గలిగిన లోకోపద్రవము విన్నవించుకొని యానృత్య మాఁగిననే కాని లోకమున స్థిమిత ముండదని ఘోషించిరి.

మహేశ్వరుఁడు వారి కభయ మిచ్చి వెంటనే మంక ణుఁడు తపము చేయుప్రదేశమునకు విచ్చేసి దేవహితముఁగోరి "మహాత్మా! తపఃప్రధానజీవనుఁడగు నీకీనృత్య మేల? నీవింత హర్షభరితుఁడ వగుటకుఁ గారణమేమి"? యని యడిగెను. "మహాత్మా! నాచేతినుండి శాకరసము స్రవించినది. అదియే నానృత్యమునకుఁ గారణ" మని మంకణుఁడు బదులు చెప్పెను. వెంటనే మహేశ్వరుఁడు "ఇది యెంతటి విశేషము? తపము లిట్టివే? చాలు నర్తనము మాను"మని యాముని యంగుష్ఠమును తన ప్రేలితో గీఱెను, ఆగాయమునుండి మంచునుమించిన బూడిద

కాతెను, తత్క్షణము మంకణుఁడు మహేశ్వరుని పాదములపై వ్రాలి తనతపోగర్వ మణఁగిన దనియుఁ దన్ను క్షమించి తనకుఁ దపఃపతనము కలుగకుండఁ జేయు మని :

"దైవమెల్లఁ దలఁప నీవ సమస్తజ
గంబులకును నేఁటుగడయు నీవ
కర్మఫలదుఁడవును గర్మప్రదుండవు
నీవ కరుణ నన్నుఁ గావు మభవ !"

భార. శల్య. ౨ ఆ. ౧౬౨.

అని మఱిమఱి ప్రార్థించెను.

అంత శివుఁడు ప్రసన్నుఁడై మంకణుని తపఃప్రభావ మక్షీణ మగునట్లు తాను సప్తసారస్వతమున నిలిచి దానిని సేవించు వారి కిహపరము లిచ్చెదనని వరమిచ్చి చనెను. అంతట మంకణ మహర్షి నృత్యము మానెను. ఆతనితో స్థావరజంగమ ప్రకృతి యంతయు నృత్యము మానెను. జగముల సంక్షోభము శాంతించెను.*

మంకణుని కుమారునికథ

మంకణమహర్షి పరమగుణోత్తరుఁడయి కాలక్రమమున నొక కన్యం బెండ్లాడి గృహస్థధర్మముల ననుపమానముగా జరిపి యొక సుపుత్రుని గాంచెను. ఆతఁడు ఆకథుఁ డనుపేరఁ బెరిగి యుక్తవయస్కుఁ డయ్యెను.

ఆకథుఁడు వయసు గన్నంతనే సుశోభన యనుకన్యా మణిని గాంతగా గ్రహించి తపోజీవనము గృహస్థజీవనము సమ్మిశిత మొనర్చి కపోతవృత్తిని జీవించుచుండెను. ఆపుణ్యదంపతు

---

* భారతము : పద్మపురాణము ఆదిఖండము.

లకు యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టి న్యాయపథ గమనము రెండే సంసార మున ముక్తిసాధనము లయ్యెను. అన్యాయ మార్గమున లభించి నది మేరువంత బంగారమైనను వారు ముట్టరైరి.

ఒకప్పుడు న్యాయమార్గమున నాదంపతుల కన్నము దొరకదాయెను. అందుచే వా రైదుదినము లుపవసించిరి. ఆఱవ నా఼ డించుకయన్నము వారికి లభించెను. అదియే పదివే లనుకొని ఆకథు఼ డాయన్నమును దేవతార్చన మైనపిదప రెండుభాగములు చేసెను. సుశోభన పతి కాకు వైచి యందులో సగమన్నమును వడ్డించి యూరగింపు మనువేళకు "అమ్మా ! అతిథిని" అను కేక వారికి విన఼బడెను. ఆకథు఼డు వెంటనే లేచి ద్వారముకడ కరిగి అతిథి నతిగౌరవమున఼ దీసికొనివచ్చి తనకయి వడ్డించుకొన్న యాకున఼ గూర్చుండ఼ బెట్టి యాతనిచేత నాపోశన వడ్డించెను. ఆయతిథి ఆయన్న మారగించి యాదంపతుల నాశీర్వదించి వెడలెను.

ఇంతలో నింకొక యతిథి యంగవికలు఼డయ్యు నను పమతేజస్వియై వచ్చి యూ఼కలి గొన్నవా఼డ నన్న మిడు఼ డని ప్రార్థించెను. ఆకథు఼డు వెంటనే లోని కరిగి తన కాంతను బిల్చి "కాంతా ! మిగిలిన సగ మన్నము రెండుభాగములు చేసి యొక భాగ మతిథి కిడి రెండవభాగమును నీవు తిని ప్రాణములు నిలుపు కొను" మని పలికెను. అంత నాసాధ్వి "నాథా ! ప్రాణబంధు వైన అతిథిని, ప్రాణాధికు఼డైన పతిని విడిచి నేను తిందునా ? మీ యుభయులకు వడ్డించెదను. కుడుచుండు. అది పతివ్రతనగు నా ధర్మము :

"తాను జేసిన ధర్మంబె తన్నుఁ గావ
వలయుఁగాని మఱొక్కఁ డెవ్వఁడును రాఁడు
కంతమునఁ జుట్టి పాశంబుఁ గాలభటులు
కనికరము లేక లాగెడి కాలమందు"

పద్మ. పాతాళ. ౩౭౪౫

ఆని పలికెను.

ఆకథుఁ డాపలుకుల కానందించి "గృహస్థ ధర్మమతిథి పూజ. కావున, ముందు మన మతిథికిఁ గడుపునిండఁ బెట్టి తద్భుక్త శేషాన్న మేమైన నున్నచో మనసంగతి చూచుకొందము. నీవు సర్వము సిద్ధముచేయు" మని భార్య కాదేశించి యతిథిని లోనికిఁ గొనివచ్చి పీఁట వేసి కూర్చుండఁ బెట్టఁగా నామె పాత్ర యుంచి యం దన్న మంతయు వడ్డించి భుజింపఁ బ్రార్థించెను. ఆదంపతుల యతిథిపూజావిధానమున కత్యంత మలరి యాయతిథి శివుఁడై నిలిచెను. ఆదంపతు లాతని పాదములఁ బడి యాతని పదపంకజభక్తి నిమ్మని ప్రార్థించిరి. శివుఁడు వారి కా వర మనుగ్రహించి యదృశ్యుఁడయ్యెను.*

---

* పద్మపురాణము. పాతాళఖండము,

మహర్షుల చరిత్రలు

మృగశృంగమహర్షి

(వత్సమహర్షి)

వత్సునిజననము

తొల్లి కృతయుగమున రథంతరకల్పమందు కుత్సుఁడనువిప్రోత్తముఁడు విరాజిలుచుండెను. వేదశాస్త్రములసద్విద్యల నేర్చి యాతఁడు కాలక్రమమున కర్దమప్రజాపతికన్యకలలో నొకతెను ధర్మపత్నిగాఁ బరిగ్రహించి గార్హస్థ్యధర్మముల నద్వితీయముగా నడపించుచుండెను. ఇట్లుండ నామహనీయునిదయవలన గర్భము ధరించి యాతనిపత్ని నవమాసములు నిండినంత నొకసుపుత్త్రుని గాంచెను. ఆతనికి వత్సుఁడనుపే రిడి తల్లిదండ్రులు పెంచిరి. ఆతఁడు యుక్తవయస్సు గన్నంతనే ఉపనయన మొనరించి కుత్సుఁడు బ్రహ్మచర్యాశ్రమమును నడప నాతని నియోగించెను.

వత్సునితపశ్చర్య

వత్సుఁడు బ్రహ్మచర్యాశ్రమధర్మముల నతిశ్రద్ధభక్తుల నిర్వహించుచు దైవికముగా నొకనాఁడు కావేరీతీరమునకు వచ్చెను. సముద్రముఁ జేరునదులలో ఉదగ్వాహినులు, పశ్చిమ వాహినులు ప్రశస్తము లనియు, అవి పవిత్రముచేయు భూభాగ ములు నివాసయోగ్యము లనియు నెఱింగినకారణమున, పశ్చిమ ముఖముగాఁ బ్రవహించుకావేరీపవిత్రతీరమున నాతఁడు నివసింపఁ దొడఁగెను. ఆతఁ డట నుండి శాస్త్రవిధుల ననుసరించి స్నానజప

తపోధ్యానపరాయణుఁడై మూఁడుమాసము లుండి తత్త్వజ్ఞాన సంపన్నుఁడైనంత మమత్వమును విడనాడి బయలుదేఱి పోయి సహ్యాజానది కుత్తరభాగమునఁ గలనారాయణాద్రియందు నివాస మేర్పఱుచుకొని తపశ్చర్యకుఁ గడంగెను.

వత్సునకు మృగశృంగుఁడనుపేరు కలిగినవిధము

నారాయణాద్రికి సమీపమునఁ గల్యాణతీర్థ మనుపవిత్ర తీర్థ ముండెను. ఆతీర్థమునఁ బ్రతిదినము స్నానము చేసి యాతఁడుగ్రతపమునకుఁ గూర్చుండి ఆత్మజ్ఞానసంపన్నుఁడై యానంద మున సర్వము మఱచి సమాధినిమాలితాక్షుఁడై యుండెను. ఇట్లు కొంతకాల మగుసరి కాతనికి దేహస్మృతియే పోయెను. ఆతనిశరీర మెండుకట్టెవలె నిలిచియుండెను. ఆప్రాంతమున విహరించు లేళ్ళు ఆతీర్థమునందలినీళ్ళు త్రాగి తమశృంగములచే మ్రోడువలె నున్న ఋషిశరీరమును రాయుచుండెడివి. ఆమహనీయున కిది తెలియనే తెలియదు. ఇట్లనుదినము మృగశృంగముల రాపుడుపడుచున్నను తెలియనిస్థితిలో నాతఁడు పెక్కేండ్లుండెను. సమీపమునఁ గల ఋషు లీచిత్రముఁ జూచి యాతనికి మృగశృంగుఁడనుపే రిడిరి.

వత్సునకు విష్ణువు ప్రత్యక్షమగుట

ఇట్లనేకవత్సరములు గడచినపిదప వత్సునితపము నకు మెచ్చి విష్ణుమూర్తి వచ్చి యాతనిసహస్రార మంటఁగనే వత్సుఁడు కన్నులు తెఱచి యెదుటఁ బ్రత్యక్షమైననారాయణునికి భయభక్తిశ్రద్ధావినయవిధేయతలతో సాష్టాంగనమస్కార మొన రించి, ఆనందవిశేషమున నొడలంతయు గగుర్పొడువ ఆనంద బాష్పములు జలజల రాలఁ గడుభక్తితో నాతని నిట్లు స్తుతించెను.

"దేవాదిదేవా ! ధర్మసంస్థాపనార్థము నీవు భూమి నవతరించుచుం దువు. విశ్వసృష్టిస్థితిలయములు నీచేతిలోనివి. ఒక్కఁడ వయ్యుఁ బెక్కురూపములఁ జెలువారుచిత్స్వరూపుఁడవు నీవు అణువుకంటె నణువువు; మహత్తుకంటె మహత్తువు. అమేయుఁడవు, నిర్వికా రుఁడవు. నిర్గుణుఁడవు. నిన్ను నేను శరణుచొచ్చెదను. నన్ను నీవు కాపాడుము."

హరి కరుణించి యాతనితో నిట్లనెను; "వత్సా ! నీభక్తికి మెచ్చితిని. నీతపశ్శక్తికి దర్శన మొసంగితిని. నీవు భవిష్యజ్జన్మమున బుధు వనుమహర్షివై జన్మించెదవు. అది నీకుఁ గడపటిజన్మ. నేఁటివఱకు నీవు బ్రహ్మచర్యమున బుషుల సంతోష పెట్టితివి. ఇట్లే యజ్ఞములచే దేవతలను సంతానముచే పితృదేవత లను సంతోషపెట్టుము." వత్సుఁడమితానందమంది పరమేశ్వరుని యవ్యాజవాత్సల్యమున కంజలి ఘటించి యాతని నాతీర్థమున నిలిచియుండఁ బ్రార్థించెను. శౌరి యట్లే యని యాతని ననుగ్రహించి యదృశ్యుఁడయ్యెను.

మృగశృంగుఁ డింటి కేఁగి తలిదండ్రులకు జరిగిన సంగతి యంతయుఁ దెలియఁజెప్పి వారి నానందపఱచి వారికి సేవ చేయుచుండెను. కుత్సుఁ డొకనాఁడు తనమిత్రుఁడైన ఉతథ్యునకుఁ దనపుత్త్రుని వృత్తాంతమును వినిపించెను. అతఁడమితానంద మంది తనకూఁతురు సువృత్త యనునామె మూఁడు సంవత్సరము లట్లే మాఘమాసస్నాన మాచరించి వ్రతము సలిపె నని వివరించి సువృత్తను వత్సున కిచ్చి వివాహముచేయ నూహించెను. కుత్సుఁ డాతనియూహ గ్రహించి తనపుత్త్రున కాతనిపుత్త్రిక నిమ్మని ప్రా ర్థించెను. ఉతథ్యుఁడు తప్పక యిచ్చెద నని వాక్కిచ్చెను. ఆనందా

తిశయమునఁ గుత్సుఁ డింటి కేఁగి సుతుఁ డగువత్సునకు జరిగిన సంగతిఁ దెలిపెను. వత్సుఁడును దనయంగీకారమును దెలిపెను.

కాని, దైవవశమున నింతలో నొకమహావిపత్తు సంభవించెను. ఒకనాఁ డరుణోదయమున సువృత్త మువ్వురు చెలికత్తెలతోఁ గూడి కావేరీస్నాన మొనరించి తిరిగి వచ్చుచుండఁగా, నొకమదగజము పరుగుపరుగున వారిపైకి రాఁజొచ్చెను. దానిం గని యడలిపోయి పరుగెత్తుచుండఁగాఁ బ్రమాదవశమున నొక పాడునూతఁ బడి సువృత్త చెలికత్తెలతోఁ గూడ మరణించెను. ఈదుర్వార్త శరవేగమున వచ్చి కొందరు వత్సువకుఁ దెలిపిరి. వత్సుఁడు వారిని బ్రదికింతు ననియు వారిశరీరములను జాగ్రత్తగాఁ గాపాడుచుండుఁ డనియుఁ దెల్పి యావార్త దెచ్చినవారిని బంపి తాను సహ్యాజ కేఁగి యందు కంతముదాఁక నీటిలో నిలఁబడి యేకాగ్రతతో మృత్యుదేవతనుగూర్చి జప మొనరించుచుండెను.

ఇంతలో మదగజము పరుగుపరుగున వచ్చి యామునిని సమీపించి తనతొండముతో నాతని నెత్తుకొని నెత్తి నిడుకొనెను. వత్సుఁ డడలక తనమాఘస్నానపుణ్యము నాయేనుఁగుతొండమున ధారవోసెను. వెంటనే ఆయేనుఁగు తనశరీరమును విడిచి దివ్యశరీరమున నాకాశమున కెగిరి తనపూర్వజన్మవృత్తాంత మాతని కెఱింగించి వెడలిపోయెను.

తనపట్టు విడువక వత్సుఁడు నీటిలోఁ దపము కొనసాగించుచు మృత్యుదేవత నిట్లు ప్రార్థించెను : "ఓసంజ్ఞాతసూభవ ! క్రియాసాక్షి ! ధర్మస్వరూపా ! అధర్మశాస్తా ! వైవస్వత ! కరాళ వదన ! ప్రలంబోష్ఠ ! దక్షిణదిఙ్నాథా ! దండధారీ ! మహిషవాహనా ! దీప్తాగ్నినేత్రా ! సాధుప్రసన్నా ! అంజనపర్వతసంకాశా !

అప్రమేయా ! సంయమనీపురీశ ! శమనా ! యమునా సహోదరా! నాకుఁ గన్పట్టుము.'' ఇట్లు ప్రార్థింపఁ బ్రార్థింప యముఁడు ప్రత్యక్షమై ''వత్సా ! నీతపమునకు మెచ్చితి. నీ కేమి కావలయునో కోరుకొను'' మనెను. వత్సుఁడు ''దేవా ! చనిపోయిన సువ్రత్త చెలికత్తెలతోఁ గూడ తిరిగి జీవించున ట్లనుగ్రహింపు'' మని ప్రార్థించెను. యముఁ డట్లే యగు నని వర మిచ్చి యంతర్ధాతుఁ డయ్యెను.

వత్సుఁడు వెంటనే బయలుదేఱి సువ్రత్తాదుల శరీరము లున్నకడకు వచ్చి చేరెను. ఆతఁడు వచ్చుసరికి వారు లేచి కూర్చుండిరి. వారిబంధువు లెల్లరు చనిపోయినవారు తిరిగివచ్చుట వింతల కెల్ల వింత యని యపరిమితానంద మందిరి. అప్పు డాకన్యకలు తాము యమలోకమున కేఁగి తిరిగి వచ్చుటఁ జెప్పి యమలోకమును సవిస్తరముగ వర్ణించి యెల్లరి కానందాశ్చర్యములఁ గలిగించిరి.

మృగశృంగుని వివాహ వృత్తాంతము

పిదప, ఉతథ్యుఁడు మునీశ్వరుల నెల్లర నాహ్వానించి తనపుత్త్రి యగుసువ్రత్తను మృగశృంగమౌని కిచ్చి పరిణయము గావించు ప్రయత్నమున నుండఁగా, ఆమె చెలికత్తెలు మువ్వురును వచ్చి ''మునీంద్రా ! మేము మువ్వురమును నీవే భర్తవుగాఁ భావించితిమి. మమ్మును నీవు పరిణయమాడ నీకు మేమము కలుగుదుము. నీ వందు కంగీకరింపనియెడల మేము ప్రాణత్యాగము చేయుదుము'' మని మృగశృంగునితో వాక్రుచ్చిరి.

వత్సుఁ డాశ్చర్యభయవిహ్వలుఁడై యేమియుఁ బోలేయుట యని డోలాందోళిత మానసుఁడై యుండ వ్యాసమహర్షి విచ్చేసి యందు

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
No.

దోషములే దని నల్వురను వివాహమాడి సుఖింపుమని యాదే శించి సౌభరిమహర్షి మాంధాతృచక్రవర్తి కూఁతుండ్ర నేఁబది మందిని వివాహమాడుట, చంద్రుఁ డిరువదియేడ్గురను పెండ్లిచేసి కొనుటయు నుదాహరించెను. వత్సుఁ డాతని పాదములకు మ్రొక్కి యానల్వురు కన్యకామణులను వేదోక్తవిధిని వివాహమాడెను.

అనంతరము మృగశృంగుఁడు నలువురు భార్యలను దీసికొనిపోయి యాశ్రమము నిర్మించుకొని యందు వారితో గార్హ స్థ్యధర్మము లాచరించుచు వారితో నిష్టోప భోగము లనుభవించు చుండెను.

మృగశృంగుని సంతానము

ఇట్లు కొంతకాల మగుసరికి మృగశృంగుని కృప వలన గర్భము ధరించి సువృత్త నవమాసములు నిండినపిదప నొక్కపుత్త్రునిం గాంచెను. భూతభవిష్యద్వర్తమానవేది యగు మృగశృంగుఁడు తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై యుండు నాబాలుని దేహం బును మృగములు రాచుకొను ననెడియర్థము సూచితముగా నాత నికి మృకండుఁ డని నామకరణము చేసెను.

ఇదేవిధముగా మృగశృంగమహర్షి దయవలన కమల విమల, సురస యనుమిగిలినమువ్వురుపత్నులును గర్భములు దాల్చి కాలక్రమమున మువ్వురుసుతులను గాంచిరి. వారిలో కమ లకు జనించినకొమరుఁడు ఉత్తముఁ డనియు, విమలకు జనించిన పుత్రుఁడు సుమతి యనియు, సురసకుఁ గలిగినకొమకు సువ్రతుఁ డనియు నన్వర్థనామధేయముల ధరించిరి.

కొంతకాల మైనపిదప యుక్తవయస్సు రాఁగానే మృకండుమౌని ముద్గలమహర్షికూఁతు రగుమరుద్వతిని బెండ్లాడి

తపోగృహస్థజీవనము గడప నారంభించెను. ఉత్తముఁడు కణ్వ ముని పుత్రిక యగుకుశను, సుమతి సుమతి యనుమునికూఁతు రగు సత్యను, సువ్రతుఁడు పృథుపుత్త్రిక యగుప్రియంవదను బరిణయమాడి గృహస్థులైరి.

మృగశృంగుఁడు మోక్షమందుట

మృగశృంగమహర్షి యట్లు పుత్త్రస్నుషా సహితుఁడై సకలసౌఖ్యము లనుభవించి మాఘమాసములం దుషఃస్నానములం జేయుచుఁ దపోవ్రతమును నడపెను. ఆపిదప విరక్తి జనింప నాతఁ డెల్లరిని విడిచి తపోవనమున కేఁగి సర్వభూతములను ఆత్మ సామ్యమునం గనుచు మృగములతోఁ గలిసి నిర్భయముగఁ జరించుచుఁ బరమశాంతియుతుఁడై కాలము గడపెను.

అంత్యకాలమున మృగశృంగమహర్షి ఆశ్రమమునఁ దనశరీరమును ద్యజించి బ్రహ్మపదమును గాంచి ప్రళయకాలము వఱకు సుఖముగా నుండి యాపిదప శ్వేతవరాహకల్పమున అజ పుత్రుఁడుగ బుభు వనుపేర భూలోకమున జనించి నిదాఘుఁ డను వాని నుద్ధరించి తుదకు మోక్షసామ్రాజ్యమును జూఅగొనెను.

ఆపిమ్మట మృకండుఁడు తనకు సంతానము కలుగని కారణమునఁ దల్లులతోడను భార్యతోడను బయలుదేఱి విశ్వేశ్వర రాజధాని యగు కాశీపట్టణమును జేరి గంగాస్నానాదికృత్యములను యథావిధిగ నొనర్చి డుంఠివిఘ్నేశ్వరునిముందుఁ దనపేర శివలిం గమును బ్రతిష్ఠించెను. దానిముందు సువృత్త సువృత్తేశ్వరలింగ మును, దానికిఁ దూర్పుదెసను కమల కమలేశ్వరలింగమును, విమల విమలేశ్వరలింగమును, సురస సురసేశ్వరలింగమును,

మరుద్వతి మణికర్ణికకుఁ బడమటి దిక్కుగా మరుద్వతీశ్వరలింగ మును బ్రతిష్ఠాపించిరి.

మృకండీశ్వరుని దర్శించుటవలన సర్వకార్యసిద్ధి, కాశీ వాసమును; సువృత్తేశ్వరుని దర్శించుటవలన సద్వృత్తి, నిర్విఘ్న తయును; కమలేశ్వరదర్శనమున సర్వకామసిద్ధియు, విమలేశ్వర దర్శనమున విమలజ్ఞానప్రాప్తియు, సురసేశ్వర దర్శనమున సుర సామ్రాజ్యలాభమును కాశీమృతియు, మరుద్వతీశ్వర దర్శనమునఁ బునర్జన్మరాహిత్యము సిద్ధించును.

అట్లు కాశిని సేవించి మృకండుమాతలు వృద్ధ లగుట మణికర్ణికాతీర్థమున మాధ్యాహ్నికస్నానము లాచరించి శ్రీవిశ్వేశ్వ రాలయమున కేఁగి ప్రదక్షిణము లొనర్చుఁ గన్నులు తిరుగ నేలపైఁ బడిపోయిరి. అపుడు విశ్వేశ్వరుఁడు వారికర్ణ ములఁ బ్రణ వమంత్రమును జపింపఁగా వారు తనువులు వీడి కైలాసమున కేఁగిరి.

మృకండుఁడు మాతలకు శ్రద్ధాభక్తులతో నూర్ధ్వదైహిక క్రియ లాచరించి తన భార్యతో నచ్చటనే యుండిపోయెను. అట నాతఁడు దినదినము గంగాస్నానము, విశ్వేశ్వరసేవ యొనరించు చుండఁ కాశీశున కాతనిపైఁ గరుణగలిగి వలసినవర మొక్కటి కోరుకొమ్మనెను. ఆతఁడు విశ్వేశ్వరునకు మ్రొక్కి యొక్క పుత్రు నిమ్మని ప్రార్థించెను. అంత శివుఁడు షోడశవర్ష ములు మాత్రమే బ్రదుకు సత్పుత్రుఁడు కావలయునా లేక చిరకాలజీవి యగు దుష్పుత్రుఁడు కావలయునా యని యడిగెను. మృకండుఁ

డప్పుడు షోడశసంవత్సరజీవి యైనను సత్పుత్రుఁడే కావలయు ననికోరుకొనెను. విశ్వనాథుఁ డాతనికిఁ గోరిన వర మిచ్చి యదృశ్యుఁడయ్యెను.

తరువాత మరుద్వతి మృకండుని కతమున గర్భముధరించి నవమాసములు మోసి యొక్కపుత్రునిం గనియెను. ఇతఁడే మార్కండేయమహర్షి. ఈతఁడు తరువాత మృత్యువును జయించి సర్వలోకారాధ్యుఁడు చిరంజీవి యయ్యెను. ఈవిధముగ జగద్విఖ్యాతి గాంచిన మార్కండేయమహర్షి మృగశృంగమహర్షి పౌత్రుఁడు.

మహర్షుల చరిత్రలు

వ్యాఘ్రపాదమహర్షి

పూర్వము కృతయుగమున మహాతపశ్శాలియు, వేద వేదాంగ విదుఁడును, ధర్మ్మప్రవచనదక్షుఁడు నగునొక మహాముని యుండెను. ఆతఁడు కామక్రోధమదమాత్సర్యాదు లనుజంతువుల యెడ భయంకరవ్యాఘ్రమువలెఁ జరించువాఁడు. అందుచే నాతనికి వ్యాఘ్రుఁడను పేరు కలిగెను. అంతేకాక, ఆతనిపాదములు వ్యాఘ్రపాదములవలె నుండుటచేత నాతఁడు వ్యాఘ్రపాదుఁ డనియుఁ బేరందెను.

వివాహము

వ్యాఘ్రపాదుఁడు యుక్తవయస్సు రాఁగానే తపశ్శాలియు, అధ్యయనశీలుఁడు, శమదమాదిగుణాన్వితుఁడు నయి యొకమునికన్యకను వివాహమాడి గృహస్థధర్మ్ములను నిర్వర్తింపఁ గడంగెను. గృహస్థాశ్రమమున నాతఁడు యజనయాజనాధ్యయనాధ్యాపనముల తోడను, అప్రతిగ్రహవ్రత పాలనముతోడను కాలము గడపుచుండెను.

సంతానము

ఇట్లుండ నాతని ధర్మ్మపత్ని యాతనిదయకుఁ బాత్రురాలై తొలిచూలున ఉపమన్యువనుకుమారుని, మలిచూలున ధౌమ్యుఁడనుకుమారుని గాంచి వారి నల్లారుముద్దుగాఁ బెంచుకొను

చుండెను. వారు బాల్యముననే తల్లి యనుమతిం గొని పరమేశ్వరుని గుఱించి ఘోరతప మొనరించి యాతనిం బ్రత్యక్షము చేసికొనిరి. పరమశివు కరుణ వడసి ఉపమన్యువు మహాజ్ఞాని మహాయోగి యయ్యెను. ధౌమ్యుఁడు మహర్షియై పాండవ పురోహితుఁడయ్యెను.

వ్యాఘ్రపాదుఁడు కాశీవిశ్వేశ్వరుని కరుణవడయుట

ఒకప్పుడు వ్యాఘ్రపాదుఁడు కాశికాపట్టణముఁ జేరి విశ్వేశ్వరుని సందర్శించి నిరుపమాన మగుభక్తితో నిట్లు స్తుతించెను :

"గంగాతరంగ కమనీయ జటాకలాపం
గౌరీ నిరంతర విభూషిత వామభాగమ్
నారాయణప్రియ మనంగ మదాపహారం
వారాణసీ పురపతిం భజ విశ్వనాథమ్.

వాచామగోచర మమేయ గుణస్వరూపం
వాగీశవిష్ణు సురసేవిత పాదపీఠమ్,
వామేన విగ్రహభరేణ కళత్రవంతం
వారాణసీపురపతిం భజ విశ్వనాథమ్.

రాగాదిదోషరహితం సుగుణానురాగం
వైరాగ్య శాంతినిలయం గిరిజా సహాయమ్,
మాధుర్యధైర్య నిలయం గరళాభిరామం
వారాణసీ పురపతిం భజ విశ్వనాథమ్.

తేజోమయం సకలనిష్కళ మద్వితీయం
ఆనందకంద మపరాజిత మప్రమేయమ్,
నానాత్మకం సగుణనిర్గుణ మాదిదేవం
వారాణసీపురపతిం భజ విశ్వనాథమ్,

భూతాధిపం భుజగపుంగవ భూషితాంగం
వ్యాఘ్రాజినాంబరధరం జటిలం త్రినేత్రమ్
పాశాంకుశాభయ వరప్రద శూలపాణిం
వారాణసీపురపతిం భజ విశ్వనాథమ్.

ఆశాం విహాయ పరిహృత్య పరస్వనిందాం
పాపే రతిం చ వినివార్య మనస్సమాధౌ
ఆధార హృత్కమలమధ్య గతంపరేశం
వారాణసీపురపతిం భజ విశ్వనాథమ్.

శీతాంశుశోభిత కిరీట విరాజమానం
ఫాలేక్షణానల వినాశిత పంచబాణమ్
నాగాధిపారచిత భాసుర కర్ణ పూరం
వారాణసీపురపతిం భజ విశ్వనాథమ్.

పంచాననం దురితమత్తమతం గజానం
నాగాంతకం దనుజపుంగవ పన్నగానామ్
దావానలం మరణశోక భయాటవీనాం
వారాణసీపురపతిం భజ విశ్వనాథమ్."

[వారాణసీపురపతేః పరమేశ్వరస్య
వ్యాఘ్రోక్త మష్టక మిదం పఠతే మనుష్యః
విద్యాశ్రియం విపులసౌఖ్య మనంతకీర్తిం
సంప్రాప్య దేహవిలయే లభతే చ మోక్షమ్.]

వ్యాఘ్రపాదుని భక్తిభరితసంస్తవమున కలరి విశ్వేశ్వరుఁ డాతనికి సాక్షాత్కరించి కోరినవరము లొసంగి యనుగ్రహించెను.

వ్యాఘ్రపాదస్మృతి

ఒకప్పుడు మహర్షు లనేకులు వ్యాఘ్రపాదుని కడకు విచ్చేసి వేదవిదులలో నగ్రగణ్యుఁడు, హుతాగ్నిహోత్రుఁడు, సర్వశాస్త్రవిదుఁడు నగు నాతనిని "మునీంద్రా! సర్వలోకహితముఁ గోరి మాకు ధర్మసంగ్రహమును వివరింపుము." అని కోరిరి. అందులకు వారి నభినందించి "ఋషులారా! మీకు నేను యథాశక్తి సర్వముఁ దెలిపెదను. సావధానులై వినుఁడు." అని యిట్లు చెప్పుఁదొడంగెను:

"ఏయేయుగములం దేయేధర్మములు చెప్పఁబడినవో వాని నన్నిటిని శ్రద్ధగాఁ బరిశీలింపవలయునే కాని యాధర్మము లను గాని యాధర్మప్రవక్త లను గాని యెంతమాత్రము నిందింప రాదు. వైశ్వదేవ మొనర్పక భుజించు బ్రాహ్మణుఁడు కాకియై పుట్టును. బ్రహ్మచారి, గృహస్థుఁడు, యతి, వానప్రస్థుఁడు - వీరి కొఱకై నేనీ ధర్మశాస్త్రమును ప్రవచించెదను. ఎవఁడు బ్రాహ్మ

ఱుఁడై పుట్టి వేదవిద్య నాదరించి పఠింపఁడో వాఁ డాజీవితము శూద్రసముఁడే యగును. ఏబ్రాహ్మణుఁడు పిత్ర్యప్రీతికై పిండ దానము, తిలతర్పణము నొనరింపఁడో, వాఁడు శూద్రుఁడేయగును.

తూర్పుగాఁ దిరిగి కాని ఉత్తరముగాఁ దిరిగి కాని బ్రాహ్మణుఁ డాచమింపవలయును. పశ్చిమముగాఁ దిరిగి మరల నాచమించి దక్షిణముగాఁ దిరిగి స్నానము చేయవలయును. గోక ర్ణకృతహస్తమున మాషమాత్రజలమునే ఆచమనమువేళఁ గైకొన వలయును. అంత కెక్కువైనను దక్కువైనను, ఆజలము జలము కాదు; రుధిరసమ మగును. మిక్కిలి చల్లనివి, వేఁడివి, నురుఁగు లతోఁ గూడినవి కాని జలమును బ్రాహ్మణుఁడు బ్రహ్మతీర్థముగా భావించి దృష్టిపూతముఁ గావించి యాచమింపవలయును. త్రాగఁ గా మిగిలిన జలము, కాళ్లు కడుగుకొనఁగా మిగిలిన నీరు, వీని నాచమింపరాదు.” శ్రాద్ధవిషయిక విధివిధానముల ననంతముగా నాతఁడు తెలిపెను. ఈధర్మములన్నియు “వ్యాఘ్రపాదస్మృతి” యనఁబరగుచున్నవి.

మహర్షుల చరిత్రలు

శుక్రమహర్షి

(ఉశనసుఁడు)

జననము

భృగుమహర్షి నవబ్రహ్మలలో నొకఁడై మహోత్తమ వంశమూలపురుషుఁడై ప్రఖ్యాతి నందెను. ఆతఁడు కర్దమప్రజాపతి కూఁతు రగుఖ్యాతి యనునామెను బెండ్లాడి ధాత, విధాత యను నిరువురుకుమారులను శ్రీ యనుకూఁతును గనెను. ఆతఁడు పులోమ యనునామెను బెండ్లాడి చ్యవనమహర్షిని గాంచెను. ఉశన యను నామెను బెండ్లాడి యామె కొకకుమారుని బ్రసాదించెను. ఇతఁడే ఉశనసుఁడు. ఈతనికి శుక్రుఁడనుపేరు తరువాత కలిగెను.

ఉశనసుఁడు బాల్యమునుండియు సర్వవిద్యలును సంపాదించి మహాతపస్సు చేసి "మృతసంజీవని" (చచ్చినవారిని బ్రదికించునది) అనుగొప్పవిద్యను సంపాదించెను. ఈలోకోత్తరశక్తి వలన ఉశనసుఁడు మహావిఖ్యాతి నార్జించెను.

శుక్రుఁడనుపేరు వచ్చినవిధము

ఉశనసుఁడు తపోబలముచేతను యోగబలముచేతను సర్వశక్తులు సంపాదించి విఱ్ఱవీఁగుచుండెను. ఒకప్పు డాతఁడు ధనార్థియై కుబేరునికడ కేఁగి యాతని నవలీలగా మోసపుచ్చి యాతనిధననిక్షేపముల నపహరించెను. కుబేరుఁడు చేయునది లేక

యీశ్వరునికడ కేఁగి యాతనితో మొఱ్ఱవెట్టుకొనెను. తనభక్తునకు ద్రోహము చేసినభార్గవవంశజుఁ డగుఉశనసునిపైఁ గోపించి యీశ్వరుఁడు శూలమెత్తి యాదుర్మార్గుఁ డెచట నున్నాఁ డని ప్రళయగర్జ చేసెను. అది విని ఉశనసుఁడు గడగడలాడిపోయి పోయిపోయి మాఱుమూలల సందుగొందుల తుప్పలలో దూఱి యుండి యందు నక్కియున్నను దనకు శివకోపమునఁ జావు తప్ప దని భయపడిపోయి శరవేగమున శివునికడకే చేరి యాతనిహస్త మునఁ బ్రవేశించెను. ఉగ్రమూర్తి యగుశివుఁడు ఉశనసుని జూచి కోపముతో ఘ్రింగివేసెను. శివునికడుపులో నుండి యిటునటు తిరుగుచు బయటఁబడఁ దలఁచినఉశనసునితలం పెఱింగి శివుఁడు తనదేహరంధ్రముల నన్నిటిని మూసివైచి తనమూత్రమార్గమును మాత్రము మూయకుండెను. ఉశనసుఁ డీఁక గతి లేక శివునిమూత్ర ద్వారమునుండి బయటపడెను. అప్పుడును శివుఁ డాతని నింకను శిక్షింప హుంకరించెను. ఉశనసునియదృష్టవశమునఁ జెంత నున్న పార్వతి "దేవా! ఈతఁ డెట్టివాఁడైనను నీకడుపునఁ బుట్టుటచే నాకుఁ గొడుకైనాఁడు. ఈతనితప్పు లన్నిటిని మన్నించి దయ దలఁచి యీతనిని సుఖవంతు నొనర్పు" మని ప్రార్థించెను. ఆసుందరీలలామవదనారవిందముఁ గనుసరికి నామెమృదుమధుర శుకాలాపములు వినుసరికి శివుని కెక్కడికోప మక్కడకుఁ బోయెను. చిలుకలకొలుకు లగుకలుకులపలుకు లెవనికోపముఁ బాపలేవు?

శివుఁ డప్పుడు ఉశనసునికి గొప్పతేజస్సు నిచ్చి పార్వతితో నిట్లనెను. "దేవీ! వీనియోగము గొప్పది. నీదయ యీత నిపైఁ గలిగినది. నీదయ నాదయ. నీకోపము నాకోపము. నీప్రీతి

నాప్రీతి. ఈతఁడు శుక్రరూపమున బయటపడుటచే నిఁక నీతఁడు శుక్రుఁ డనుపేరఁ బరగును. ఉపరిమార్గమునుండి కాక అధోమార్గ మునుండి వచ్చినవాఁ డగుట నీతఁడు సన్మార్గులకుఁగాక దుర్మార్గ లగు రాక్షసులకు గురువయ్యెడు" నని పలికి ఉశనసుని విడిచి పుచ్చి కుబేరునినిధులు కుబేరుని జేర్చెను.

"సజ్జనులవలనికోపమైనను క్షేమదాయకమే. దుర్జనుల వలనిప్రేమయైనను బ్రమాదహేతువే" అన్నవాక్యము ఉశనసుని పట్ల ధ్రువమయ్యెను.*

రా క్ష స గు రు త్వ ము

కాలక్రమమున రాక్షసరాజు లెల్లరు విచ్చేసి తమకుల గురువై తమక్షేమము నరయుచుండు మని ఉశనసునిఁ బరిపరివిధ ములఁ బ్రార్థించిరి. ఎట్టకేలకు, తాను దేవగురువు కాఁదలఁచియు దేవతలు తన్నుఁగాక బృహస్పతిని గురువుగా వరించియున్న కోపముకతమున, ఉశనసుఁడు రాక్షసలోకగురువుగా నుండ నంగీక రించెను. నాఁటినుండి యాతఁడు శుక్రాచార్యుఁ డని యెల్లరిచేఁ బిలువఁబడుచుండెను. అసలుపేరు మూలఁబడి యీపేరే ఆతనికి శాశ్వతమయ్యెను.

శుక్రుఁడు అసురులను శపించుట

శుక్రాచార్యుని గురుత్వమహత్త్వమున హిరణ్యకశిపుఁడు డెబ్బదిరెండునియుతంబులరెండర్బుదంబులయెనుబదివేలసంవత్స రములు (726160000) మూఁడులోకములను ఏకచ్ఛత్రాధిపతియై తన్నుఁ గాదనఁ గలుగుమగవాఁడు లేక పరిపాలించెను.

---

* భారతము. శాంతిపర్వము.

తరువాత జిరకాలమునకు రాక్షసులను విడిచి యజ్ఞ పురుషుడు దేవతలకడకు బోయెను. నాటినుండి దేవతలకు విజయము, శుభము, సౌఖ్యము పరంపరలుగా గలుగుచుండెను. రాక్షసులకు పరాజయము, అశుభము, అసౌఖ్యము అవిచ్ఛిన్నముగా గలుగుచువచ్చెను. మూడులోకములందును పరాజయ మందిన రాక్షసులు తమకులగురు వగు శుక్రాచార్యునిఁ జేరి తమకష్టనష్టములు తెలుపుకొని రక్షింపఁ బ్రార్థించిరి. శుక్రాచార్యుడు వారి కభయమిచ్చి శౌరిసాయమున దేవతలు జయించుచుండి రనియుఁ దాను శివునిసాయము సంపాదించి యాతనివరములమహత్త్వమున రాక్షసులు మరల మూడులోకములు నేలునట్లు చేయఁగలనని శపథముచేసి వారిని పంపివేసెను. వెంటనే తనమాటప్రకారము శుక్రుడు కైలాసపర్వతమున కేగి పరమశివుని భజించి "దేవదేవా ! దేవతలపరాజయమునకు రాక్షసుల విజయమునకు బృహస్పతి యెఱుంగనిమంత్రరహస్యములను నాకు బోధింపు" మని ప్రార్థించెను. "భార్గవా ! నీవు తలక్రిందులుగ కణధూమపానముచేయుచు వేయిసంవత్సరములు తపస్సుచేసినయెడల నీకోరిక సిద్ధించు" నని చెప్పి పొమ్మనెను.

పరమశివునియనుగ్రహ మట్లు పొంది యాతఁడు చెప్పిన చొప్పున శుక్రాచార్యుడు తదేకనిష్ఠాగరిష్ఠుడై "కణధూమవ్రత" మనుగొప్పవ్రతము నవలంబించి తలక్రిందులుగా తపసుచేయ నారంభించెను.

ఇట్లుండ దేవతలు విజృంభించి యొక్కపెట్టున రాక్షసుల నుక్కడఁగింపఁ దొడంగ వారు గతి లేక శుక్రాచార్యుడు లేమి విచారించి యాతనితల్లియు భృగుపత్నియు నగుఉశనకడ

కేగి మొఱవెట్టుకొనిరి. ఆమె వారి కభయ మిచ్చి యాదరించెను. ఈసంగతి విని యింద్రుడు దేవతలతో నామెపైకి యుద్ధమునకు వచ్చెను. ఉశన వెంటనే యోగబలమున నిద్రాదేవత నింద్రునిపైకిఁ బంపెను. ఆకారణమున నింద్రుడు మోహబద్ధుడై కదలలేక మెదల లేక కునికిపాటులు పడుచుఁ గూర్చుండిపోయెను. దేవత లెంత యత్నించిన నాతనికి తెలివి కలుగకుండెను. అపుడు దేవత లంద ఱాలోచించి పరుగుపరుగునఁబోయి హరిని శరణుచొచ్చి జరి గినసంగతి విన్నవించి కాపాడు మని ప్రార్థించిరి. హరి వారి కభయమిచ్చి వారివెంట భృగుపత్నికడ కేఁగి యచటఁ బడియున్న యింద్రునిఁ దనలోఁ బ్రవేశింపు మనఁగా నాతఁ డాహరియందుఁ జేరి తెలివంది శుక్రమాతతో యుద్ధమునకుఁ దలపడెను. శుక్రమా తయు, భృగుపత్నియు నగుఉశనాదేవి కన్నుల నిప్పులు గ్రక్కుచు "ఓరీ! ఇంద్రా!

"అగణితమాహాత్మ్యం డగు
భృగుమౌనికి నేను బత్ని నెవ్వనిలో ప్రు
చ్చుగ నీవు చొచ్చితివో యా
భగవంతుని నిన్నుఁ గూడ భస్మ మొనర్తున్."

అని యామహాసాధ్వి పలికినవెంటనే ప్రమాద మాశంకించి విష్ణువు తనచక్రమున నామెతల నటికెను. భృగుపత్ని శిరము వెంటనే నేలఁబడెను. ఇంద్రుఁడు ఉపేంద్రుఁడు వెడలిపోయిరి.

ఆసమయముననే భృగుమహర్షి యాశ్రమమునకు వచ్చెను. రాఁగానే యాతనికి నేలపైఁ దలతెగి పడియున్నపత్ని గోచరించెను. దివ్యదృష్టి పాఱించి సంగతియంతయుఁ దెలిసికొని తోకఁ ద్రొక్కినత్రాచువలె లేచి "ధర్మ మెఱిఁగియుఁ దరుణీని

జంపినదోషమునకు విష్ణువు భూమిపై నేడుమారులు నరుఁడై పుట్టుఁగాక" యని శపించి భృగుమహర్షి భార్య తలతీసి మొండె ముకడ నుంచి యతికి "నేను ధర్మస్థిరుఁడనే యైనచో నాపత్ని తత్క్షణమే బ్రదుకుఁగాక!"యని పలికినంతనే దివ్యసాధ్వియై యామహాసాధ్వి లేచి నిలిచి భర్తకు మ్రొక్కెను.

ఈసంగతి తెలిసి యింద్రుఁడు భయపడిపోయి శుక్రాచార్యుఁడు తపమున శివుని మెప్పించి వచ్చినచో నింకను గొంపములుఁగు నని యెంచి యాతనితపోభంగ మొనరింప నిశ్చయించెను. చక్కనిచుక్కయు, సర్వశుభలక్షణయు నగు జయంతి యనుతనకూఁతును బిలిచి శుక్రాచార్యుని కుపచారములు చేసి యెట్లైన నాతనిని వలలో వేసికొ మ్మని నియోగించెను.

జయంతి తండ్రియాజ్ఞ నౌదలధరించి పోయి శుక్రాచార్యునికిఁ బరిచర్యలు చేయుచుండెను. ఆతఁడు కోరకున్నను దన పాణిపద్మములచే నాతనిపదపద్మము లొత్తుచుండెను. తపోగ్ని మధ్యమున ముచ్చెమటలు పోసినపు డాతనిస్వేద మామె తనమనోహర చీనిచీనాంబరముచేఁ దుడుచుచుండెను. అతఁడు కనువిప్పినవేళఁ దనకడకంటి చూడ్కి లాతనిపైఁ గ్రుమ్మరించెడిది. అగ్నిహోత్రము కూర్చుచు, పూలు కోసికొని వచ్చియిచ్చుచు, పైఁటకొంగుతో విసరుచు, ఆయిందువదన మందగమనముఁ జూపుచు నాతని వశపఱచుకొనునెడరు వేచియుండెను. కాని, వ్రతనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై యాతఁడు వేయిసంవత్సరములు నచంచలుఁడై గడపెను.

శుక్రునిమహానిష్ఠకు సంతసించి శివుఁడు ప్రత్యక్షమై "భార్గవా! ఇంతవఱకు ఈ 'కణధూమవ్రత' మాచరించి తుదనెగ్గినవాఁ డెవ్వఁడును లేఁడు. నీ విందు నెగ్గుటచే నీకోరినకోరిక తీరు

టయే కాక నిన్ను జయించువాఁడే యెవఁడు నుండఁడు. ధనము, ప్రజ, విజయము, నిన్ను వరింప నీవు మహానుభావుఁడ వయ్యేద" వని వరము లిచ్చి యదృశ్యుఁడయ్యెను.

పిదప శుక్రాచార్యుఁడు తనకు నిరుపమాన మగుసేవ యొనరించినజయంతిని ముద్దులుమూటగట్టునవయౌవనవిరాజితను గాంచి "తరుణీ! నీ వేకోరికఁ గోరి నన్నర్చించితివో నీ కా కోరిక సిద్ధింపఁజేనెదను. చెప్పు" మని యడిగెను. "దేవా! నిన్ను భర్తగ వరించి యీసేవలు చేసితిని. పదివేలసంవత్సర ములు నీవు నాతో సుఖించువర మి"మ్మని ప్రార్థించెను. శుక్రుఁ డందుల కంగీకరించి యామెకొకమనోహరకేళిగృహము నిర్మించి యొరులెవ్వరికిని గానరానివిధమున నామెతోఁ గామసుఖము లనుభ వించుచుఁ బదివేలసంవత్సరము లుండిపోయెను.

ఈలోఁగా శుక్రుఁ డెంతటికిని దిరిగిరాకపోవుటకుఁ గారణ మెఱుంగక రాక్షసు లందఱు ధైర్యహీనులై తేజోహీను లగుచుండిరి. వారి నింకను జెఱుప నిదే సమయమని యెంచి బృహస్పతి శుక్రవేషమును ధరించి రాక్షసులకడకు వచ్చి చేరెను. ఆతఁడు నిజముగఁ దమగురువే యనుకొని రాక్షసు లపరిమితానందమున నాతనిని స్వీకరించి కులగురువుగాఁ బూజించు చుండఁగా వేయిసంవత్సరములు గడచెను. అప్పటికి శుక్రుఁడు జయంతికిఁ గామసంతృప్తి పరిపూర్ణముగా నొసంగి యామెవలన నలువురుకుమారులను, ఒకకొమార్తెను గాంచెను. చండుఁడు, అమర్కుఁడు, త్వష్ట, ధరాత్రుఁడు అనునలువురుకొడుకులను, దేవయాని యనుకూఁతును దీసికొని జయంతిని బంపివేసి శుక్రుఁడు రాక్షసనగరమునకు విచ్చేసి తనయాగమనవార్త శిష్య

లకుఁ దెలిపెను. ఎవ్వరును వచ్చి యాతనిని గౌరవింపరైరి. ఇదే మని యాతఁడు రాక్షిససభ కేఁగి చూడ నచట శుక్రవేషమున నున్నబృహస్పతి కనిపించెను. శుక్రుఁ డాతనిమోసమును గ్రహించి కోపముతో "ఓరీ! నేను లేనిసమయముఁ గనిపెట్టి నాశిష్యుల నిటులు మోసగింతువా? వారు నిన్ను గుర్తెఱిఁగినతక్షణము నిన్నుఁ జీలికలు వాలికలు చేయుదురు, ఆసనము దిగి వెంటనే పొ"మ్మని హుంకరించెను. బృహస్పతి యాతనిం జూచి "ఓరీ! ఇదివఱకు ధనతస్కరులనే మే మెఱుఁగుదుము కాని రూపతస్కరుల నెఱుంగము. ఇపుడు నిన్నుఁ జూచితిమి.చాలు. నిన్ను నమ్మి వా రెవరును లేరు. పొ"మ్మని చెప్పెను. అపుడు నిజమైనశుక్రుఁడు రాక్షసుల నుద్దేశించి జరిగినమోస మంతయు వివరించి చెప్పెను. కాని, వా రందఱు దొంగశుక్రుని నిజమైనశుక్రునిగాఁ దలఁచినవా రగుట నీతనిమాటలను బాటింపరైరి. అంతేకాదు. బృహస్పతిమాటలను బట్టి యాతని మెడపట్టి గెంటివేసిరి.

ఇట్లు శుక్రాచార్యుఁడు నిజశిష్యులచేతనే ఘోరావమాన మునకుఁ బాల్పడి రాక్షసవంశములు నాశనము లగుఁగాక యని శపించి తనబిడ్డలతోఁ దపోవనమునకు వెడలిపోయెను, "పిల్లిశాప మునకు ఉట్లు తెగి క్రిందఁ బడునా? దొంగవాఁడు కపట నాటక మాడి మనలను శపించిన, ఆశాపము మనకు సోకునా?" యని బృహస్పతి రాక్షసులకు నమ్మఁబలికి వారిని విజయవంతముగా మోసగించెను.

రాక్షసులకు వైదికమతవిశ్వాసముఁ బోఁగొట్టినఁగాని వారు శాశ్వతముగా నాశము కా రని యెంచి యిదే యద ననుకొని బృహస్పతి రాక్షసు లందఱఁ బిలిచి వేదబాహ్య మగు ఆర్హత మత

మును వారికిఁ జక్కఁగా బోధించి వారి కది బాగుగా నొంటఁ బట్టినపిమ్మట వారి నందఱను యమునాతీరమునకుఁ గొనిపోయి స్నాతులఁ జేయించి ఆర్హ్మతవేషముల ధరింపఁజేసి "ఆర్హ్మతాయ నమో" అన్నమంత్ర ముపదేశించి వారిని వేదబాహ్యాలను, కర్మ భ్రష్టులను పరిపూర్ణముగా నొనరించి రహస్యముగా దేవలోకమునకుఁ బోయెను. దేవతలు వెంటనే యుద్ధము ప్రకటించి రాక్షసులను ముప్పుతిప్పలఁబెట్టి మూఁడుచెఱువులనీళ్ళు త్రాగించి తుక్కుతుక్కుగ నుక్కడఁగించిరి. అప్పటికి వారికి జరిగినమోస మంతయుఁ దెలియవచ్చెను. చేతులు కాలినపిదప నాకులు పట్టిన నేమి లాభము ?

రాక్షసు లందఱును శుక్రాచార్యుని వెదకికొనుచుఁ బోయి పోయి తుద కాతనిఁ గాంచి పాదములఁ బడి తమ్ము క్షమించి పురికి విచ్చేయు మని ప్రార్థించిరి. ఆతఁడు వారిని గంటనైనఁ గనక, మాటయైన మాటాడక గర్హించి పాఱఁద్రోలెను. "ఉభయ భ్రష్టత, ఉపరిసన్న్యాసము" అన్ననానుడి రాక్షసులకుఁ బూర్తిగా వర్తించెను. అపుడు వారు గోలుగోలున నేడ్చుచుఁ దాము పడ్డ మోసమునకుఁ జేసినమోసమునకు లెంపలు వైచుకొని పశ్చాత్తాప పడి ప్రహ్లాదునికడ కేఁగి రక్షింపుమని యాతనిపాదములపైఁ బడిరి. దయార్ద్రిహృదయుఁడగునామహానుభావుఁడు రాక్షసపురస్కృతుఁడై శుక్రాచార్యులపాలి కేఁగి రాక్షసకుల మొనరించినమహాపరాధమును మన్నించి కాపాడు మనియు, బృహస్పతిపన్నినకుట్రచే నిజము తెలిసికొనలేకపోయిరే కాని గురుద్రోహబుద్ధికాని గురుగౌరవరాహిత్యముకాని రాక్షసుల కెంతమాత్రము లేదనియు, తన్నుఁ జూచి యైన వారిని క్షమించి కాపాడుమని పదేపదే ప్రార్థించెను. రాక్షసలోక

మంతయు వచ్చి శుక్రునిమ్రోల సాష్టాంగపడెను. సహజదయార్ద్ర హృదయుఁడగు శుక్రాచార్యుని కప్పటికి వారిపై జాలికలిగి నిజ శివతపశ్చర్యావృత్తాంతము, వరగ్రహణము వారికి సవివరముగాఁ దెలిపి ప్రహ్లాదునిమనుమఁడు, సకలగుణసంపన్నుఁడు, బలవిద్యా తేజస్వంతుఁడు, భక్తిసంపన్నుఁడు నగు బలిని వారికి నాయకు నొనరించి యాతనిచే ముల్లోకములు మరల నేలింతు నని చేసిన ప్రతిజ్ఞ మరలఁ జేసి తాను గడించినమంత్రరహస్యములను బలికి మిగిలినరాక్షసనాయకులకుఁ దెలిపెను.

శుక్రాచార్యునికారణమున రాక్షసు లందఱు మహావీర్య వంతులై యుద్ధసన్నద్ధులై బలియాజమాన్యమున నవలీలగా ముల్లో కములను జయించిరి. వెంటనే శుక్రుఁడు బలిని చక్రవర్తి నొనరించి యింద్రాదిదేవతలను బృహస్పతిని బాఁధ్రోలించి పరిభవించి యిరువదినియుతములయొకయర్బుదమునఱువదివేలసంవత్సరము లు (20,30,64,0000) ఆతనిచే రాజ్య మేలించెను.*

శుక్రునికూఁతురు దేవయానివృత్తాంతము.

వృషపర్వుఁ డనురాక్షసరాజు ఆచార్యుఁ డగుశుక్రుని మహాభక్తిగౌరవములతో భజించుచు, నాతనిం దనపురమున రాజ ప్రాసాదమునఁ బెట్టుకొని యాతనిఁ దనకంటె నెక్కు డుగాఁ బూజించుకొనుచుండెను. ఇంత వినయవిధేయతలఁ జూపుశిష్యునిపట్ల గురు వగుశుక్రాచార్యుఁడు నతిదయాపరుఁడై యాతనితలలో నాలుకవలె మెలఁగుచుండెను. వృషపర్వుఁడు మహాయుద్ధముల నొనరించి దేవతల నేడ్పించుచుండెను. యుద్ధ

---

* పద్మపురాణము, సృష్టిఖండము, బ్రహ్మాండపురాణము.

ములో మృతు లైనరాక్షసుల నెల్లరను మృతసంజీవనివిద్యచే గురువు బ్రదికించుచుండుటచే రాక్షసుల జయింప దేవతలకు సాధ్యము కాదయ్యెను.

అప్పుడు దేవత లందఱు నాలోచించి యెట్టైన భ్రుక్రాచార్యునివలన మృతసంజీవనీవిద్య గ్రహించి తేఁగలవాఁ డెవఁ డని యాలోచించి బృహస్పతిపుత్రుఁ డగుకచుఁడుదక్క నన్యుల కది సాధ్యము కా దని గ్రహించి యాతని నందులకై ప్రార్థించిరి.

దేవహితార్థియై కచుఁడు బయలుదేఱి వృషపర్వునినగరు చేరి యందు వేదాధ్యయనశీలుఁడై సకలదైత్యదానవగణో పాధ్యాయుఁ డయి యున్నభ్రుక్రాచార్యునిం గని సాష్టాంగనమస్కా రమొనరించి "ఆచార్యా! నేను బృహస్పతిపుత్త్రుఁడను, నన్నుఁ గచుఁ డందురు. నేను నీకడ శిష్యుఁడనై యుండి విద్యలు నేర్వ వచ్చి తిని. నీవు న న్ననుగ్రహింపు" మని ప్రార్థించెను. బాలుఁ డయ్యును నియమవ్రతశీలుఁడైనవాఁడు, సుకుమారుఁడు, ప్రకాశ వంతుఁడు, ప్రశాంతుఁడు, విశేషించి బృహస్పతియంతవాని పుత్రుఁడు వచ్చి శిష్యత్వ మంగీకరింపు మని ప్రార్థించిన నంగీక రింపకుండు టెట్లని భ్రుక్రుఁడు పరమప్రీతి నాతని నాదరించి యభ్యాగతపూజ లొనరించి యాత్మశిష్యు నొనర్చుకొనెను.

అది మొదలు భ్రుక్రాచార్యుఁ డేపని చెప్పినను వెంటనే చేయుచు మనోవాక్కాయకర్మలచే గురుసేవ చేసి యాతనిమన స్సును, అంతకన్నమిన్నగా నాతనికన్నకూఁతు రగుదేవయాని సున్నితహృదయమును కచుఁ డపహరింపఁగలిగెను. కచుఁడు దేవ యానిగీచినగీఁతదాటఁడు. ఆతడామెనుహితమితభాషణములచేతను, పుష్పఫలాదిదానములచేతను, నిరంతరము సంతోషపెట్టుచుండెను.

ఇట్లు కొన్నిసంవత్సరములు జరిగెను. గురుశుశ్రూషాకౌశలమునఁ గచుఁడు గురునకుఁ బ్రియశిష్యుఁడు, గురుతనూజకుఁ బ్రియ మిత్రుఁడు నయ్యెను.

ఇది చూచి రాక్షసులు సహింపలే రెరి. అందుచే నొక నాఁడు వనములో హోమధేనువులం గాచుకచుని బట్టుకొని చంపి రాక్షసులు వానిశవమునొకచెట్టునకుఁ గట్టి పోయిరి. నాఁడు చీఁకటి పడుసరికి ఆవు లింటికి వచ్చినవి కాని, కచుఁడు రాఁడయ్యెను. కచుఁ డన్నఁ బంచప్రాణములుగా నున్నదేవయాని యాతనికొఱ కేడ్చుచుఁ దండ్రితో మొఱవెట్టుకొనెను. శుక్రాచార్యుఁడు దివ్య దృష్టిని జూచి జరిగినదెల్ల గ్రహించి యాతనిం బ్రదికించి తీసికొని రమ్మని తనమృతసంజీవనీవిద్యం బంపెను. మహాప్రసాద మని యావిద్య శరవేగమున నేఁగి కచుని సంజీవితు నొనర్చి తీసికొని వచ్చెను. తండ్రికూఁతు లిరువురు నాతనిం జూచి సంతోషించిరి.

ఈసంగతి నెఱింగినరాక్షసు లీసారి యట్లు కాదని యడవికిఁ బువ్వుల కరిగినకచునిఁ బట్టుకొని చంపి కాల్చి బూడిదచేసి యాబూడిద కల్లులోఁ గలిపి యాకల్లు తెలుపకుండ శుక్రునిచేఁ డార్గించిరి. సురాపానమోహితుఁ డగుశుక్రాచార్యుఁ డేమియు నెఱుఁగఁ డయ్యెను. దేవయాని కచునిం గానక వెక్కివెక్కి యేడ్వఁదొడంగెను. "ఓసీ ! ఏల యేడ్చెదవు ? ఇంక నెన్నిసారులు బ్రదికించినను రాక్షసు లాతనిని జంపక మానరు. అతఁడు సుగతికే పోయియుండును. ఇఁక నతని కొఱ కేడ్వకు" మని శుక్రాచార్యుఁడు దేవయానితో ననెను. అంత దేవయాని కన్నులనీరు వఱదలై చన్నులవెంటఁ బ్రవహింప :

"మతిలోకోత్తరుఁ డైనయంగిరసుమన్మం డాశ్రితుం డాబృహ స్పతికిం బుత్రుఁడు మీకు శిష్యుఁడు సురాపబ్రహ్మచర్యాశ్రమ వ్రతసంపన్నుఁ డకారణంబ దనుజవ్యాపాదితుండైన న చ్యుతధర్మజ్ఞ మహాత్మ ! యక్కచున కేగోకింప కెట్లుండుదున్ ?

భార. ఆది. 3. ౧౧౮.

వానిని జూచి కాని నే భుజింప ; నిద్రింప ; జీవింప" ననియే డ్చెను. శుక్రాచార్యుఁడు కొంతసేపటికిఁ గూరిమిపట్టిపైఁ గల మమత్వము, అనుంగుశిష్యునిపైఁ గలవాత్సల్యము స్మరించి దివ్య దృష్టి సారించి లోకాలోకపర్వతపర్యంతభువనాంతరమున నెక్కడను గచుని గానఁ డయ్యెను. తుదకు బూడిదయై సురతోఁ గలిసి తన కడుపుననే యున్నకచుఁ డాతనికి గోచరించెను. సురాపాన దోషము, అసురాపకారావమానము హృదయమును దహింప శుక్రాచార్యుఁ డిట్లు తలపోసెను. "అయ్యో ; ఎన్నిజన్మము లందో యెంతో శ్రమపడి సంపాదించినపుణ్య మంతయు నొక్క క్షణములో సురాపానదోషమునఁ బోవుచేకాక మహాపాపము పైఁబడుఁగదా ! ఇట్టిదోషభూయిష్ఠ మైనసురాపానము బ్రాహ్మణు లకు క్షంతవ్యమగునా ? సర్వరాక్షసలోకగురుఁడను; సర్వవిద్యా వివేకకోవిదుఁడను, నేనే యీదోషమున నింత యవివేకముగా మోసపోతినే ? ఇఁక బ్రపంచముగతి యేమి ?" ఇట్లు తలపోసి శుక్రాచార్యుఁడు సురాపానము మహాపాప మనియు విశేషించి విప్రుల కది సర్వవినాశహేతు వనియు శపించెను.

శుక్రుఁడు విద్యావినయవివేకసంపన్నుఁడు, విశేషించి ప్రియశిష్యుఁడు నగుకచుని బ్రదికింప కెట్లుందు ననుకొని యాత నిం దనసంజీవనీమంత్రముచేఁ గడుపులోనే బ్రదికించెను. కచుఁడు

కడుపులో నుండి "జయ గురుదేవా ! కృతజ్ఞుఁడను. నీదయవలన శరీరము, ప్రాణము, బలమును పొందితిని. బయటపడునుపాయ ముఁజెప్పి రక్షింపవే"యని మిక్కిలి ప్రార్థించెను. అందులకు శుక్రా చార్యుఁ డిట్లనెను. "వత్సా ! నాకడుపు బ్రద్దలైనఁగాని నీవు బయటపడలేవు. నాకడుపు బ్రద్దలైనచో నేను చనిపోవుదును. నన్ను బ్రదికించు విద్య మృతసంజీవని నీకు బోధింపవలయును. నే నట్లు చేసినచో నీవచ్చినపనియై దేవతలకు మేలగును. నాశిష్య లగురాక్ష సులకుఁ గీడగును. ఐనఁ గానిమ్ము. విద్యావినయవివేకములు, శ్రద్ధా భయభక్తులుగలిగి, గురుశుశ్రూషాపరాయణులు, లోకోపకారకులు, నియమవ్రతశీలురు నగుఆత్మీయప్రియశిష్యులకుఁ బరమరహస్య విద్యయైనను బోధింపక దాచుకొనుగురువు గురువు కాఁడు, నిరయ వాసి యగును. కావున, ఏదియేమైనను నీ కీవిద్య బోధించెదను. నీవు నాకడుపు వ్రక్కలుచేసికొని వచ్చి చచ్చిననన్ను బ్రదికిం పుము."

ఇట్లు పలికి శుక్రాచార్యుఁడు లోకోత్తర మగుసంజీవనీ విద్యను లోకోత్తరుఁ డగుకచునకు లోకోత్తరపద్ధతిని బ్రసాదింపఁ గనే కచుఁడు గురునికడుపు బ్రద్దలు చేసికొని బయటికి వచ్చి వెనువెంటనే తాను నేర్చినవిద్యచే విగతజీవుఁడై పడియున్నవేద మూర్తిని బ్రదికించెను. ఆగురుశిష్యులను సర్వదేవతలు నభినం దించి పుష్పవృష్టి వారిపైఁ గురిపించిరి. దేవయానియానందము నకుఁ బట్టపగ్గములు లేకుండెను.

ఇట్లు శుక్రాచార్యుఁడు సమస్తము నెఱిఁగియు శిష్యరత్న మగు కచునకుఁ దనకు ప్రాణప్రదమగువిద్యను బోధించి తనయుదార

తను, నిష్కలుషతను, విద్యావిషయమున శత్రుమిత్రభేదభావరాహిత్యమును జూపి లోకోత్తరపురుషుఁడయ్యెను.*

శుక్రాచార్యుఁడు యయాతిని శపించుట

కచుఁడు దేవలోకమున కేఁగ ననుమతింపు మని కోరఁగా దేవయాని తన్నుఁ బెండ్లాడు మని కోరెను. కచుఁడు ధర్మరహిత మని దాని కంగీకరింపకపోఁగాఁ దనతండ్రివలన గ్రహించిన మృతసంజీవని కచునకుఁ బనిచేయకుండుఁగాక యని యామె శపించెను. "నా కది పనిచేయకపోయినను నావలన గ్రహించినవారి కది పనిచేయుఁగాక! న న్నకారణముగ శపించితివి కావున నిన్ను బ్రాహ్మణుండు వివాహమాడకుండుఁగాక" యని కచుఁడు ప్రతిశాపమిచ్చి వెడలిపోయెను.

వృషపర్వునికూఁతు రగుశర్మిష్ఠ యామెవేయిమందిచెలికత్తెలతో దేవయానితో వనవిహారమున కేఁగి యందు దేవయానితో మాట పట్టింపు వచ్చి దేవయానిని బాఁదనూఁతం ద్రోయించి చెలికత్తెలతో నింటికి వచ్చి చేరెను.

యయాతిమహారాజు వేఁటకు వచ్చి డస్సి దాహమయి దైవికముగా ఆనూఁతికడకు వచ్చి జలములు తీయ లోనికిఁ జూడ నాతనికి సర్వాంగసౌందర్యవతి, యువతి యగుదేవయాని పడియుండి కనిపించెను. యయాతి యామెను బలుకరించి యామచరిత్ర లడిగి తెలిసికొని తనకుడిచేతితో నామెను బట్టుకొని నూఁతినుండి బయటికిఁ దీసి యోదార్చి వెడలిపోయెను. దుర్మార్గురాలైనశర్మిష్ఠఁ గన్నతండ్రినగరము చూడనని దేవయాని యటనే యుండి తండ్రికి వార్తపంపెను. శుక్రుఁడు వెంటనే కూఁతు రున్నచోటు చేరి యామె

---

* భారతము ఆదిపర్వము.

వలన జరిగినసంగతి యంతయు విని : "తల్లీ !

అనుపమనియమాన్వితులై
అనూనదక్షిణలఁ గ్రతుసహస్రంబులు చే
సినవారికంటె అక్రో
ధనుఁడ కరం బధికుఁ డండ్రి త త్త్వవిధిజ్ఞుల్.

అలిగిన నలుగక యెగ్గులు
పలికిన మఱి విననియట్లు ప్రతివచనంబుల్
పలుకక బన్నముపడి యెడఁ
దలఁపక యున్నతఁడ చూవె ధర్మజ్ఞుఁ డిలన్.

భార. ఆది. ౧౪౬, ౧౪౭.

కావున, బుద్ధిహీనులే కాని బుద్ధిమంతులు ఎవరిమీఁదను గోపిం పరు. ఇంతకు శర్మిష్ఠ రాజుకూఁతురు. చిన్నపిల్ల. దానితెలివి తక్కువతనముఁ జూచి జాలిపడవలయునే కాని కోపింపఁ జనదు." అని బోధించెను. కాని, దేవయాని వినక "తండ్రీ !

కడు ననుర క్తియు నేర్పును
గడఁకయుఁ గలవారి నుఱక కడవఁగ నెగ్గుల్
నొడివెడివివేకశూన్యుల
కడ నుండెడినంతకంటెఁ గష్టము గలదే.

భార. ఆది. 3. ౧౪౯.

నేనేమైన నానగరు త్రొక్కఁ"నని భీష్మించి యుండ శుక్రాచార్యుఁడు నటనే నిలిచిపోయెను. ఈసంగతి యంతయుఁ జారులవలన విని వృషపర్వమహారాజు త్వరితగతి వచ్చి తండ్రికూఁతుళ్ళ కెఱఁగి "ఆచార్యా ! నీవలననే రాక్షసకుల ముద్ధరింపఁబడినది. నీఋణము మేమెట్లును దీర్చుకొనలేము. మాసమ స్తైశ్వర్యములు, పుత్రమిత్ర

పరివారము, ధనధాన్యసంపదలు అన్నియు నీవే. నీ వెట్లు చెప్పిన నట్లు నడచుకొందుము. దేవయాని యేమి చేయుమన్న నది చేయుదును. క్షమింపు" మని ప్రార్థించెను.

"అట్లైన నీకూఁతును వేయిమందికన్యకలతో నాపాద దాసి నొనర్పు"మని దేవయాని వృషపర్వుని గోరెను. ఆతఁడు మహాప్రసాద మని యట్లే యొనరించెను. శర్మిష్ఠయుఁ దనతప్పి దము నెఱింగి క్షమింపఁ బ్రార్థించి తండ్రియానతి తలధరించి దేవ యానికి వేయిమందికన్యలతో సేవచేయుచుండెను.

ఒకనాఁడు శర్మిష్ఠయు నామెపరివారమును దన్ను సేవించుచుండ దేవయాని వనవిహారమున కేఁగెను. దైవికముగా నచట యయాతిమహారాజు తటస్థపడెను. ఆతఁడు దేవయానిం బలుకరించి మిగిలినవారంద ఱెవ్వ రని యడిగెను. దేవయాని సమస్తము నాతనికిఁ జెప్పి తన్నుఁ బెండ్లాడు మని ప్రార్థించెను. అంత యయాతి క్షత్రియుఁడు బ్రాహ్మణకన్యను బరిగ్రహించుట ధర్మవిరుద్ధ మని తా నధర్మమునకుఁ బాలుపడుచో లోకప్రవృత్తి విపరీత మగు నని వాక్రుచ్చెను. "ఐనచో, నాతండ్రి చెప్పిన నంగీ కరింతువా ?"యని యయాతి నడుగ నాతఁ డంగీకరింతు ననెను. వెంటనే దేవయాని తండ్రిని బిలిపించి విషయమంతయుఁ జెప్పెను. శుక్రుచార్యుఁడు వారివివాహ మధర్మము కాకుండునట్లు వర మను గ్రహించి వారికి వివాహ మొనరించి తనకూఁతుతోపాటు శర్మిష్ఠను సఖులను రాజున కొప్పగించి పడుక తక్కఁ దక్కినసమస్తసుఖ ములు నామె కొసంగు మని చెప్పి యయాతి నొప్పించి శుక్రాచా ర్యుఁడు వా రందరిని యయాతితోఁ బంపివేసెను. కాలక్రమమున యయాతి దేవయానివలన యదుతుర్వసు లనుకుమారులంగాంచెను.

శర్మిష్ఠ యౌవనవతియై తనయంద మంతయు నడవిని గాచినవెన్నెల కాఁగా దుఃఖించుచుఁ దనకుఁ బతి లేఁడయ్యె నని కృశించుచు యయాతితోడిసంగమము మనసునఁ గోరి యుండఁగా నొకనాఁడు దైవికముగా నామె యొంటరియైయున్నప్పుడు యయాతి యొంటరిగా నరుదెంచెను. అపుడు శర్మిష్ఠ చేతులు జోడించి నమస్కరించి తనకు సంగమసుఖ మిమ్మని ప్రార్థించెను. "శయన సుఖముతక్క మిగిలినసుఖములు నీ కిమ్మని భుక్రుఁడు నా కాదేశించినాఁడు. దానికి విరుద్ధ మొనరించిన నసత్యదోషము నాకు వచ్చు" నని యయాతి పలుక శర్మిష్ఠ "దేవా ! ప్రాణవిత్తమాన భంగములందు వివాహావధాసమయములను బొంకవచ్చు ననుట ధర్మబద్ధము. కావున నన్నేలు" మని పైఁబడెను. అసదృశరూప యౌవనవిలాసిని యగునామె కామహారా జటనే యపుడే యామె కోరినకామసుఖము నపారమొసంగి గర్భము నిలిపి చనెను.

కాలక్రమమున శర్మిష్ఠకుఁ గొడుకుపుట్టి పెరుగుచుండ దేవయాని చూచి యాకొడుకెట్లు పుట్టె నని యామె శర్మిష్ఠ నడిగెను. ఒకమునీశ్వరునిదయచేఁ గలిగె నని శర్మిష్ఠ బొంకెను. దేవయాని యది నిజ మని నమ్మి వెడలిపోయెను. యయాతి యతిరహస్యముగా శర్మిష్ఠాసంగమ మొనరింప నామెకుఁ గ్రమముగా నాతనివలన మువ్వురుపుత్రు లుదయించిరి.

కాలక్రమమున నొకనాఁడు శర్మిష్ఠాయయాతులగుట్టు బట్టబయలు కాఁగా దేవయాని సమస్తము నెఱింగి తండ్రికడకుఁ బోయి తనభర్త యగుయయాతి యధర్మమున ధర్మమునకుఁ గీడు కలిగించి, ఆసురపద్ధతి నాసురియందు ముగ్గురుకొడుకులఁ గని తన కవమానము కల్గించెనని యేడ్చెను. భుక్రుఁడు కోపముతో వచ్చి

యయాతిం జేరి "నీవు యౌవనగర్వమున రాగాంధుఁడవై నాకూఁ తున కప్రియము చేసితివి. జరాభారపీడితుఁడవు క" మ్మని శపిం చెను. యయాతి ఖేదపడి తనకుఁ గామసుఖము తీరలే దని శాపముఁ బాపుమని ప్రార్థించెను. శుక్రాచార్యుఁడు "నీముదిమి నీకొఁకుకున కిచ్చి యాతనియౌవనము నీవు తాల్చి రాజ్యసుఖంబు లనుభవింప వచ్చు. తుదిని నీముదిమి నీవు తాల్చి నీకుమారునియౌవన మాతని కీయవచ్చు, అట్లొడంబడినకుమారునికే నీవు రాజ్య మీవలయు. అతఁడే వంశకర్త యగు"నని శాపము మార్చి కూఁతు నూఱడించి యయాతిఁ దృప్తిపఱచి వెడలిపోయెను.*

శుక్రాచార్యుఁడు బలిచక్రవర్తికి నీతి బోధించుట

శుక్రుఁడు బలికి సమస్తనీతులను బోధించి యాతనిని జక్రవర్తి నొనరించి దేవతలయు, ఇంద్రునియు, దిక్పాలకులయు గర్వ మణఁపఁజేసి యాతనిచే శతాధికము లగుయజ్ఞములు చేయించి దానము లొనరింపఁజేసి సత్యము, దయ, ధర్మము, త్యాగము, యోగము పంచప్రాణములుగా నొనరించి జగజ్జేగీయ మానముగాఁ దనయాచార్యత్వము నిర్వహించెను.

ఇట్లుండ విష్ణుమూర్తి వామనుఁడై బలిని నూచింప వచ్చుటయు, బలి వామనుఁడు కోరినమూఁడడుగులభూమిని దానముచేయ నంగీకరించుటయు జరిగెను. అపు డీసంగతి విని తనదివ్యదృష్టిని జరుగఁబోవున దెఱిఁగినవాఁ డయ్యు శుక్రాచా ర్యుఁడు తనవిధి తాను నిర్వర్తింపఁ దలఁచి బలిని జేరి యిట్లు పలికెను. "దనుజేంద్ర! ఈపొట్టివాఁడు చాలగట్టివాఁడు. బడుగు బాపనయ్య కాఁడు. దేవకార్యము సాధించుటకై యీవటువురూప

---

* భారతము ఆదిపర్వము భాగవతము సవమస్కంధము.

మున నీకడకు వచ్చినాఁడు. ఈసంగతి నీ వెఱుంగక యీతనికి నీవు దాన మిచ్చెద నంటివి. ఇచ్చితివా రాక్షసలోకమున కంతకు ముప్పు తెచ్చినవాఁడవే యౌదువు. ఈతఁ డీమూఁడడుగులదానము మిషచే నీలక్ష్మి, నీతేజము, నీయిల్లు, నీయైశ్వర్యము, నీసమస్తముఁ గొనిపోయి యింద్రుని కిచ్చును. మూఁడుపాదములతో మూఁడు లోకములు నాక్రమించి నిన్నుఁ బాతాళమునఁ గూల్చును. ఇచ్చెద నని ఈయకున్నచో నరకమే వచ్చును. కాని, దానిని దప్పించుకొన నీవు సమర్థుఁడవు. ఏదానమున వినాశనము సంభవించునో యది దానమే కా దని పెద్ద లందురు. గృహస్థుఁ డగువాఁడు తనయింటఁ గలధన మైదుభాగములుగాఁ జేసి కామము, అర్థము, ధర్మము, యశము, ఆశ్రితజనము అనునై దిటికి సమముగాఁ బంచవలయును. అంతేకాని తనకు మాలినధర్మము ధరణి లేదు. "బహ్వృచగీత" ఈభావమునే తెలుపును. వినుము. అంగీకరించినను, అఖిలము పోవునపుడు లే దనిన అసత్యము కాదు. ఆత్మ యనువృక్షమునకు అసత్యము మూలము. ఐనను ఆత్మ చెడదు. ఆత్మ యనువృక్షము నకు సత్యము పుష్పఫలములు. వ్రాను చెడుటతో పుష్పఫలములును పోవును. ఫలపుష్పములు లేకపోయినను వృక్షము మూలముతో వృద్ధిపొందును. కావునఁ దాను నశింపకుండుపక్షమున దానము చేయవలయును గాని తానే పోవునపుడు దానముచేయుట తెలివి గలపని కాదు. మఱియును

వారిజాక్షులందు వైవాహికములందుఁ
బ్రాణవిత్తమానభంగమందుఁ
జకితగోకులాగ్రజన్మరక్షణమందు
బొంకవచ్చు నఘము పొంద దధిప.

నేఁ జెప్పినమాటలు పాటించి కులము, రాజ్యము, తేజము నిలుపు కొనుము, ఈదానము గీనము మానుము."

ఆమాటలు విని బలిచక్రవర్తి "ఆచార్యా: నీవు నిజము చెప్పితివి. గృహస్థులకు నీవు చెప్పినదే పరమధర్మము. కాని, నే నీదాన మిచ్చితీరెద"నని పలికి శుక్రునిపలుకులు పాటింపఁడయ్యెను. కాని, శుక్రాచార్యుఁ డొనరించినహితబోధవలన నాతఁ డాగతానాగ తవర్తమానవేది యాచార్యధర్మనిర్వాహణబుద్ధి యని వెల్లడియైనది.

ఔశనసస్మృత

ఉశనసుఁడు అనులోమప్రతిలోమజాత్యంతరవివాహ ములనుగూర్చి చెప్పినధర్మములు ఔశీనససంహిత యని ప్రసిద్ధి గాంచినవి. ఈసంహిత పూర్తిగా లభింప లేదు. లభించినసంహి తలో ఆరంభమున "అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి జాతివృత్తివిధానకం, అనులోమవిధానం చ ప్రతిలోమవిధిం తథా" అని కలదు. [ఇంతకుఁ బూర్వ మేదియో చెప్పి యుండవచ్చు. ఈసంహితనే ఔశనసధర్మశాస్త్రమనియు, ఔశనసస్మృతి, శుక్రస్మృతియనియు నందు రని తుదిఁ గలదు.] ఇందు ౫౧ శ్లోకములుమాత్రమున్నవి. ౫౧ వశ్లోకము:

"ఏతత్సంక్షేపతఃప్రోక్తం జాతివృత్తివిభాగశ:
జాత్యంతరాణి దృశ్యంతే సంకల్పాదిత ఏవ తు."

ఔశనసస్మృతి

ఇదియే ప్రధాన మగుశుక్రధర్మశాస్త్రము. ఔశనసాది మహాములు భార్గవుఁ డగుఉశనసునిజేరి ధర్మశాస్త్రవినిర్ణయ మొనరింపు మని ప్రార్థించిరి. ధర్మతత్త్వవిదుఁ డగుఉశనుఁడు ధర్మార్థకామమోక్షహేతువు, పాపనాశనకరము నగుధర్మశాస్త్రమును

మొదటఁ దండ్రికి నమస్కరించి ప్రారంభించి చెప్పెను. మొదటి అధ్యాయమున బ్రహ్మచారిధర్మసారవర్ణనము, రెండవఅధ్యాయమున బ్రహ్మచారిశౌచాచారవర్ణనము, మూఁడవఅధ్యాయమున, బ్రహ్మచారికి సంబంధించినయనేకవిషయములవర్ణనము, గాయత్రీమంత్రసారవర్ణనము, నిత్యనైమిత్తికవిధివర్ణనము, నాలుగవఅధ్యాయమున శ్రాద్ధవిషయవర్ణనము, ఐదవయధ్యాయమున అదేవిషయముయొక్కవివరణము, ఆఱవఅధ్యాయమున అశౌచవర్ణనము. ఏడవఅధ్యాయమున గృహస్థు లొనరింపఁదగిన ప్రేతకర్మవిధివర్ణనము, ఎనిమిదవఅధ్యాయమున ప్రాయశ్చిత్తవర్ణనము, తొమ్మిదవ అధ్యాయమున ఆవిషయముయొక్కవిపులీకరణము, అనువిషయములు ఔశనసస్మృతిలోఁగలవు. మచ్చు శ్లోకములు :

"కృతోపనయనో వేదా నధీయీత ద్విజోత్తమః
గర్భాష్టమే వ్యష్టమే వా స్వ సూత్రోక్తవిధానతః
దండేచ మేఖలా సూత్రే కృష్ణాజినధరో మునిం
భిక్షాహారో గురుహితే వీక్షమాణో గురోర్ముఖమ్

....

....

ఉపాసనే గురూణాం చ సాంధ్యయో రుభయోరపి
ఉపవీతీ భవేన్నిత్యం విధిరేషః సనాతనః

....

....

అమావాస్యాయాం యోబ్రాహ్మణం సముద్దిశ్య పితామహాం
బ్రాహ్మణీస్త్రీం సమభ్యర్చ్య ముచ్యతే సర్వపాతకైః.
అమావాస్యాం తిథిం ప్రాప్య యమమారాధయేద్ధ్రువమ్
బ్రాహ్మణానాం భోజయిత్వా త్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే.

కృష్ణాష్టమ్యాం మహాదేవం తథా కృష్ణచతుర్దశీం
సంపూజ్యబ్రాహ్మణముఖైః సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే.
త్రయోదశ్యాం తథా రాత్రౌ సోపహారం త్రిలోచనం
దృష్ట్వైవ ప్రథమోయామో ముచ్యతే సర్వపాతకైః.
సర్వత్ర దానగ్రహణే ముచ్యతే సోమయాగతః
శాంత్యాచ దక్షిణాం గృహ్ణన్ హిరణ్యప్రతిమా మపి
అయుతేనైవ గాయత్ర్యా ముచ్చతే సర్వపాతకైః

భ క్ర ధ్యా న ము

"శ్లో. జటిలం సాక్షసూత్రం చ
వరదండ కమండలుమ్
శ్వేతవస్త్రావృతం భక్రం
ధ్యాయేద్ధానవపూజితమ్."

భ క్ర స్తు తి

"శ్లో. భక్ర భృభగ్రహ శ్రీమాన్
వర్షకృద్వర్షవిఘ్నకృత్
తేజోనిధిః జ్ఞానదయా
యోగీయోగవిదాం వర.
దైత్యసంజీవన శ్రాంతో
దైత్యనేత్రోభనాః కవిః
నీతికర్తా గ్రహాధీశో
విశ్వాత్మా లోకపూజితః.
శుక్లమాల్యాం బరధరః
శ్రీ చందన సమప్రభః

అక్షమాలాధరః కావ్యః
తపోమూర్తి ర్ధనప్రదః."

శుక్రాష్టోత్తరశతనామస్తుతిః

"శ్లో. శుక్ర శ్శుచి శ్శుభగుణ శ్శుభదశ్శుభలక్షణః
శోభనాక్ష శ్శుభ్రరూపశ్శుద్ధ స్ఫటిక భాస్వరః.
దీనార్తి హారకోదైత్య గురుర్దేవాభినందితః
కావ్యాసక్తః కామపాలః కవిః కల్యాణదాయకః.
భద్రమూర్తి ర్భద్రగుణో భార్గవో భక్తపాలనః
భోగదో భువనాధ్యక్షో భుక్తిముక్తి ఫలప్రదః.
చారుశీల శ్చారురూప శ్చారుచంద్ర నిభాననః
నిధిర్నిఖిల శాస్త్రజ్ఞో నీతివిద్యా ధురంధరః.
సర్వలక్షణసంపన్నః సర్వావగుణవర్జితః
సమానాధిక నిర్ముక్తః సకలాగమపారగః.
భృగుర్భోగకరో భూమీసురపాలనతత్పరః
మనస్వీ మానదో మాన్యో మాయాతీతో మహాశయః.
బలిప్రసన్నో ఽభయదో బలీబల పరాక్రమః
భవపాశ పరిత్యాగో బలిబంధ విమోచకః.
ఘనాశయో ఘనాధ్యక్షో కంబుగ్రీవః కళాధరః
కారుణ్యరససంపూర్ణః కల్యాణగుణవర్ధనః.
శ్వేతాంబర శ్శ్వేతవపుః చతుర్భుజ సమన్వితః
అక్షమాలాధరో ఽ చింత్యో అక్షీణగుణభాసురః.
నక్షత్ర గణ సంచారో నయదో నీతిమార్గదః
హర్షప్రదో హృషీకేశః క్లేశనాశకరః కవిః.

చింతితార్థప్రద శ్శాంతమతిశ్చిత్తసమాధికృత్.
ఆధివ్యాధిహరో భూరివిక్రమః పుణ్యదాయకః.
పురాణపురుషః పూజ్యః పురుహూతాదిసన్నుతః
అజేయో విజితారాతిః వివిదాభరణోజ్జ్వలః
కుందపుష్పప్రతీకాశో మందహాసో మహామతిః
ముక్తాఫలసమానాభో ముక్తిదో మునిసన్నుతః.
రత్నసింహాసనారూఢో రథస్థో రజతప్రభః
సూర్యప్రాగ్దేశసంచారః సురశత్రుసుహృత్ కవిః
తులావృషభరాశీశో దుర్ధరో ధర్మపాలకః
భాగ్యదో భవ్యచారిత్రో భవపాశవిమోచకః.
గౌడదేశేశ్వరో గోప్తా గుణీగుణవిభూషణః
జ్యేష్ఠానక్షత్ర సంభూతో జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠః శుచిస్స్మృతః
అపవర్గప్రదోఽనంత స్సంతానఫలదాయకః
సర్వైశ్వర్యప్రదస్సర్వగీర్వాణగణసన్నుతః."

మహర్షుల చరిత్రలు

శ్వేతకేతు మహర్షి

జననము

పూర్వము మహాతపస్వియు, మహాతేజస్వియు, మహా స్వాధ్యాయవేత్తయు నగుఉద్దాలకుఁ డనుమహర్షి యుండెను. ఆతఁడు మంత్రద్రష్టయు, మంత్రవేత్తయు, మంత్రమహితుఁడును. ఆతనికి ధర్మపత్నియందుఁ దొలుత సుజాత యనుకూఁతురు కలి గెను. యుక్తవయసు వచ్చినపిదప నుద్దాలకుఁ డామెను ఏకపాదుఁ డనుమహనీయతపోనిధి కిచ్చి వివాహముఁ గావించెను. ఆపుణ్య దంపతులకే అష్టావక్రమహర్షి యుద్భవించెను. సుజాతకు అష్టా వక్రుఁడు జనించినవేళనే సుజాతతల్లియు ఉద్దాలకునిభార్యయు నగు సాధ్వికి నొకకుమారుఁడు కలిగెను. ఆతఁడు స్వచ్ఛధావళ్యయుత మగుశరీరముతోఁ బుట్టుటచేఁ దండ్రి యాతనికి శ్వేతకేతుఁ డను నామము నొసంగి జాతకర్మాదుల నొనరించెను.

మాతులభాగినేయులు

సమానవయస్కులు సమానబుద్ధియుతులు నగుశ్వేత కేతుఁడు, అష్టావక్రుఁడు మాతులభాగినేయు లగుట సుజాతచేతను సుజాతతల్లిచేతను మిగుల లాలింపఁబడుచుండిరి. జనకమహారాజు నాస్థానమున కేఁగి వందితోడివాదమున నోడి యేకపాదుఁడు జల మజ్జితుఁడై యుండుటచే అష్టావక్రశ్వేతకేతు లిరువురు ఉపనీతులై

ఉద్దాలకునికడనే సమస్తవేదశాస్త్రములు నభ్యసించుచుండిరి. అష్టా వక్రుఁడు బాల్యముకతమున ఉద్దాలకుఁడే తండ్రి యనియు శ్వేత కేతుఁడు భ్రాత యనియు భావించుచుండెను. ఒకనాఁడు అష్టావ క్రుఁడు చనవుబలిమిని ఉద్దాలకునియొడిలోఁ గూర్చుండెను. అది చూచి శ్వేతుకేతుఁ "డోరీ ! నాతండ్రియొడిలో నీ వేల కూర్చుం టివి? నీవు నీతండ్రికడకుఁ బొమ్ము"అని యాతనిని గెంటివేసి తాను దండ్రియొడిలోఁ గూర్చెండెను. అష్టావక్రుఁ డేడ్చుచుఁ దల్లి కడ కేఁగి జరిగినసంగతి చెప్పి తనతండ్రి యెక్కడఁ గలఁడో తెల్పు మని కోరెను. ఆమె జనకసభలో వాదమున నోడి జలమజ్జి తుఁడై యాతని తండ్రి యుండె నని చెప్పెను. "ఐనచో నే నేఁగి నాతండ్రిని విడిపించి తెచ్చుకొందును. అనుమతింపు" మని తల్లిని గోర నామె "బాలవాక్యము బ్రహ్మవాక్యము. ఏమో! తేజస్వి యగు బాలుఁ డంతకుఁ సమర్థుఁడు కాఁ డనుకొననేల ?"యని యాతని కనుమతి నొసంగెను.

వెంటనే అష్టావక్రుఁడు మేనమామ యగుశ్వేతకేతుని కడకుఁ బరుగునఁ బోయి యాతఁడు తన్ను గెంటివేసి యవమానించినసంగతి యప్పుడే మఱచి, "మామా ! మన మిద్ద ఱము జనకచక్రవర్తిసభ కేఁగి వంది నోడించి నాతండ్రిని విడి పించుకొని వత్తము. రమ్ము. వందిని గిందిని పందిని జయింప లేమా మనము ?"అనెను. ఆతఁడును తప్పక పోదము రమ్మనఁగా ముక్కుపచ్చలారనియాముద్దుబిడ్డ లిరువురుఁ జెట్టాపట్టాలు వేసికొని బాలసూర్యులవలెఁ బయలుదేఱి జనకసభను జేరి వారివాక్చమత్కృ తులచే ద్వారపాలురను జనకుని రంజింపఁ జేసిరి. అష్టావక్రుఁడు వాదమున వంది నోడించి జనకుని గౌరవము లంది తండ్రిని

విడిపించుకొని తండ్రియాజ్ఞచే సమంగానదిలో మునిఁగి నిర్వ
క్రుఁడు దివ్యసుందరుఁడునై తనతోఁ దుల్యుఁ డని జనకాదులచే
ననిపించుకొన్న మేనమామ యగుశ్వేతకేతునితో విజయియై
యింటికి విచ్చేయఁగా నెల్లరు మాతులభాగినేయుల లోకాతీతశక్తుల
కచ్చెరువందిరి.

శ్వేతకేతుఁ డచిరకాలముననే సర్వవేదశాస్త్రములను
తద్రహస్యములను, ధర్మమర్మములను దెలిసికొని పున్నమచంద్రు
నివలె షోడశకళాపరిపూర్ణుఁడై ప్రకాశింపఁజొచ్చెను.

శ్వేతకేతునివిజ్ఞానము

శ్వేతకేతుఁడు బ్రహ్మచర్యదీక్ష వహించి మహాతపస్సు
చేసెను. ఆపిమ్మట నాతఁడు బ్రహ్మజ్ఞానమును గడించి వేద
తత్త్వము, క్రియాస్వరూపము, కర్మఫలఫలత్యాగములను, ఆత్మ
జ్ఞానమును సంపాదించెను. ఆతఁడు ప్రాజ్ఞులలో ప్రాజ్ఞుఁడు, పండి
తులలో పండితుఁడు, జ్ఞానులలో జ్ఞాని, నిష్ఠాగరిష్ఠులలో నిష్ఠా
గరిష్ఠుఁడు, తపస్వులలో తపస్వి యై బ్రహ్మవర్చసము, జ్ఞానతే
జము, విజ్ఞానప్రకాశము తన్నావరింప బాలసూర్యునివలెఁ బ్రకా
శించుచుండెను.

ప్రాజ్ఞుఁ డగునుద్దాలకుఁడు రూపగుణవిజ్ఞానసంపన్నుఁ
డగుకొడుకును జూచి "నాయనా ! నీవు వివాహయోగ్యుఁడవై
యున్నావు. బ్రహ్మచర్యము, తపస్సు, విద్య, విజ్ఞానము, రూపము,
గుణము—వీనిని సంపాదించినపిదప ఆత్మజ్ఞానమును గుర్తెఱిగిన
విప్రుఁడు వినయవివేకగుణశీలిని యగుకన్యను బరిణయమాడి
యుత్తమగృహస్థధర్మమును పాటించి సర్వఋణములను దీర్చి
సన్న్యస్తచిత్తుఁడై సర్వేశ్వరసాన్నిధ్య మందుట సద్బ్రాహ్మణలక్ష

ఱము. కావున, నీవును పావనముగ జీవనము గడప గృహాస్థ్రమ మవు కమ్ము." అని పలికెను. శ్వేతుకేతుఁడు తండ్రిని గాదనఁజాలక యుత్తమకన్యక లభింపఁగనే తాను దప్పక పరిణయమాడుదు నని చెప్పి తండ్రి నలరించి బ్రహ్మచర్యవ్రతమును బరిపాలించుచు నుండెను.

శ్వేతకేతు నివాహము

ఆకాలమున మహాతపస్వి, వేదవేత్త, శాస్త్రవిజ్ఞుఁడు, ఆచారవంతుఁడు, ధర్మజ్ఞుఁడు నగుదేవలమహర్షి యాపరిసరప్రాంత మునసే నివసించుచుండెను. ఆమహర్షి కి ధర్మపత్నివలన సువర్చల యనునొకకూఁతురు జనించి చక్కనిచుక్కగాఁ బెరుగుచు పుత్తడి బొమ్మవలెఁ బొలుపారుచుండెను. ఆమె తండ్రికడ సర్వవిషయము లందును జక్కనిపైదుష్య మార్జించెను. అందచందములతో నద్వి తీయముగ నలరారునామెకు విద్యావినయవిజ్ఞానసంపద బంగారము నకుఁ దావి యబ్బినచందమున నబ్బెను. ఇంతచక్కనిచుక్కకు నింతవిజ్ఞానరాశికిఁ దగినవరు నెక్కడనుండి తెత్తునా యని దేవల మహర్షి తలపోయుచుండెను. తండ్రితలపోఁత తనయ గెర్తెఱింగి "తండ్రీ! నీవు నాకుఁ దగినవరు నన్వేషింపఁ దలపోయుచుండుట నే నెఱింగితిని. కాని, నాకొక్కకోరిక గలదు. అది నీవు తీర్చక తప్పదు. గ్రుడ్డివాఁడు గ్రుడ్డివాఁడు కానివాఁడు ఏకకాలమునసే యైన మహాత్ముఁ డెవఁడో యాతనికే నీవు న న్నీయవలయును. అన్యున కీయవలదు." అని పలికెను. అందులకు దేవలుఁడు "బిడ్డా! నీకోరిక లోకవిరుద్ధము. అంధుఁడై కానివాఁడు, అంధుఁడు కాక యైనవాఁడు——చిత్రమైనమాటలు. అట్టివానిని నీవే చూచుకొనుము. వేదవిదులు, ఆచారవంతులు, ధర్మపరులు, తపశ్శీలురు

నగువటువరులను నేను బిలిపింతును. నీకోరిక ననుసరించి వారిలో నొక్కనిని నీవే యెంచుకొను'' మని పలికెను. సువర్చల యట్లే యెనర్పు మని తండ్రికిఁ జెప్పెను.

దేవలమహర్షి తనశిష్యుల నెల్లరిని బిలిచి "వత్సలారా! జన్మకులరూపగుణప్రవర్తనలచే, నుత్తములై వేదాధ్యయనపరులై, బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠులై, తల్లిదండ్రు లుండి వివాహోచ్ఛ గలిగిన వటువరులను సగౌరవముగాఁ దీసికొని రండు. వారిలో నొక్కనిని నాపుత్రిక యగుసువర్చల వరించి పరిణయమాడు నని చెప్పి యందుల కంగీకరించినవారినే తీసికొని రం"డని పంపెను. దేవల శిష్యు లాశ్రమముల కేఁగి సువర్చలావృత్తాంతము, దేవలునికోరిక యెఱిఁగించి పెక్కువటువరులను దీసికొని వచ్చిరి.

దేవలుఁడు వారిని సమాదరించి సువర్చలం బిలిచి ''తల్లీ! వీరు వేదవేదాంగవేత్తలు, విద్యాసంపన్నులు, సత్కులీనులు, సచ్ఛీలయుతులు, వివాహసంతానేచ్ఛ గలవారు. మహావ్రతు లగువీరిలో నొక్కనిని నీవు వరింపుము." అని పలికెను. అందచందములతో నలరారునాయిందువదన, బంగారమువంటి యొడలికాంతులు విరాజిల్ల, విద్యావినయవివేకవతియై వా రెల్లరికి నమస్కరించి ''వటువరులారా! మీలో అంధానంధుఁ డేకకాలమునే యైనమహనీయుఁ డెవఁడైన నున్న నాతనిని నేను వరించెదను. అన్యులను వరింపఁజాలను. మన్నింపుఁ''డని పలికెను. ఆమె మాటలు విని పెక్కువు తబ్బిబ్బై "యిది మేమి? అంధుఁడనంధుఁ డెట్లగును? అనంధుఁ డంధుఁ డెట్లగును? కన్య లక్షణవతియే కాని, వక్రబుద్ధి యని యామెగొంతెమకోరిక చెప్పక చెప్పు

చున్నది. ఈమెతో మనకేల ?"యని మునికుమారు లెల్లరు వచ్చిన త్రోవఁ బట్టి పోయిరి. కాని, తండ్రిపనుపున వచ్చి శ్వేతకేతుఁడు దేవలుని సమీపించెను.

దేవలుఁడు శ్వేతకేతు నధికముగ నాదరించి సువర్చలం బిలిచి "అమ్మా ! ఈతఁ డుద్దాలకపుత్రుఁ డగు శ్వేతకేతువు. ప్రాజ్ఞుఁడు, విద్యావినయవివేకనిధి, తపస్వి, ధర్మజ్ఞుఁడు. బ్రహ్మ నిష్ఠుఁడు. ఈతఁడు నీకుఁ దగినపతి యని నాకుఁ దోఁచుచున్నది. తరువాత నీయిష్ట" మనెను. సువర్చల యాతనిపైఁ దీవ్రదృష్టి పాటించెను. ఆమె మాటాడకుండఁగనే శ్వేతకేతుఁడు "సుందరీ ! యెందుల కీసందియము? నేను నీకొఱకే వచ్చితిని. నీవు. నాదానవే. సందియ మందకుము. నేను లోకవాసనలఁ దగులక లోకవిషయ ముల నంధుఁడనై యున్నాను. కాని. సంశయరహిత మగుజ్ఞాన చక్షువుఁ గలవాఁడ నగుటఁ బద్మపత్త్రములవలె నాకను లెంత విశాల ములో తిలకింపుము. ఇందువదనా ! నీవు న న్నందుము. నిన్ను నాడెందమునకు హత్తుకొందును. మఱియు వినుము. జగమంతయు మిథ్య. ఇందు కనుట, వినుట, తాకుట, మూర్కొనుట, మాటా డుట, కర్మలు చేయుట, మనస్సుచే సంకల్పించుట, బుద్ధిచే సత్యము నెఱుంగుట మున్నగుకార్యకలాప మంతయు మిథ్య యని యేజ్ఞాననేత్రమునకుఁ దెలియునో ఆజ్ఞాననేత్రము లేనివాఁడు గ్రుడ్డి వాఁడు. అది నాకుఁ గలదు, కనుక నేను గ్రుడ్డిని కాను, మఱి గ్రుడ్డిని! ఎట్లన, లోకులదృష్టిలో వారికివలె నేను వస్తువులఁ జూచుట లేదు. అనఁగా వారియజ్ఞానదృష్టి నాకు లేదు. కావున, వారిభావనలో నేను గ్రుడ్డివాఁడను. ఈవిధముగ నొకేక్షణమున నేను గ్రుడ్డివాఁ డను, గ్రుడ్డివాఁడను గానివాఁడను. ఇంకను వినుము. లోకదృష్టిని

నేను నిత్యనై మి త్తికకర్మ లాచరించుచునే యున్నాను. కాని, ఆత్మ దృష్టిని నేను నిష్క్రియుఁడను. ఆకర్మలఫలము న న్నంటిదు. కార్య మగుప్రపంచమునఁ గారణ మగుపరమాత్మను నేనే యని యెఱింగినవాఁడ నగుట నేను బరమశాంతుఁడనై యున్నాను. మఱియు నేను గర్భాచరణమునను గర్భఫలత్యాగమునను మృత్యు వును జయించి యమృతుఁడనై జ్ఞానప్రాప్త మగునాత్మానందమున మదమాత్సర్యకామక్రోధాదులు లేక ప్రశాంతస్థిరచిత్తుఁడనైతిని. నీకు నేనే భర్తను. నీవే నాభార్యవు. అది నాకిదివఱకే విదిత మగుట నింతదూరము వచ్చితిని. నచ్చితినా ?" యని యూర కుండెను.

సువర్చల సిగ్గుపడి వెనుకకుఁ దగ్గెను. దేవలుఁ డానం దించి "సువర్చలా ! నచ్చెనా ? తథా స్తనవచ్చునా ?" యని పలుకరించెను. సువర్చల మఱింతసిగ్గుపడి లోనికేఁగి సిగ్గుపెందె రలఁ జీల్చుకొని నచ్చినవరుఁ డని తండ్రిని హెచ్చరించెను. దేవల మహర్షి వెంటనే సగౌరవముగా ఉద్దాలకుని, బంధువర్గమును. ఋషివర్గమును, శిష్యవర్గమును బిలిపించి ముహూర్తనిశ్చయ మొన రించి సర్వసంభారములను సమకూర్చి శాస్త్రోక్తముగ సర్వముని జనసమక్షమున సువర్చలను శ్వేతకేతున కిచ్చి వివాహమహోత్స వము నిర్వర్తించెను. ఆదివ్యమంగళసమయమున "హృత్పుండరీక నివాసుఁడు, సర్వభూతాత్మకుఁడు, సర్వశోభా సముపేతుఁడు నగు శ్రీహరియే యీ శ్వేతకేతురూపమున నిల్చియున్నాఁడా ? ఆచల్లని తల్లి మహాలక్ష్మి భూలోకవాసులలోచనములకుఁ బర్వము గావింప నిటు సువర్చలారూపమున విచ్చేసియున్నదా? లేనిచో ఈదంపతుల

ఆరూపమునకు దివ్యమంగళవిగ్రహత్వ మెట్టులు వచ్చు ?" నని యెల్లరు ననుకొనఁజొచ్చిరి.

అంత దేవలుఁడు "శ్రీధవుఁ డగుమాధవుని ప్రీతికొఅ కీకన్యాదానముఁ జేసితిని. ఆతఁడు సంతోషించుఁగాక ! నాపుత్రియు నీపత్నియు నగుసువర్చల పతివ్రతయై పుట్టినయింటికి మెట్టినయిం టికి ఖ్యాతి గొనితెచ్చుఁగాక !" యని యామెను శ్వేతకేతునకుఁ దలిదండ్రులకు నొప్పగించెను.

ఆశ్రమనిర్వర్తనము

శ్వేతకేతుఁడు విధ్యుక్తవివాహకార్యకలాప మంతయు ముగిసినపిమ్మట భార్యను దీసికొని తల్లిదండ్రులయు, అత్తమామ లయు దీవెన లంది వేఱుచోట నాశ్రమమును నిర్మించుకొని యందు గృహస్థధర్మము లవలంబించెను.

తొలుత నాతఁడు పత్నితో "కాంతా ! వేదోక్తవిధు లాచరించి మనము దేవపిత్రృముని ఋణములను దీర్పవలయును. నేను నీవు నను భావములతో నున్నాము కనుక మన కీకర్మకలా పము తప్పదు. నీవు నాతోను నేను నీతోను వీని నాచరించి పిదప జ్ఞానాగ్నియందు వానిని భస్మమొనరింతము. ఉత్తము లేది చేయు దురో సామాన్యు లది చేయుదురు. అందుచేతనే జ్ఞానులును గర్మమా నరు. జ్ఞానముచేతనే వారు మానినను, అజ్ఞానులు కర్మమానుటలో మాత్రము వాని ననుసరింతురు. దానివలన లోకము కర్మభ్రష్టమై సర్వభ్రష్ట మగును. కావున, మనము లోకశ్రేయమునకు ఆత్మ శ్రేయమునకును సద్గృహస్థకర్మము లాచరింత మనుచు నెఱిఁగించి ఆమె సర్వవిధముల నాతనియడుగుజాడలనుబట్టి నడచుచు న్నత్తమా

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.I. NARLA
Acc. No.

సాధ్వియై యుండెను. రత్నముప్రక్క రత్నము చేరిననే శోభిం చునుగాని మసిబొగ్గు చేరిన శోభింపదుగదా !

జ్ఞా న బో ధ

ఈవిధముగా సువర్చలా శ్వేతకేతు లనుపమాన ధర్మము లాచరించుచు నుత్తమపుత్రసంపదఁ బడసి పితరులను, అనేకయజ్ఞము లొనరించి దేవతలను, తపస్స్వాధ్యాయసత్ప్రవర్త నలచే ఋషులను సంతోషపఱిచి యాపుణ్యదంపతు లాత్మజ్ఞానమున ద్వంద్వాతీతులై భువిపై దివి చూచుచుఁ జూపుచు, అన్నిటికి సాక్షి భూతులై మాత్రము తా ముండి, మానవలోకమున నున్నను మాధవలోకమున నున్నట్లు వర్తించి యపూర్వదంపతులై యల రారిరి.

ఒకనాఁడు సువర్చల భర్త నిట్లడిగెను. "బ్రహ్మజ్ఞా ! నీ వన నెవరు ? పాంచభౌతికమై కంటికిఁ గనంబడు నీశరీరమా నీవు ? కానిచో నీ వను దానితత్త్వమును నిపుణముగఁ దెలుపు ము." ఆమెకు శ్వేతకేతుఁ డిట్లనెను. "కాలతా ! నీవు నన్ను బ్రహ్మ జ్ఞా యని పిలిచితివి. అందులోనే నీవు న న్నెఱిఁగినట్లు స్పష్టము. ఇఁక వేఱే యడుగనేల ?" "నీదేహాంతర్గత మగుఆత్మ నడుగు చున్నాను" అని సువర్చల యనెను. "అగుచో, ఆత్మ మాటా డదు, తినదు, కనదు, వినదు, పుట్టదు, చావదు. శరీరసంబంధము నఁ జేసి ఆత్మకు జననము కలదని యనుకొనుసాఁడు దానికి బం ధమును గలదు. నీవు నేను, నేను నేను సర్వము నేను అని యను

కొనునాఁడు శరీరమే లేదు."అని శ్వేతకేతుఁడు చెప్పెను. ఆమా టలు విని యామె "మహాత్మా ! నీ వింతప్రాజ్ఞుఁడవై యుండియు నజ్ఞానివలె సమస్తకర్మలు నొనర్చుచున్నావు. సహధర్మచారిణి నగుట నేను ని న్ననువర్తించుచున్నాను. ఇందు నీభావ మేమి ? దయతో నెల విమ్ము"అని కోరెను. ఆతఁ డిట్లనెను. "సుదతీ ! పెద్ద లాచరించినది పిన్నలకు ఒరవడి యగును. లోకవ్యవహా రము సక్రమముగ నడచుట కెల్లరును గర్మ లాచరింపవలయును. కర్మహీనతవలన జాతి నిర్వీర్యమై లోకము చిందరవందర యగును. ధర్మము నశించును. చిన్నచేఁపను మ్రింగుపెద్దచేఁపవలె బలవం తుఁడు బలహీనుని గబళించును. సర్వలోకకర్త భర్త హర్త యగు పరాత్పరున కది యనిష్టము. మటియు సర్వజగత్సృష్టియు భగవం తునికిఁ గ్రీడామాత్రము. అతనివిభూతు లనంతములు. అతనిశక్తు లపారములు. సృష్టిస్థితిలయము లనుపెనుగహ్వారముల జీవి చిక్కు కొని యున్నది. జననమరణసంసారరూప మగు బంధములఁ దెగ ద్రెంపుకొని యెవఁ డాత్మజ్ఞానము నందుచున్నాఁడో వాఁడు భగ వంతునికిఁ బ్రియుఁడు. అట్లుగాక జననమరణసంసారప్రవాహ మధ్యమునఁ గొట్టుకొనిపోవుచు దుర్మార్గుఁ డగునిర్భాగ్యుఁడు నరక కూపమున మ్రగ్గుచుఁ దనచుట్టునుగల బంధములఁ ద్రెంచుకొనుటకు బదులు పెంచుకొనుచుండును. దట్టముగ నలముకొన్నయజ్ఞానతిమి రమునఁ బడి యది తనయదృష్టవిశేష మని యహంకరించుచు నిర్భాగ్యుఁ డగునరుఁడు నిత్యపతనము నందుచునే యుండును. కావున, దేహబుద్ధికొఱకు. ఆత్మజ్ఞానవికాశముకొఱకు, లోకము

వారికి ఒరవడి నగుటకొఅకు నేను సత్కర్మాచరణముఁ జేయుచు న్నాను. దేహపతనపర్యంతము నట్లొనరించుచునే యుండవల యును.''

ఆమాటలకు మిగులు నానందించి సువర్చల ''దేవా ! శబ్దము, అర్థము వీనిని వివరింపు'' మని కోరెను. ''అక్షర సంపుటి నుచ్చరింపఁగా వెలువడునది శబ్దము. ఆశబ్దముచేతఁ దెలుపఁబడున దేదియో అది యర్థము. శబ్దార్థములకు నిత్యసంబం ధము లేదు. ఉచ్చారణనుబట్టి పరిస్థితులను బట్టి శబ్దార్థము మాఱు చుండును. కావున, వానికి సంబంధ మున్నది, లేదు.'' అని శ్వేత కేతుఁ డనెను. ''ఐనచో నది పరస్పరవిరుద్ధముగా లేదా ?''యని సువర్చల పలికెను. ''కాదు. వైరుధ్యమేమియు లేదు. నే ననుశబ్ద మాత్మపరమైనపుడు సత్యము, అనాత్మపర మైనపు డసత్యము. అందుచే నది సత్యము నసత్యమును. మఱియు బ్రహ్మ సత్యము. జగత్తు మిథ్య. మిథ్య యగు జగత్తు లేదా ? ఉన్నది. నిజమున కున్నదా ? లేదు. ఇది తథ్యమిథ్యాతత్త్వము. ఇది తెలిసికొనుట కష్టము. కావున, ఆత్మవాచ్యశబ్దార్థము పరమేశ్వరుఁడు, అనాత్మ శ్రితశబ్దార్థములు రెండును మిథ్య.''అని శ్వేతుకేఁతువు బదులు చెప్పెను.

''ఆత్మ, అహంకారము వీనినిగూర్చి తెలుపు''మని సువర్చల యడుగఁగా శ్వేతకేతు విట్లు తెలిపెను. ''కాంతా! మట్టి యందు ఘట మనుభావ మున్నట్లు, ఆత్మయందు అహంకారము కల్పితమై యున్నది. అచింత్యము, పరము నైనది, ఆత్మవస్తువు. దీనియందు 'నేను, నాది, నీవు, నీది, ఇది' అనునవి కల్పితములు.

ఈభావమే అహంకారము. లోకమున నాకాశ మున్నది. కాని రెండింటికి సంబంధము లేదు. అదేవిధముగా బరిశుద్ధ మగుపర బ్రహ్మము- తెలుప, చూప, శక్యము కానిది—నుండి జగ ముద్భ వించినను దానికి దీనికిని సంబంధము లేదు. మఱియు, ఆకాశ మును ముట్ట, పట్ట వీలు లేకపోయినను, వాయువును త్వగింద్రి యము చేతను, వాసనను ఘ్రాణేంద్రియముచేతను, చీకటి, వెలుగు, మేఘములు, నక్షత్రములు మున్నగువానిని చక్షురింద్రియము చేతను మానవుడు తెలిసికొనగలుగుచున్నట్లు సద్రూప మగుపర బ్రహ్మము ఆకాశమున కాకాశ మని చెప్పబడుచున్నను విష్ణ్వా ద్యవతారములచే జూడబడుచు, బుద్ధిచే జింతింపబడుచు నున్న ది. జల మొక్కటే యైనను, అది ప్రవహించుతావులను బట్టి రుచి భేదములను బొందుచున్నట్లే ఆత్మవస్తువుకూడ బ్రకృతిసంబం ధమువలన వివిధములుగా దోచుచున్నది. ఎచ్చటిపరిశుభ్రజల మైనను ద్రావి మానవుడు తృప్తిపడునట్లు, ఏరూపమున భావింప బడుచున్నపరమాత్మను సేవించియు నరుడు ఉత్తమఫలితమును బొందగలుగును. పరమాత్ముడు అవాఙ్మనసగోచరుడయ్యు— సాధనోపదేశమార్గసూచక ఉపలక్షణవ్యాకృతిపద్ధతులచే నాతడు వేదవేద్యుడగుచున్నాడు. పరిశుద్ధజ్ఞానము ఆత్మవిషయికధ్యాన ముచే గలుగును. దానివలన నుత్తమగతి కలుగును. పరమాత్మ విభూతులు బహుళములు. వాయుదేవుడు, అగ్నిహోత్రుడు, సూర్యభగవానుడుకూడ బరమాత్మ నెఱుంగరు. ఆపరమాత్ముడు జగద్వ్యాపి. బ్రహ్మజ్ఞానపంన్నులుమాత్రమే పరమాత్మ నెఱింగి యది తా మగుచున్నారు."

శ్వేతకేతుఁ డీవిధముగా నాయాబ్రాహ్మజ్ఞానవిషయ ములు సమయోచితముగా భార్యకుఁ దెలుపుచు నామెను జ్ఞానవంతు రాలిని గావించెను. జ్ఞానసౌభాగ్యమును గాంచినయాపుణ్యదంపతు లట్లు చిరకాలము గృహస్థాశ్రమమున నుండి తుదకు సన్న్యస్త చిత్తులై గోవిందునిపదపద్మముల మనస్సులు నిలిపి మరణానంతర ముత్తమగతులను మోక్షసామ్రాజ్యమును జూఅగొనిరి.*

శ్వేతకేతుతీర్థము

సమంగానది పొంత సోమకశిబి తీర్థముల సామీప్య మున శ్వేతకేతుమహర్షి తపము చేసినచోటు 'శ్వేతకేతుతీర్థ' మని జగత్ప్రసిద్ధి గాంచెను. ఈతీర్థప్రదేశమున సకలవృక్షములు సర్వ కాల సర్వావస్థలయందు సకల ఫలపుష్పసహితములై బహు రమ ణీయములై యుండును. ఈపవిత్రాశ్రమముననే వాగ్దేవత యగు సరస్వతి మానుషదేహధారిణియై శ్వేతకేతునకు దర్శన మొసంగి యాతనికడ నుండి కరుణించెను. †

---

* భారతము : మోక్షధర్మపర్వము.

† భారతము : ఆరణ్యపర్వము.

శ్రీవిజయలక్ష్మీ ప్రెస్, కాకినాడ.

ముద్రణ ఫార్మేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	AOUA101B112
పుస్తకం పేరు	ప్రాచీనభారతవర్ష మహర్షులచరిత్రలు06
తారీఖు	31 December 2025
ముందు అట్ట	Yes
వెనుక అట్ట	Yes
మొత్తం పేజీలు	151
పెద్ద సైజు పేజీలు	No
ఖాళీ పేజీలు	C.I BC1
లేని పేజీలు	No
తయారు చేసినది	Vijayamma
పేజీలు విడదీసినది	Vijayamma
స్కాన్ చేసినది	Nomine
పరీక్ష చేసినది	MADHU MATHI
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పంపినది	